

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Qumran és a korai keresztyénség

Az új német evangélikus
énekeskönyv

A keresztyén egység
gondolata korunkban

A reformáció, a protestantizmus
és Európa

A barmeni mementó

A munka – istentisztelet

70

1995/4

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

<i>Dietrich Bonhoeffer: Jézus nem új vallásba, hanem az élet teljességébe hív</i>	121
Kisértések pergőtüzét is túlélhetjük – mert az Úr igen irgalmas – <i>Benczúr László</i> –	122

Tanuljunk együtt!

Qumran és a korai keresztyénség – <i>Gerőfi Gyuláné</i> –	123
Az új német énekeskönyv – <i>Trajtler Gábor</i> –	125
Judás titka – <i>Görög Tibor</i> –	128

Evangélikusok a nagyvilágban

Kitekintés az evangélikusok világába – Genfből – (I) – <i>D.dr. Nagy Gyula</i> –	129
Interjú dr. Hermann Vorländer lelkésszel, a Bajor Misszió igazgatójával – <i>Gáncs Péter</i> –	130

Kitekintés az ökumené világába

<i>Dr. Pröhle Károly: A keresztyén egység gondolata</i> korunkban	131
Megtartotta első ülését a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa és a Magyar Katolikus Egyház Közös Teológiai Bizottsága	134
A Budapesti Református Teológiai Akadémián – <i>H.K.</i> –	134
<i>D.dr. Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó</i>	135
<i>Marc Lienhard: A reformáció, a protestantizmus és Európa</i>	137

Lelkészszemmel

Valóban rendetlenek a magyarok?	141
---------------------------------------	-----

KÖNYVSZEMLE

Aranyalma ezüst tálon?	141
Evangélizáció a TV-n keresztül	142

Tanít az egyháztörténet

A barmeni memento – <i>Dr. Török István</i> –	143
Levél a soproni fakultásról 1945-ből	144
Beszéljen-e a múlt? – <i>Mátis István</i> –	145

A teológia szomszédságában

<i>Dr. Boleratzky Lóránd: A Codex Iuris Canonici</i> – evangélikus szemmel	146
<i>Dr. Mesterházy Ákos:</i> A munka – istentisztelet	149

Fórum

Szives válaszodat várom – <i>Kis Gergely</i> –	151
Vegye fel a saját keresztyét – <i>Bonnyai Sándor</i> –	151

Az igehirdető műhelye

Húsvét ünnepe utáni 3. vasárnap – <i>Nagybocskai Vilmos</i> –	153
Húsvét ünnepe utáni 4. vasárnap – <i>Marschalkó Gyula</i> –	154
Húsvét ünnepe utáni 5. vasárnap – <i>Simonfay Ferenc</i> –	155
Mennybemenetel ünnepe – <i>Isó Zoltán</i> –	156
Húsvét ünnepe utáni 6. vasárnap – <i>Zügn Tamás</i> –	157
Pünkösd ünnepe – <i>Vető István</i> –	158
Pünkösd 2. napja – <i>Vető István</i> –	159

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Köszöntjük Sajtóosztályunk vezetőjét!	160
Még mindig Jetró-ügyben	Borító III.
Két, nyugdíjasokat érintő kérdés	Borító III.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkészi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Felelős kiadó: Tóth-Szóllós Mihály

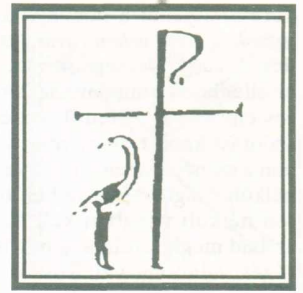
Készült a domprint® gondozásával. 95-4.

Előfizetési díj: havi 190,- Ft, fél évre: 1140,- Ft, egy évre: 2280,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 10 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Idén áprilisban szerte a világon megemlékeznek Dietrich Bonhoefferről, hiszen 50 évvel ezelőtt 1945 április 9-én hajnalban felakasztották őt Flossenbürgben, a koncentrációs tábor külső udvarán. A kivégzés a legfelsőbb német hadbíróóság utasítására történt, Hitler parancsára. Hetedmagával került a bitófára. Volt a kivégezandók között igazságügyi főtanácsos, két katonatiszt: egy admirális és egy generális. Bonhoeffer a kivégzés helyén még egy rövid imádságot mondott, majd határozottan, bátran lépett az akasztófa lépcsőjére. A halál néhány perc múlva beállt.

Ki volt ez a 39 éves szellemi és testi ereje teljében lévő evangélikus lelkész, akit a háború befejezése előtt egy hónappal végeztek ki, politikai összeesküvőként, hazaárulóként a náci útlelet szerint? – Emléktábláján ez áll: „Jézus Krisztus biznyságtévője testvérei között.” A mondat végén nincs kérdőjel, de Bonhoeffer sok-sok kérdőjelet hagyott maga után. Végezni nem tudunk vele, a kérdőjelekre még ma sem tudunk válaszolni. Előtte úgy áll személye is, mondanivalója is, mint egy nagy-nagy kérdőjel: Teológus volt? Professzor? Lelkész? Ellenálló? Diplomata? A keresztény egység munkálója? – Nekem hitben testvérem, Jézus 20. századi

barátai közül egy, ott van már ő is a bizonyságok fellegetében, aki segít abban, hogy kitarással fussuk meg az előttünk lévő életpályát, féltetve minden akadályt és megkönyező bünt és közben felnézünk Jézusra, akit ő is követni akart, radikálisan és következetesen.

Gondolataiban is inkább kérdőjeleket hagyott hátra, mint válaszokat, megkérdőjelezhetetlen definíciókat: Mit jelent a nagykorúvá vált, gyámságot nem igénylő világ? Mit jelent a felnőt keresztyénység? Mit jelent az egyház mint communio? Mit jelent a bensőséges imádság, gazdag spirituális élet és a napi politika? Mit jelent a nemzet és mit jelent a nemzetközi összefüggés? Mit jelent az evangélikus identitás és az ökumené egyensúlya? Mit jelent a régi skatulyáknak búcsút mondani és mit jelent ma relevánsan prédikálni? Mit jelent a híres Wer-Frage? – vagyis ki Krisztus számunkra ma? Mit jelent komolyan venni az utolsó és az utolsó előtti dolgokat? Mit jelent annak tudatában élni, hogy Istent nem lehet kiszorítani az élet perifériáira, mert Ő ma is ott él a középben, amint Krisztus is húsvét után megállt a tanítványok köre közepén? – Hadd szólaljon meg most havi meditációnkban is ő.

DIETRICH BONHOEFFER:

Jézus nem új vallásba, hanem az élet teljességébe hív!

WIDERSTAND UND ERGEBUNG* című gyűjteményből. A közölt írás 1944. VII. 16. és VII. 18. között keletkezett

Nem lehetünk igazságosak, ha nem ismerjük el: a világban úgy kell élnünk, mintha Isten nem lenne (etsi deus non daretur); és mi éppen ezt ismerjük fel Isten színe előtt. Maga Isten kényszerít bennünket erre a felismerésre. Így nagykorúvá tételünk vezet minket Isten előtti helyzetünk valóságos felismeréséhez. Isten maga adja tudunkra: úgy kell

élnünk, mint olyanoknak, akik nélküle birkóznak meg az étellel.

Az az Isten, aki velünk van, az hagy el minket. „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!” (Mk 15,34) Isten, aki „isten-munkahipotézis” nélkül hagy minket élni, az, aki előtt állunk egyfolytában. Isten színe előtt, Istennel, Isten nélkül élünk. Isten hagyja magát kiűzni a világból a keresztre; Isten tehetetlen s gyenge a világban, éppen így és csakis így van velünk, *éppen így és csakis így* segít minket.

„Erőtlenségünket Ő vette el, és betegségeinket Ő hordozta” – olvassuk Mt8, 17-ben. Ez az ige világossá teszi, hogy Ő nem teljhatalma, hanem gyengesége és szenvedése révén segít.

Ez a különbség minden valláshoz képest. Vallásossága nyomorúságában viszi el az embert a világbíró Istenhez. Számára Isten a deus-ex-machina, az a lény, aki képes csodával segíteni. – A Biblia Isten tehetetlenségéhez és szenvedéséhez vezet oda az embert. Csak a szenvedő Isten tud segíteni. Ilyen értelemben azt lehet mondani, hogy a világ nagykorúságához megtett fejlődés, amely véget vetett egy hamis istenképnek, szabaddá teszi tekintetünket a Biblia Istene számára, aki tehetetlensége által nyer teret és hatalmat a világban. Itt bizonyára helyénvaló a „világi interpretáció” alkalmazása.

„A keresztények Istennel vannak szenvedésében.” Ez különbözteti meg a

* A cím is sokatmondó: Az ellenállás egyértelmű, az Ergebung színes, sokrétű, gazdag tartalmú szó: megadást, hűséget, belenyugvást, engedelmisséget, készséget, odaszánást egyaránt jelenthet. „Ihr Ergebnisse” pl. a levél végén „készen híve”, az Ergebnis eredményt, az Ergebenheit hűséges alázatosságot jelent. Mindezt beleérezhetjük Bonhoeffer kifejezésébe.

keresztényeket a pogányoktól. „*Nem tudtok egy órát velem virrasztani?*” – kérdezi Jézus a Gecsemánében. Ez éppen az ellenkezője mindannak, amit a vallásos ember vár Istentől. Az ember felzárkózást kapott, hogy részt vegyen abban a szenvedésben, amit Isten az istennélküli világban szenved el. Igen, az istennélküli világban kell élnie s nem szabad megkísérelnie annak istentelenségét valahogy vallásosan eltakarni, felmagasztosítani. „Világian” kell élnie, s épp ezáltal vesz részt Isten szenvedésében. Szabad világian élnie, vagyis megvan szabadítva minden hamis vallásos kötöttségtől és gátlástól.

Keresztyének lenni nem azt jelenti, hogy vallások vagyunk meghatározott módon, hogy valamilyen metódus szerint magunkból valamit (bűnöst, vezeklőt vagy egy szentet) csinálunk, hanem azt jelenti: embernek lenni. Nem egy embitípust teremt bennünk Krisztus, hanem embert. Nem a vallási aktus tesz

valakit keresztyénné, hanem az, hogy részt vesz Istennel az evilági életben való szenvedésében. A megtérés – *metanoia* – az, ha nem saját szükségünkre, kérdéseinkre, bűneinkre, félelmeinkre gondolunk elsősorban, hanem ha hagyjuk, hogy a Jézus Krisztus útján való járásra sodortassunk, bele a messiási eseménybe –, hogy beteljesedjék Ézsaiás 53: „*Megvetett volt és emberektől elhagyatott, fájdalomok férfija, betegség ismerője*”. Ezért „higgyetek az evangéliumban”, „Isten Bárányában, ki hordozza a világ bűnét”, ahogy János evangélista mondja.

Istennek ez a messiási szenvedése a Jézus Krisztusban magával sodor, s ez az Újtestamentumban, a legkülönbözőbb módon történik. Így a tanítványok elhívásában, a bűnösökkel való asztalközösségben, a szó szoros értelmében vett „megtérés”-ben, (Zákeus), a bűnös asszony cselekedetében (Lk 7), a betegek gyógyításában (Mt 8, 17), a gyer-

mekek befogadásában. A pásztorok, a napkeleti bölcsek ott állnak a bölcsonél, mert a bölcso (a csillag) ellenállhatatlannal odavonzza őket, nem „megtért bűnös”-ként, hanem egyszerűen, úgy, amint vannak. A kapernaumi százados, aki nem bűnvalomással megy Jézushoz, a hit példájaként áll előttünk (vagy Jairus). A gazdag ifjú szereti Jézust. A kincstárnok (Csel 8.), Kornéliusz (Csel 10) egyáltalán nem szakadék szelén álló emberek. Nátánánél „kiben nincsen élvonosság” (Jn 1,47) és végül Arimátiái József, és az asszonyok a sírnál: az egyetlen, ami mindünkben közös: részt vesznek Istennek a Krisztusban történő szenvedésében. Ez az ő „hitük”. Nincs benne semmi a vallási metodikából; a „vallásos aktus” mindig valami parciális, a „hit” azonban mindig valami egész: *életaktus. Jézus nem új vallásba hív, hanem az élet teljeségébe!*

Fordította: Thurnay Béla (1992)

Kísértések pergőtüzét is túlélhetjük – mert az Úr igen irgalmas

Áhitat evangélikus rádiós félóra keretében

Kedves Hallgatóm! Kedves Testvéreim!

Jakab apostol levele ötödik fejezetében az Ószövetség egyik gyöngyszemére, *Jób* könyvére hívja fel figyelmünket. Többek között ezt olvashatjuk:

„*Legyetek türelemmel testvéreim az Úr eljöveteleig... Ne panaszkodjatok egymásra; hogy el ne ítéltessetek. Jób állhatatosságáról hallottatok, és láttatok, hogy intézte sorsát az Úr; mert az Úr igen-igen irgalmas és könyörületes.*”

Jób könyve arra figyelmeztet mindnyájunkat, hogy nemcsak a szenvedés próbáit lehet kibírni, hanem a kísértések pergőtüzét is túlélhetjük. Jób ugyanis nemcsak a próbatevő szenvedést viselte el türelemmel, hanem a kísértések poklából is győzedelmesen került ki.

Nem szabad abbahagynunk Jób könyvének olvasását az első két fejezet után, s a következő fejezetet átugorva, csupán a könyv utolsó lapját felütni, ahol Jób „megdicsőülés”-ről van szó, arról, hogy sokszorosan kapott vissza mindent, amit elvesztett.

A könyv harmadik fejezetétől kezdve egy másik Jób-ot ismerünk meg. A megcsodált „békétűrő Jób” megkísértett, lázadó emberként lép elénk. Barátai keresik fel. Szánalmas állapotban találják. Hét nap és hét éjjel némán hallgatnak. Majd jobb belátásra akarják bírni. Végül kifakad Jób. Nem Istent átkozza, hanem sorsát. Így szól: „Vesszen el az a nap, amelyen születtem...”

Milyen ismerős hang! Úgy beszél itt Jób, mint az a mai fiatal ember, aki *rohadtnak* mondta az egész életet. Amikor szülei figyelmeztették, hogy ne beszéljen így, hiszen az élet Isten ajándé-

ka, – így válaszolt: Köszönöm, nem kérttem ezt az ajándékot. Nem én akartam. – Kissé pallérozottabban, de ilyen szenvedéllyel folyt a vita Jób és barátai között is. *Őt már nem a szenvedés oka, hanem az egész emberi élet értelme foglalkoztatja.* Érdemes-e jónak lenni? Érdemes-e hinni? Kit vonhatunk felelősségre sorsunkért? Kibújhatunk-e bőrünkéből? Megszabadulhatunk-e önmagunktól? Az ilyen kérdések a kísértés óráján vetődnek fel.

Miért élte túl Jób a kísértés nehéz idejét? A felelet meglepő: „mert az Úr igen-igen irgalmas és könyörületes”. Azért nem bukkott el Jób, mert Isten végső soron nem őt tette próbára, hanem azt a hitet, amellyel ő maga ajándékozta meg Jób-ot; amelyet ő maga gyújtott lángra Jób szívében. Ennek az Isten által lángrolabbantott hitnek a tartalma nem az ember lélek kimondhatatlan sóvárgása valami magasabb, végső igazság után. *Ennek a hitnek tartalma Isten sóvárgása az ember után, utánunk!*

Igen! *Utánunk sóvárog Isten.* Utánunk, akik annyiszor háttal fordítottunk neki, akik annyiszor lejáratottuk nevét. Ragaszkodik hozzánk, noha haragra ingereltük. Ennek a hitnek a komolyságát és erejét kérdőjelezte meg a sátán, „a nagy zavarteltető” cinikus hangja. Ezt a hitet vetette teherpróba alá Isten, amikor szabad kezét adott neki Jób sorsa felett. *Ez a hit azonban kibírta és kibírja ma is a teherpróbát.* Ez a hit győzedelmes hit! János apostol írja róla: „Az a győzelem, amely legyőzte a világot, a mi hitünk”.

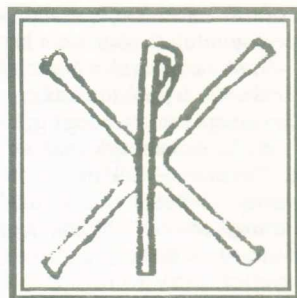
Jób példája figyelmeztet: *ezt a hitet érdemes megtartani.* Meg kell tartanunk

akkor is, amikor nem értjük Istent, nem értjük sorsunkat. Akkor is, amikor Isten hallgat, akkor is, amikor legjobb barátaink sem értenek. Sőt! – olykor csak fokozzák gyötrelmünket, mint ahogyan Jób barátai is tették.

Jób példája arra is figyelmeztet, hogy ezt a hitet nemcsak megtartani érdemes. Többről van szó. *Ez a hit minket is megtart.* Erre a hitre akkor is szükségünk van, amikor jól megy minden, mert könnyen megszedülünk, elbízuk magunkat, s más dolgunk sem támad, mint-hogy egymásra panaszkodjunk. Erre a hitre akkor is szükségünk van, amikor semmi sem sikerül, amikor összecsapnak fejük fölé a hullámok, amikor kétségek gyötörnek. Balsors és víg esztendő egyaránt kísértésünkké válhat. Az ördög nem alszik.

Hogyan győzhetek én is Jóbhoz hasonlóan kísértéseimen? Hogyan lehet, hogy kétségbeesett jajgatás, vagy önhitt, mindegyre fűtölés helyett így kiáltok: „apage” – távozz tőlem sátán! – Hogyan lehet, hogy Jób a vita hevében, amikor már kifogyott érveiből, egyszerre így kiáltott fel: „Tudom, hogy az én Megváltóm é!” Ezekre a kérdésekre már az Újszövetségből kapunk feleletet. Ez a felelet készlet arra, hogy így énekeljünk: „*A keresztfához megyek, Mert máshol nem lelhetek nyugalmat lelkemnek...*” És ez a felelet készlet arra, hogy így imádkozzok: „*Tied vagyok Jézusom, Megyek keresztutadon, Nyugtót, békét így lelek. A szeretet hozzád kapcsol. – Boldog aki híven harcol. – Veled mindig győzhetek!*” – Ámen.

Benczúr László
ny. lelkész

QUMRAN ÉS A KORAI KERESZTYÉNSÉG

Az elmúlt esztendőben megjelent a hazai könyvpiacra egy különös mű, amely már címlapján az évszázad vallási botrányának leleplezését ígéri: Michael Baigent – Richard Leigh: *Mi az igazság a Holt-tengeri tekercsek körül?* – címen.

Mi az igazság a könyv állításai körül? – kérdezik tőlünk, lelkészektől azóta is új dolgokra nyitott fiataljaink az ifjúsági órákon, hittanórákon. Noha sok tekintetben a könyv stílusa és állításainak igazolási módja is már önmagáért beszél, mégis fontos, hogy tudjunk választ adni a felvetődött kérdésekre a keresztyénség eredetét és tanítását illetően. Külföldön került kezembe az a könyv, amely nekem segített a helyes tájékozódásban. Szerzője Hartmut Stegemann, 1954 óta vesz részt a qumráni leletek kutatásában és az eredeti töredékek kiadásában. A göttingeni egyetem újszövetséges professzora és az ottani Qumrán kutató intézet vezetője. Könyvének címe: *Die Essener, Qumran, Johannes der Täufer und Jesus*. Herder Kiadó, Freiburg, 1993. Az itt olvasottakat szeretném most továbbadni, talán segítséget jelenthet másnak is.

Qumrán és Keresztelő János

A Holt-tengeri tekercsekről és a qumráni ásatásokról igen jó, részletes összefoglalást olvashattunk már Gerhard Kroll: Jézus nyomában című könyvének 212kk. oldalain (Szent István Társulat, Bp. 1985. 2. kiadás). A szerző lehetségesnek tartja, hogy Keresztelő Jánost apja a qumrániakra bízta, hogy ők neveljék (224. o.). Erre utalnak a Lk 1, 80: „A kisgyermek pedig növekedett, és erősödött lélekben, és a pusztaiban élt egészen addig a napig, amelyen szolgálatba lépett Izráelben.”. Így János lenne az összekötő kapocs a qumrániak és Jézus között (mivel Jézus János tanítványa volt). Stegemann ezt kizárt dolognak tartja, szerinte János nem volt sem esszénus, sem azok szellemi tanítványa, sokkal inkább konkurált az ő igényeikkel, elvárásaikkal. Míg a qumráni tekercsek tanúskodása szerint az esszénusok csak a Szentföldön reprezentálták egész Izraelt és azon kívül elképzelhetetlen volt életük és küldetésük (210. o.), addig János próféta elhívása révén a pusztaiba megy ki – de nem Júdea pusztájába, ahol Qumrán található – hanem Jerikóval átellenben a Jordán túlsó oldalára, a pogányok földjére, pontosan oda, ahonnan egykor Józsué a Jordánon át bevezette a népet az ígért földjére (Jn 1,28 és 10,40). Stegemann részletesen bizonyítja ezt az állítását és leírja, hogy miért alakult ki az a hagyomány, hogy János a Jordán nyugati partján keresztelt (294 kk. o.). A bibliai hagyományra támaszkodva, szimbolikus módon, próféta jel cselekvéseként itt hirdeti meg Izrael számára a bűnbánatot és a megtérést, az eljövendő üdvösségbe való belépés lehetőségét a bűnbocsánat ígértének keresztsége által. Qumrán ezzel szemben a Szentföld határain belül, Júdea pusztájában

van. Ha csak a sok víz miatt választotta volna János a helyet, akkor egyszerűbb lett volna a Genezáreti tónál, vagy a gazdag Jerikó nyilvános és privát fürdőinél keresztelni. Annál inkább, mivel az esszénusok mindig fürdőmedencét használtak rituális mosakodásaikhoz. De János számára nagyon fontos volt a hely maga is.

Elhangzik az az állítás a már említett bestsellerben is (183. o.), hogy a keresztség eredetét és gyakorlatát Qumránból vette át a keresztyénség és természetesen Keresztelő János is. Ezel szemben Stegemann részletesen bizonyítja, hogy a qumráni bemerítkezés gyakorlata és a János által végzett keresztelés minden lényeges ponton különbözik egymástól:

1. *János számára döntő volt, hogy ő végezte el ezt a ritust, merítette víz alá az embereket. Feltétlenül szükséges volt a kereszteléshez az ő személye, nem önbemerítkezés volt.* Qumránban és általában a zsidóság gyakorlatában a vízmedencébe való merülést mindenki maga végezte, teljességgel ismeretlen volt egy keresztelő személy közreműködése egy adott ritus keretében. Ez példa nélküli a zsidóságban János fellépése előtt.

2. *A keresztség János számára szakrális jelentőséggel bírt.* A küszöbön álló végső ítélettel szemben megőrizte a megkereszteltet és lehetővé tette a bemenetelt az eljövendő üdvösségbe. A qumráni és a zsidóságban egyébként gyakorolt bemerítkezéseknek nem volt szakrális jellege. Arra szolgáltak, hogy annak gyakorlóját rituális szempontból kultikusan tisztává tegyék, alkalmassá az azt követő szertartás, imádkozás, istentisztelet vagy papi szolgálat elvégzésére.

3. *János a Jordán keleti partjának egy meghatározott helyén keresztelt és a helynek meghatározó szimbolikus értelme volt.* Az esszénusok pedig Qumránban és ahol laktak mindenütt (Josefus Flavius szerint az esszénusok mintegy négyezren voltak és Palesztína városaiban és falvaiban laktak szétszórva; Antiquitates XVIII 1,5,18–22), direkt erre a célra készített medencékben merítkeztek be a vízbe. Sem a Jordán, sem a János által választott hely nem bírt számukra reális vagy szimbolikus jelentőséggel.

4. *A János által megkereszteltek számára az esemény egyszeri aktus volt életükben.* Az esszénusok azonban napjában háromszor bemerítkeztek a vízbe a közös imádkozások előtt.

5. *János keresztsége az eljövendő végítéletre nézve bűnbocsánatot ígért, Isten bocsánatát, ő maga nem bocsátotta meg senkinek a bűnét.* Az esszénusok fürdőjével kapcsolatban soha nem társult a végítélet gondolata vagy a bűnbocsánat eszközlése.

6. *János számára a keresztség megpecsételte a megtérés valódiságát.* Az esszénusoknál is a megtérés a Tórához való szigorú ragaszkodást jelentette, de ez valójában a diaszpórából az ígért földjére való visszatéréssel és az uniójukba való be-

lépéssel valósult meg. A vízbemerülés gyakorlásával a megterés gondolata soha nem kapcsolódott össze.

7. Az esszénusok a hozzájuk belépni kívánókat csak egyéves várakozási és próbaidő után engedték először bemelegíteni, míg János nem szabott meg egyáltalán kötelező várakozási időt.

8. Az esszénusok csak szövetségük teljesjogú tagait és a jelölteket engedték bemelegíteni. Közösségük zárt volt és titoktartás kötelezte őket kifelé. János ezzel szemben mindenkit megkeresztelt, aki hozzá jött, függetlenül hovatartozásától és attól is, hogy tanítványa akart-e lenni vagy sem. Az egyetlen közös vonás János és az esszénusok gyakorlata között a víz rituális használata a bemelegítéshez. Ez azonban általános gyakorlat volt akkoriban a zsidóság körében, az esszénusok csupán gyakrabban éltek vele mint más zsidók.

Qumrán és Jézus Krisztus

Már említettem azt az állítást, miszerint Jézust Keresztelő János körében érték a qumráni hatások. Az előbb leírtakból következik azonban, hogy Keresztelőnek önálló prófétai küldetése és felfogása volt, valamint szolgálata lényeges pontokon különbözik a qumráni közösségtől. Mire hivatkoznak mégis azok, akik Jézus személyét és tanítását az esszénusokkal hozzák kapcsolatba? A bevezetésben említett könyvújdomság először is megkérdőjelezi a tekercek keletkezésének a tudósok által általánosan elfogadott időpontját. Szerinte azok Jézus korában jöttek létre, és szoros kapcsolatban állnak a keresztyénség születésével. Ezzel összefüggésben több meredek nézet is napvilágot látott az elmúlt évtizedben a nyugati sajtóban. A könyv is említi azt a hipotézist, miszerint Jézus maga lenne az Igazság Tanítója (184. o.). Az írók a kor meghatározás tudományos módszerét, a paleográfiát és a régészeti eredményeiket szándékosan elvetik és homályos célzásokkal arra utalnak, hogy Jézus tanításának forrását a qumráni iratokban kell keresni. Bizonyítékul számos példát hoznak fel a kifejezések és a fogalmazás rokonságára.

Ezzel szemben le kell szögeznünk, hogy az általuk említett és forrásként használt Közösségi Szabályzat és a Damaszkuszi Irat is jóval Jézus születése előtt keletkezett (az első Kr. e.2. század 2. fele, a második a Kr. e. 1. század 1. feléből való). Az Igazság Tanítója elnevezés nem vonatkozhat tehát sem Jézusra, sem senki másra a korai keresztyénség időszakából, mert a kifejezés mögött álló személy ekkor már régen halott volt. Éppen ezért Pál apostollal sem hozható összefüggésbe ez a két irat. Az esszénusokhoz hasonlóan Jézus is nagrabecsulte a Tórárt és a bibliai prófétai iratokat: Mt 17. Az alkalmazott hermeneutikai módszer is hasonló: a qumrániak a prófétai könyveket saját korukra értelmezték, azt tekintették a végső időszaknak, amikor az ítéletnek el kell jönni. Így születtek a bibliai kommentárok, pl. a Habakuk kommentár, amiből értékes információkat kaphatunk a közösség keletkezéséről. Az utolsó ítélettel kapcsolatban a próféciák értelmezése során arra az eredményre jutottak, hogy a közösség tagjai, ha hűek az Igazság Tanítójához, akkor megmenekülnek az ítélettől, mindenki más azonban elpusztul.

Jézus – és nyomában az első keresztyének – is saját korára, sőt önmagára vonatkoztatta a próféciák beteljesülését, az idők teljességét Lk 4,14–21. Ez alapján hirdette meg Jézus Isten országa eljövételét és az ítélet kezdetét. A prófétai iratok ilyen irányú értelmezése a qumrániak előtt ismeretlen volt a zsidóságban. Az eljárás tehát hasonló, de a végeredmény egészen más. Jézusnál az üdvösség részesei nemcsak a zsidó nép tagjai, hanem nyitva áll a lehetőség a pogányok és a megvetettek, a bűnösök számára is: Mt 21,31 és Lk 13,29. Ez a bibliaértelmezési mód a továbbiakban jellemzővé vált az őskeresztyének írásszemléletére. További kutatást kíván, hogy az evangéliumokban, főleg Máténál és a páli levelekben is megtalálható írásszemlélet, vagy feltételezhető-e qumráni hatás. Egy azonban bizonyos: az őskeresztyének

Krisztus személyében beteljesedve látták a jövendöléseket, míg a qumrániak csak reménykedtek a messiás és a végítélet eljövételében.

A kutatók hasonlóságot találtak a *Hegyi Beszéd* mondásai és a *qumráni tanítás* között. A lelki szegények kifejezés Qumránban is használatos volt, ugyanígy a világosság fiai (Jn 12,36) vagy az élő víz. Nem szükséges ezek alapján rögtön függőségről beszélni, hiszen ezen kifejezések egyrésze megtalálható a közös forrásban, az őszövetségi könyvekben, amelyek mind az esszénusoknak, mind Jézusnak és az első keresztyéneknek szent könyvei voltak. Másrészt egy iráni eredetű dualizmus meglétéről és ismeretéről tanúskodnak, amelyből később a gnózis is táplálkozik. A lelki szegények kifejezést Jézus a mennyek országa birtoklásával kapcsolja össze. Az Isten országa tipikusan jézusi fogalom és nem a távoli jövőbeni megjutalmazásra vonatkozik, hanem a Jézus által meghirdetett és vele eljött Isten királyi uralmába való beletartozást jelenti már most.

A szövegkörnyezetükből kiragadott fogalmakkal és azok hasonlításával amúgyis óvatosan kell bánni. Tudomásul kell vennünk, hogy a keresztyénség nem légüres térben keletkezett, hanem hatottak rá kora szellemi áramlatai, főleg az Őszövetség és a zsidó apokaliptika szemlélete. A qumráni iratok felfedezésével bővült ez a kör. Mégis egyértelmű, hogy Jézus személyisége egészen új tartalommal töltötte meg ezeket a jól ismert fogalmakat. Kiváló példa erre nézve a messiás szó, amivel kapcsolatban igen széles skálájú elképzelések és elvárások imeretesek az első századból. Egyik sem fedti azt a teljesen új tartalmat, amivel Jézus élete és halála alapján megtöltötte az őskeresztyénség ezt a kifejezést. Jézus működésében és tanításában túlsúlyban vannak azok a vonások, amelyek kizárják, hogy Jézus esszénus lett volna, vagy akárcsak rokonszenyevett volna velük. Ilyen például Jézus visszavonulása az asszonyokhoz, a vámszedőkhöz és a bűnösökhöz, a társadalom kivetettjeihez és a pogányokhoz. Mindezekkel való érintkezés nemcsak hogy tisztátalanná tett volna egy esszénust, de a közösségből is kizárta volna magát ezzel. Jézus mindig nyíltan tanított és cselekedett. Ezt ellenfelei sem tagadhatták. Ezzel szemben az esszénusokat kötötte a titoktartás a közösség tanítását illetően. Maga a közösség is zárt, ezoterikus jellegű volt. Lehetne sorolni még a példákat, pl. Jézus isteni eredete is elképzelhetetlen volt Qumránban, de legyen egyelőre ennyi elég.

Qumrán és a korai keresztyénség

Míg Stegemann szerint Jézus nem hozható kapcsolatba az esszénusokkal, addig *más a helyzet a korai keresztyénséggel*. A jeruzsálemi ősgyülekezet abban a városban jött létre, ahol már egy jelentős esszénus közösség létezett. Egészen 66-ig ez volt a fiatal keresztyénség központja, amikor is a Róma elleni lázadás kezdetekor a keresztyének elhagyták a várost és elmenekültek Pellába. Ez a tény kizárja, hogy az ősgyülekezet bármilyen mértékben is részt vett volna a fölkelésben. Ezzel elintéztünk tekinthetjük a Baigent–Leigh féle spekulációt egy az Úr testvére, Jakab által vezetett Róma-ellenes összeesküvésről és a zelotákkal való együttműködésről. A keresztyének inkább eltávoztak, minthogy fegyveres harcba keveredjenek.

Az őskeresztyénséggel kapcsolatban valóban beszélhetünk esszénus hatásról. Persze nem minden esetben igaz ez, ahol ezt feltételezik. A keresztyén *keresztségnek* például semmi köze sincs Qumránhoz. A János féle keresztség átvétele és továbbfejlesztése ez. Egyszeri eseményként, szentségi jelleggel, de már nem a Keresztelő János személyéhez kötve, hanem Jézus váltságahalálán keresztül az ő nevére történik, és már most a bűnök bocsánatát adja. Mindez qumráni hatás nélkül alakult ki.

Az eukarisztianak, az *úrvacsorának* csak kevés köze van az esszénusok naponkénti közösségi étkezéseikhez. Bár valószí-

nű, hogy a kezdeti időben naponta, de csak esténként gyakorolta ezt a keresztyén gyülekezet. Eleinte ez igazi vacsora volt (1 Kor 11,25), amelyen, szemben az esszénusokkal, asszonyok is részt vehettek. Jézus szerezetési ígéinek azonban nincs megfelelője a qumráni gyakorlatban és az ő étkezéseiknek nem volt szentségi jellege, csak kultikus. Míg ott nélkülözhetetlen volt a pap személye, aki megáldotta a kenyeret, addig a keresztyén gyülekezeteknek kezdetben nem volt papi vezetőjük. Hasonlóágról abban az értelemben beszélhetünk csupán, hogy akkoriban a keresztyéneken kívül csak a qumrániak gyakorolták a közös étkezést naponta, csoportos formában. A forma tekintetében tehát befolyásolhatták a születő keresztyén közösséget.

További szervezeti közelséget jelent a keresztyének *püspöki hivatala*. Ennek a szónak az arámi megfelelője megtalálható a qumráni iratokban. Ő eredetileg a pénztár kezeléséért és szervezeti feladatokért volt felelős mind az esszénusoknál, mind a távoli Görögország keresztyén gyülekezeteiben (Filippi). A keresztyén hivatal kialakulása azonban a görög egyesületek, közösségek hatásával is magyarázható.

Sokat vitakoztak már a János evangéliumában található eltérésről az *utolsó vacsora napját* illetően. Mint tudjuk, a másik három evangélium egy nappal későbbre, a páska ünnepe-re datálja ezt. Az egyik magyarázat szerint János az esszénus naptár alapján jelöli meg azt a napot a páska előkészületi napjaként (Jn 19,14), ami a holdnaptár szerint már a páska napja. Az esszénus naptár használatának más nyomát nem találjuk az evangéliumban és elég valószínűtlen, hogy az csupán egy nappal tért volna el a papi naptártól. Sokkal valószínűbb, hogy az eltérő időpont oka az evangélista teológiai szándékában keresendő, aki Jézus halálát szimbolikusan a páskabarány leolésának időpontjára teszi (Jn 1,29; 19,31.36) és ezért a tradícióval szemben azt egy nappal előbbre hozza.

Az őskeresztyének *vagyonközössége* különböző az esszénusok közösségi vagyontulajdonától. Az esszénusok a közös-

ségbe való belépéskor átadták a tulajdonosi jogot a közösségnek, a használói jog azonban az övék maradt. Ez a cselekedet kifejezése volt az ősi izraeli tulajdonviszonynak, ahol minden az Úré volt. A tagoknak a munkájukból szerzett jövedelemből kötelességük volt rendszeres összeggel támogatni a papokat és a lévítákat, valamint a közösségi étkezés anyagi fedezetét biztosítani. Az így befolyt pénzből segélyezték a közösség szociálisan rászoruló tagjait is. Az esszénusoknak szigorúan meg volt tiltva, hogy vagyonukat kívülállóknak adják el. Az őskeresztyén gyülekezetben ezzel szemben a tehetősebb tagok önkéntes hozzájárulása biztosította a szükséges helyiséget, élelmiszert, a rászorulóknak pedig szükségük kielégítését. Ez az eljárás megfelelt a zsinagógai közösségekben szokásos szociális gondoskodásnak. A vagyon eladása és a bevétel teljes vagy részleges átadása az apostoloknak nem volt kötelező mindenkinek (lásd Anániás és Szafira esete ApCsel 5,1–11).

Gyakran felvetődik az a kérdés, hogy vajon miért nem említi az Újszövetség az esszénusok közösségét sehol. Többféle válasz is lehetséges erre. Josefus szerint az esszénusok voltak a zsidóságon belül a legjámorabb törvénytisztelő közösség. Ha ez így volt, akkor nyilván Jézusnak sem lehetett elítélő kritikája feléjük, sokkal inkább az írástudónak mondott szavai vonatkozhattak rájuk is: „*Nem vagy messze az Isten országától*” (Mk 12,34). Visszahúzó és zárt közösségi életük is távol tarthatta az esszénusokat Jézus követésétől, s így nem kerültek bele az evangélista látókörébe sem. Egy lehetséges magyarázat a feltett kérdésre az is, hogy az evangélisták olvasói kevésbé ismerték a palesztinai viszonyokat és mivel Jézussal nem kerültek kapcsolatba az esszénusok, ezért nem foglalkoztak velük külön. Az azonban kétségtelen, hogy az újszövetségi kutatásokban a továbbiakban sokkal inkább figyelembe kell venni a qumráni leleteket, mint eddig, hiszen azok ismerete sok kérdés tisztázásában nagy segítség lehet.

Geröfi Gyuláné

Az új német evangélikus énekeskönyv

Előzmények

A századfordulón induló ének- és liturgiai reformmozgalom eredményeképpen 1950-ben bevezették a német nyelvű evangélikus egyházakban az Evangelisches Kirchengesangbuch (ezután EKG) nevezetű énekeskönyvet. Ezt az 394 éneket tartalmazó egységes énekeskönyvet használták az elmúlt esztendőig mindkét Németországban (NSZK és egykori NDK). A törzs-énekeskönyvet az egyes tartományi egyházak helyi speciális énekanyagokkal, liturgikus részekkel egészítették ki. Időközben pedig a megindult új énekírás nyomán szinte évente jelentek meg új énekek tartalmazó füzetek, amelyeket a gyülekezetek a nagy énekeskönyvek mellett használtak. A füzetek megismertették az új stílusú „énektermést”, amely eltérően a könnyűzenei fogantatású gitáros énekektől, inkább a klasszikus énekanyag kortársi folytatása.

Az EKG-nak nagy érdeme, hogy *alapkönyvként* szolgált mindenféle egyházzenei munkának, kompozícióknak, liturgiáknak. Idővel azonban a német egyházzeneészek mind gyakrabban emlegették hátrányait is. Énekanyaga meglehetősen magán viselte a szerkesztők konzervatív, historizáló felfogását, amely abban a korban haladó volt. Így nem kaphattak benne méltó megjelenítést sem az utóbbi évszázadok termése, sem a kortárs szöveg- és dallamszerzők művei. A több évtizedes használat után az EKG-t egyszerűnek ítélték.

Az új énekeskönyv szerkesztése és bevezetése

A lelkeszek s egyházzeneészek immár szükségesnek tartották egy korszerű felfogásban szerkesztett énekeskönyv megjelentetését. A munka széles körben indult, a füzetek révén nem minden előzmény nélkül. 1988-ban megjelent a próba-énekeskönyv, amelyet használatra és véleményezésre a gyülekezetek rendelkezésére bocsátottak. Ezek után sok vitafórum, konferencia, cikk foglalkozott az új énekeskönyv jövőbeli koncepciójával. Szinte minden jelentős egyházzeneés, himnológus és költő kapott a közös feladatból. A munka eredményeképpen 1993-ra elkészült az új énekeskönyv, az Evangelisches Gesangbuch (ezután EG). Elődjéhez hasonlóan: minden német nyelvű evangélikus gyülekezet számára, beleértve az ausztriai és az Elzász-lotharingiai, valamint a Heidelbergi Hitvallást is elfogadó uniált egyházakat is.

Az EG-t fokozatosan vezették be a különböző tartományi egyházakban. Szabadságot kaptak arra, hogy a törzsanyagot, az 535 éneket kiegészítsék saját énekanyaggal és szövegi részzel. Bizonyos szövegek azonban természetesen szó szerint is azonosak maradtak a különféle tartományi kiadásokban. Egyelőre két kiadás áll rendelkezésemre: a tömörebb fogalmazású Berlin-brandenburgi és a hozzá csatlakozó kisebb egyháztettek közös énekeskönyve (jele a „szivárvány”), és a bővebb fogalmazású, 1624 oldalas, sok magyarázatot, taní-

tást, tanácsot adó, művészi modern grafikákkal ékes, ötszínnyomású bajor és türingiai közös kiadás (jele az „építő-kockák”, ugyanis az istentisztelet összeállítására ezt a modellt használja). Áttekinthetőség kedvéért én az előbbit ismertetem, noha az utóbbi liturgikus és szövegi anyaga olyan hasznos, hogy magyar variánsa számunkra külön könyv anyaga lehetne, melyet jól tudnánk használni a gyülekezeti tanítói munkában és a lelkipásztorolásban. Van olyan kiadása is, amelynek kottái a gitárkíséretet segítő harmóniajelzéseket is tartalmazzák. (A német gyakorlatban a gitárt nemcsak a könnyűzenei kompozíciókhoz használják.)

Az énekeskönyv beosztása

A Berlin-brandenburgi, közel 1500 oldalas könyv kétharmadát az énekek adják, egyharmada tartalmazza az egyéb anyagot. Minden imádságot, szövegrészt is külön számoznak, így a közös imádságoknál vagy a tanításnál a különféle szövegrészek szám szerint kikereshetők:

- 1–535 énekek (itt a számozás folyamatossága megszakad, úgy tűnik, hogy a később felveendő tartományi külön énekanyagoknak tartották fenn az 535-ön feletti számokat 700-ig)
- 701–760 zoltárok, kantikumok
- 761–802 „mellék-istentiszteleti” rendek és liturgikus tételeik (a főistentiszteleti liturgikus tételek az énekek közé vannak besorolva)
- 803–812 hitvallások (az egyetemesek, a lutheriek, a Heidelbergi káté, a Barmeni nyilatkozat és a Leuenbergi konkordia, némelyik kivonatosan.)
- 813–952 imádságok (140 ima!) [Az imádságokról külön cikk jelenik meg lapunkban.]
- 953–954 egyházi esztendő, magyarázata, minden hétre a perikópák, a heti igével, énekkel és a hét zoltárával
- 955–957 himnológia 80 oldalon (az énekköltészet korszakainak taglalása, valamint az ének- és dallamszerzők életrajzai)
- 958–960 éneklisák (ökumenikus, más nyelvű, jogilag védett énekek listája)
- betűrendes énekmutató.

Az énekeskönyv jellege

Ha egy szóval kellene jellemeznem, „nyitott”-nak nevezném. Sok irányban nyitott.

A legfeltűnőbb mégis az *ökumenikus nyitottsága*. A német evangélikus és katolikus himnológusok, muzsikuskok ökumenikus törekvései nem újkeletűek. Már régóta keresik a közös pontokat, a közös éneklés lehetőségeit. E célból egy munkaközösség is működik (Arbeitsgemeinschaft für Ökumenisches Liedgut), amelyben az ökumenikusnak kijelölt énekek formájában is megegyeznek. Már az 1975-ben kiadott egységes német katolikus énekeskönyv, a „*Gotteslob*” is jelöli „ö” betűvel azokat az énekeket amelyek közösek az evangélikusokéval. Most ugyanezt a jelölést találjuk az EG-ben. Közel kétszáz ének egyezik a fenti munkaközösség ajánlatával, ezekből 99 már a katolikus énekeskönyvekben is megtalálható. Van olyan ének, melynek mind az „ö” változatát, mind pedig az eredeti evangélikus formáját az EG egymás mellett hozza. Ezzel a megoldással nem vétenek sem az ökumenikus megállapodások, sem pedig a saját hagyomány ellen. Különben az EG nem egy szerkesztési elvben felfedezhető, így követi a *Gotteslob*-ot. Annak idején a katolikusok nem

szégyelltek számos protestáns korált átvenni, most pedig az evangélikusok sem restellték követni a katolikus énekeskönyvtípust. Ezt a magas fokú ökumenikus szándékot Magyarországon tanítani kellene!

Második feltűnő jellemző: *a más népek énekanyaga iránti nyitottság*. Az EKG-ban kizárólag német énekek voltak, az EG-ben 15 angol, 10 holland, 9 francia (ide számítva a taizéi énekeket is), 7 svájci, 4 amerikai, 3 izraeli, 3 latin-amerikai, 3 osztrák, 3 orosz, 3 cseh, 2 magyar és még 9 országból 1 vagy 2 ének található. A felvett magyar énekek: *Paradicsomnak* te szép élő fája (96) *Du schöner Lebensbaum des Paradieses*, és a *Mely igen jó az Úristent dicsérni* (2840, *Das ist köstlich dir zu sagen Lob und Preis* fordítással. Magyarországinak számítanak egy 19. századból származó erdélyi szász éneket is. Ami igazán meglepő, hogy a nem-német énekek egy-egy darabját eredeti nyelven is közlik, így magyarul is olvasható a német fordítás mellett a *Paradicsomnak* te szép élő fája négy verszaka. Bizonyára sok alkalommal fogjuk ezt az éneket német testvéreinkkel együtt énekelni – ezzel a gesztussal nyilván ez volt a céljuk. Kimondottan nemzetközi alkalmakra az Áldjad én lelkem a dicsőség örök Királyát első versét angol, francia, svéd, lengyel és cseh nyelven is közlik. Tudomásom szerint a „*Mely a pásztor*” kezdetű énekünket is felvették valamelyik tartományi függelékebe – Kodály Zoltán dallama, Turmezei Erzsébet szövege szerint.

Harmadik jellemző vonás: *nyitottság a 19. és 20. századi énektermés irányába*. Az EKG-nak ezt a hiányát minduntalan emlegették. Most a költők és szerzők regisztere a 20. század első feléből 36, a század második feléből 84 német nevet közöl. A más nyelvű szerzők egy része is kortárs. Az új énekszövegek teológiája, színvonala és szándéka külön tanulmányt igényelne. Nyilván a szándék hasonló, mint volt nálunk az új szövegekkel: megszólítani a ma emberét.

A negyedik feltűnő különbség az eddigi énekeskönyvekkel szemben: *nyitottság sokféle zenei forma felé*. Az eddig szinte egyeduralmú korál mellett megjelennek a reformáció hagyományát követő többszólamú tételek. Ezek többnyire az ének után következnek, az ének valamely versszakának szövegével. A törekvés nyilvánvaló: a gyülekezetek, felelevenítve a reformáció korabeli gyakorlatot, olykor „alternatív”, vagyis váltakozva énekeljék a „főéneket”. A versszakokat hol a gyülekezet, hol a kórus, hol a fúvóegyüttes, esetleg csak az orgona játssza-énekelje, majd az utolsó verset együtt szólaltassák meg. Ebben ad azonnali segítséget a többszólamú korálletét. Nincs kizárva, hogy egy jól iskolázott gyülekezet az egyszerűbb letéteket maga is többszólamúan énekelje az orgona támogatásával. Erre mutatnak azok a korálok, amelyeknél az első verset már négyzólamúan jegyezték le. Az EG utolsó éneke is ilyen. Mi is jól ismerjük ezt a Bach-tételt: „Az Úristen nagy nevének” kezdetűt. Melyik énekkari tag ne énekelte volna a közismert feldolgozást? Bizonyos alkalmakon, gondolom, ez a Bach-korál nálunk is megszólaltatható lenne.

Szép számmal találunk az EG-ben kánonokat, a tematikus énekblokkokba beillesztve. A 36 kánon egy része általunk is ismert, egy része klasszikus, de vannak köztük kortárs szerzemények. Kár, hogy ezt a valamikor nálunk is virágzó, igényes műfajt az ifjúsági énekekkel teljesen kiszorítottuk.

Az EG-ben nagy számban találunk új dallamkompozíciókat. Ennek két fajtáját véljük felfedezni. Az egyik a *klasszikus hagyományt* követi, de 20. századi zenei stílusban. Hasonlítható a Kodály-stílus dallamformálásaihoz – mint nálunk a

Sulyok- vagy Fasang-dallamok –, csak azoknál keményebbek, fanyarabbak. Közülük nem egyet, mint ismerőst üdvözölhetem, hiszen német kollégáink nemzetközi konferenciákon már ismertté tették ezeket a jól sikerült énekeket. A másik típus talán a „sláger” címkével jellemezhető. Közismert nálunk e stílusból a „Danke für diesen guten Morgen” (Hála, hogy újra itt a reggel – fordításban) vagy az „Átölel minket jószágod, Teremtőnk”. Nem hiszem, hogy templomi használatra kerültek volna az énekeskönyvbe. Inkább talán a tömegével létrejövő silány kompozíciók kiszorítására kínálják az ifjúságnak ezt az énekréteget. Vagy akár szeretetvendégséghez hasonló alkalmakra, akár idősek jókedvre derítésére. Ez az énekanagy is kipróbált és jól válogatott.

Az EG ötödik jellemzője a *liturgikus variációk felé való nyitás*. Mivel az énekek törzsanyagába vannak beillesztve a főistentiszteleti liturgia tételei, e sokszínűség nem egy-egy tartományi egyház ízlését mutatja, hanem egységesen általános használatra szánt anyag. Bizony ideje volt már, hogy a liturgikus anyagon frissítsenek. Harminc év óta valahányszor csak részt vettem német istentiszteleten, mindig ugyanaz a Gloria Patri (Pfalz 1557) és ugyanaz a Kyrie (Strassburg 1525) fogadott. Most a kínálat kimondottan bő választékot nyújt. Kyrieből 14: gregorián, reformáció korabeli, orthodox háromszólamú, kortársak dallamai, taizéi négyzólamú tétel (a kérések alatt tartott akkordokkal), egy ritmikus dallam 1983-ból és egy kánon. A többi ordinárium-tételből is van variációs lehetőség.

A „mellék-istentiszteletek” anyaga (nálunk az E rend: officium, zsolozsma, imaórák, sajnos elfogadható kifejezésünk még nincs rá) a tartományi részbe került, így azok nem egységesek, de tartalmaznak közös anyagot is. Mindenesetre találunk egyszerű áhítat-rendet, reggeli dicséretet (Mette), déli, esti, éjszakai rendeket zoltározás lehetőségével (mint nálunk a 17-es rend a 18–39-ig számozású zoltárokkal). Hangsúlyozottan ajánlják, hogy ezeket a rendeket és általában a zoltárokat lehet mondani és énekelni is. A tartományi egyházak hagyománya szerint a bajor és thüringiai EG több kottás elemet közöl, a Berlin-brandenbuurgi EG viszont több, 57 zoltárszöveget. Ez ugyan gazdagság, de mivel a szöveg nincsen kijelölve, gyakorlatilag csak mondani lehet. Természetesen, ha mondják is a zoltárokat, azokat váltakozva-mondásra ajánlják. Sőt a zoltár címe, mint keretvers is használható. A Miatyánknak több, a gyülekezet által recitált formáját közlik. A gregoriánból átvett dallamok mind nagyon egyszerűek, kevés a melizma, a gyülekezet által jól énekelhető. Ez vonatkozik a himnuszokra is. Ez a rész végül a taizéi imaóra rendjével zárul, négyzólamú betétekkel.

Jellemző még a liturgiára, hogy ajánlja a váltakoztatást. Betűk jelölik, mit énekeljen-mondjon a lelkész, a kántor, az előénekes, a kórus, a gyülekezet, esetleg az I. és II. kórus vagy gyülekezetecsoport.

Énekeskönyvünk és az EG közötti hasonlóságok

Az ember óhatatlanul is összehasonlítást tesz a német énekeskönyv és a miénk között. Örömmel fedezzük fel, hogy a két könyv alapkonceptiója azonos. Természetesen az előzmények mások, és mások a megvalósítás lehetőségei.

A legjellemzőbb azonosság a nyitás minden irányban. A gregorián énekkincs gyarapítása, a más felekezetek és népek énekeinek felvétele éppúgy szerepelt nálunk majd 20 évvel

előtt megfogalmazott céljaink között, mint a kortársak megszólaltatása. Mi is megpróbáltuk a liturgia változatosságát megvalósítani, természetesen az akkor rendelkezésre álló anyagból. (Sajnos, gyülekezeteink még korántsem merítették ki az énekeskönyvünkben adott variációs lehetőségeket.)

Szerkesztésben: minden bal oldali lapon fent ének kezdődik. Itt is találhatók üres fél lapok, csakhogy a kitöltés nem szimbólumokkal történt, hanem igék, imák, versek és mondások beillesztésével. A fejezetek a jellemző énekekkel kezdődnek. A liturgiák is számozottak.

Öröm számunkra, hogy felfedezhetjük: az EKG-ban meglevő kb. 150 közös énekszövegünk a 100 közös dallammal együtt néhány kivételtől eltekintve az EG-ben is megmaradt. Vannak énekek, amiket mi annak idején felvettünk, most pedig új énekeként ugyanezek bekerültek az EG-be. Az „Ó jöjj, ó jöjj, Immánuel”, a „Fel, útra, ti hívek”, a „Krisztusunk ma született”, az „A szép, boldogító”, a „Felséges Jézus”, az „Ó maradj velem”, az „Áldó hatalmak oltalmába rejtve” énekek, a „Győzelmet vettél” és a „Jászolban a szalmán” dallamai. A kánonok közül: a „Ne csüggedj, lelkem”, az „Ó, adj békét” és a „Terád vár bús szívem”, a „Glória szálljon a mennybe fel”. Úgy látszik, szellemisségben együtt tudunk maradni az európai evangélikussággal elszigeteltségünk ellenére is.

Kritikák és örömök

Természetes, egy ilyen nagy változtatásnak nem mindenki örül. Az új német énekeskönyv sok kritikát kapott. A „Musik und Kirche” szaklap 1994/4-es száma közli Claudia Hoffleit cikkét. A szerző 12 sűrűn szedett oldalon keresztül sorolja az EG hibáit: Már a címe sem jó. Megkérdőjelezendő, hogy ebben a korban kell-e a német gyülekezeteknek új énekeskönyv. Elrabolták a német énekkincs gyöngyszemeit. Olyan énekeket hagytak ki, amelyek a zeneirodalomban jelentős helyet foglalnak el. Megigérték, hogy a bővebb énekanyaggal az egyseget fogják szolgálni, és most mégis szükség van a tartományi kiegészítésekre. A fejezetcímek újaknak látszanak, de valójában csak formájukban újak. Vannak jelentéktelen fejezetek, melyeket fontosaknak ígértek. A keresztség fejezet énekei a teológiai bizonytalanságot mutatják. Az ökumenikus nyitás következtelen. Lehetett volna több közös ének is. Lényeges verzzakok maradtak ki. A kihagyott énekek sora megszakította a tradíciót. Teológiailag a bűn, a pokol, az ördög és Isten haragja fogalmakat az érthetőség kedvéért szöveg módosításokkal elsimították. Ezek csak egyetlen cikk kifogásai a sok bírálathoz!

Ezzel szemben: német kollégáim, városi nagy templomok organistái, egyházzeneiskola tanárai, akik nagyon várták már az új énekeskönyvet, örültek, hogy van megújulás, és örömmel írnak az EG bevezetésének tapasztalatairól. Sok új lehetőség nyílik a gyülekezetek éneklésének, énekkarok szolgáltatásának megfrissülésére.

Nyilvánvaló: a kétféle vélemény kétféle koncepció következménye, én sem tartok mindent szerencsésnek, vagy éppen követendőnek az új német énekeskönyvben. De nem sorolom kifogásaimat, mert sokkal több, amit jónak, értékesnek tartok, mint amit elvetendőnek, és mert tudom, hogy mindenki kedvére tenni lehetetlen. Ezért inkább együtt örülök az örövendezőkkel.

Trajtler Gábor

JÚDÁS TITKA

– Előtanulmány –

Sötét alak. Sunyin surran az alkonyati órákban házak, fák árnyékában. Gyerekeket ijesztgetnek vele: „Elvisz a Júdás!”

Nevére ismételtelen ráesik tekintetünk így böjti időben. Személye engem mindig izgatott. Bár a téma nem tartozik hitünk lényegéhez, de a gyülekezet-től, fiataloktól gyakran kapunk kérdéseket vele kapcsolatban.

Sok könyvet áttanulmányoztam, de valószínű, sohasem tudjuk meg pontosan, ki volt ez a Júdás, az „egy a tizenkettő közül”. A bibliakutatók abban egyetértenek, hogy alakjára 40–50 év múltán ellentmondásos vonások tapadtak az evangéliumokban.

Elmondom, eddig mire jutottam Júdás-kutatásomban. Idézem a leggyakoribb állításokat vele kapcsolatban.

1. „Anyagiás, pénzsóvár volt.” Amikor Jézust egy hálás asszony drága olajjal megkenté, – haragudott Júdás (Jn 12,4-6): a közös kasszába kellett volna az olaj árát betenni. Viszont a régebbi híradás ezt mondja: „Egyesek bosszankodtak ezen a tekozláson” (Mk 14,4) Tehát nem Júdás.

És persze, a 30 ezüst, az árulás díja! 30 napszám ára. Igen, de ha annyira hajtott a pénzre, – *miért vitte vissza ezt az összeget és dobta a főpapok lábához?* (Mt 27)

Ő volt a tanítványi kör pénztárosa.. Ő „könyvelte” az adományokat. Úgy tűnik, a társai megbízták benne. A kasszával nyugodtan megszökhetett volna.

2. „Elárulta Jézus tartózkodási helyét.” Besúgóktól ezt olcsóbban megtudhatták volna. Különben a főpap és Pilátus pontosan tudott Jézus minden lépéséről. A hely nem lehetett téma.

3. Mit árult el Júdás? A. Schweitzer szerint a „messiási titkot”, kicsoda Jézus. Drewermann azt feleli erre Márk kommentárjában, hogy ebben az esetben Júdásnak ott kellett volna lennie a szinedriumi kihallgatáson koronatanúként. Hiszen bajban voltak a főpapok, nem találtak tanút. (Mk 14:55)

4. „Júdás felkelő volt, így akarta Jézust döntésre, cselekvésre bírni Rómával szemben”, – állítják többen. Ugyan csak Drewermann professzor azt mondja, hogy „Iskariót” neve arra utal, hogy Júdás a Jeruzsálemtől délre levő Kairótól való volt. Szerinte a felkelők Galileából valók voltak. Jeruzsálem környé-

kén tradícióhoz, törvényhez hű emberek voltak. E. Stauffer azt mondja: Júdás a zsinagóga hű fia volt. (Jesus. Gestalt u. Geschichte 86)

5. „Eszköz volt Isten kezében, hogy Jézus szenvedése és halála megtörténjék, s így beteljesedjék az Ötéstámentum.” Ha „bot” volt csak Isten kezében, miért ez a 2000 éves harag a bottal szemben? De Jézus soha nem jellemezte a mennyei Atyát úgy, hogy fejsze vagy bot van a kezében.

6. „Júdás kilógott a tanítványi körből.” De mit jelent akkor az, hogy amikor Jézus az árulóról szól, – mindegyik tanítvány ijedten néz magába: „Én vagyok-e az?” (Mk 14,18–19)

ÖSSZEFOGLALVA: három adat felette elgondolkoztató:

1. a pénzt visszavitte,
2. Júdás judeai volt, nem lázongó, „a zsinagóga hű fia”
3. Öngyilkos lett, mert valami összeomlott benne.

Drewermann professzor szerint a törvényhű Júdást megrázhatta Jézus „liberális”, modern teológiája. Tusakodott a törvény és az evangélium között. Az már fantázia: mivel kapcsolata volt a vallási vezetőkkel, szeretett volna egy nyugodt, teológiai eszmecserét szervezni Jézus és Kajafás között. Vége lenne a feszült légkörnek, világos lenne, hol az igazság. Ennek a javaslatnak örülhetett a százszor ravasz főpap – a tanítványi kasszába „adományt” is adott (30 ezüst). (Fantázia!) Júdás megszervezte a találkozást, s amikor a főpap szolgálai jöttek, baráti csókkal bocsátotta el a

Mestert a dialógusra. Jézus nem cinikusan szólította őt „barátomnak” akkor. (Mt 26,50)

A főpap becsapta Júdást. Letartóztatta s a szinedrium kiszolgáltatta Jézust Pilátusnak. (Ám ez az éjszakai ülés mindmáig rengeteg kérdőjelet hordoz.)

Júdás összeomlott. Öngyilkos lett. Ez tanúsította, hogy szerette Jézust, nagy lelkifurdalással mérte fel bűnét, ostobaságát. Rádöbönt arra, hogy valamit borzasztóan elhibázott, és nem lehet jóvátenni semmit.

Van kutató, aki azt állítja, hogy Júdás talán a legnagyobb tanítvány lehetett volna, ha döntött volna az evangélium mellett. Kierkegaard azt mondja, nem lehet aljas gazember, hiszen Jézus választotta ki (Mk 3,13). Van, aki azt állítja, hogy Júdásba belevetítette az első néhány évtized kereszténysége a Jézust elutasító zsidó nép iránti neheztelését. (Júdás-Júdeá, Juden)

Mindez csak előtanulmány. Az ellentmondások felsorolása, és merész fantázia. Ám ha arra volt jó, hogy nem beszélünk erről a tragikus tanítványról, *egysíkúan*, és ha tovább kutatjuk titkát, – akkor talán nem volt hiábavaló ez a gondolatsor az idei böjti időben.

Görög Tibor

IRODALOM

Drewermann: Das Markus Evangelium, Walter Verlag 4. Auflage 1991.
E. Stauffer: Jesus. Gestalt u. Geschichte
J. Blinzler: Der Prozess Jesu
A. Schweizer: Das Evangelium nach Markus
S. Kierkegaard: Tagebücher

JELENTKEZÉS NYÁRI KÁNTORKÉPZŐ TANFOLYAMRA

Tanfolyamok időpontja:

I. június 26. – július 15-ig háromhetes

II. július 17-29-ig, kéthetes

III. július 31. – augusztus 19-ig, háromhetes.

A tanfolyamok részvételi díja:

kéthetes tanfolyamokon 6.500 Ft, a háromheteseken 10.000 Ft.

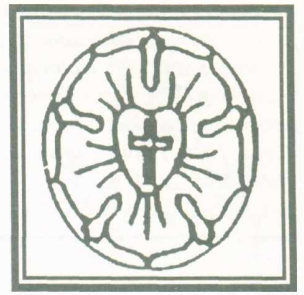
A jelentkezési határidő: május 1.

A jelentkezéseket „Evangelikus Kántorképző Intézet 2151 Fót, Berda József u. 3.” címre kell küldeni. A jelentkezéshez csatolni kell a lelkészi ajánlást, az először jelentkezőknek életrajzot, valamint annak leírását, hogy milyen zenei tanulmányokat folytattak eddig.

Elsősorban a zenei előképzettséggel rendelkezőket van módunkban felvenni. A felvételtől vagy annak elutasításáról értesítést küldünk.

Evangelikus Kántorképző Intézet
vezetősége

Evangélikusok a nagyvilágban

KITEKINTÉS AZ EVANGÉLIKUSOK VILÁGÁBA – GENFBŐL (1)

Ez egyszer „másként” is szeretnénk mélyrehatóbb tájékoztatást adni Olvasóinknak a világ egyházainak mai életéről. Ez a kitekintés az év elején készült, személyes beszélgetések alapján. Első részét itt közöljük.

Csaknem tizenöt éve már, hogy búcsút mondtam genfi ökumenikus szolgálatomnak, közel egy évtized izgalmasan érdekes feladatainak először az evangélikus világcsaládban mind az öt kontinensen, majd az „európai Ökumené” több mint száz tag-egyházában. Azóta sok minden változott. Genf igazi világvárossá nőtt, Európa „legnemzetközibb” városává lett a Mont Blanc havas csúcsai tövében. Modern egyházi világ-központjában, az Ökumenikus Centrumban, hatalmas új szárny épült. Az Ökumenikus Könyvtár bejárata közelében ott áll a „berlini fal” egy festett darabja, emlékeztetve a nagy fordulatra a világban. A még Genfben élő, volt kollégák haját jórészt már „belepte a hó”, de örömmel öleltük meg egymást a „cafeteriában” és a négy épületszárny folyosóin. Genf valóban sokat változott! De mi változott azóta a világ egyházainak életében és az ökumenikus mozgalomban? Milyen új remények és veszélyek, milyen új feladatok tárulnak a mai genfi vezetők elé? Erről beszélgettünk a Lutheránus és a Református Világszövetség, az Egyházak Világtanácsa és az Európai Egyházak Konferenciája mai felelős irányítóival, jórészt volt genfi kollégákkal, amikor nemrég, családi kapcsolatok révén, egy hónapot tölthettem az „Ökumené fővárosában”.

Dr. Ishmael Noko,
*a Lutheránus Világszövetség új
főtitkára*

baráti-öleléssel köszöntött hivatalában. Hiszen tizenegy évvel ezelőtt, amikor ő is elhagyta teológiai katedróját Zimbabwében, legelőször éppen a budapesti világggyűlésen ismerkedett meg Európa „vasfüggöny mögötti” kisebbségi egyházaival. Életre szóló emlékek és kapcsolatok kötik egyházunkhoz és országunkhoz – vallotta. Jó másfél órás beszélgetésünkben „három üzenetét” szeretném kiemelni.

Az első ez volt: *a közeledő félszázados LVSZ-jubileum és az évezredforduló méltó megünneplése egyházaink részéről az ökumenikus közeledés és együttműködés erősítése lenne mind az öt kontinensen. Természetesen nem evangélikus identitásunk gyöngítésével, hanem közös alapjaink megerősítésével, a lutheri reformáció bibliai gyökerű saját értékeinek továbbadásával és a többi egyház hasonló értékeinek megbecsülésével.*

Csak így lehet jövője a történelmi egyházaknak a harmadik évezred rohamosan szekularizálódó világában!

Beszélgetésünk második „üzenete”: *a magyar evangélikus egyházra igen jelentős feladatok várnak az új világhelyzetben, a hong-kongi világggyűlés előtt. Ez a kisebbségi egyház a „hidegháború” nehéz éveiben nagyon sok tapasztalatot szerzett az Evangélium megtartó erejéről. Ezt kellene átgondolnia és továbbadnia az evangélikus világcsaládnak, – Afrika, Ázsia és Latin-Amerika sokféle keresztet hordozó, kisebbségi egyházainak is!*

Végül egy ősi afrikai tradícióról beszélt, amely – mint mondta – egyházi szolgálatban állt, idős édesapja tanácsai révén neki is döntő segítséget jelentett élete fordulóján. *Javasolni kívánja az egyházak idős, volt „elöljáróiból”, munkásai-ból valamilyen „Upper House” (felsőház), egyfajta „széniorok tanácsa” létrehozását, gazdag tapasztalataik továbbadására a helyükbe lépő nemzedékeknek. Az északi félteke egyházaiban – nem úgy, mint Afria vagy Ázsia területén – a nők és a*

fiatalok jogainak mai nagyobb megbecsülése mellett sokszor megfedkeznek az idősebb nemzedék megbecsüléséről – mondta az új, afrikai főtitkár befejező szavaiban.

Dr. Eugene L. Brand,
*a Lutheránus Világszövetség főtitkár-
helyettese*

ismert észak-amerikai teológus, aki hosszú évek óta az ökumenikus kapcsolatok és a más egyházakkal folytatott teológiai párbeszéd irányítója a LVSZ-ben. Utolsó évét tölti Genfben, hazatérése előtt.

Hivatalt szobájában először az elmúlt évek közös szolgálataira emlékezünk számos nemzetközi konferencián, a curitibai világggyűlésen és az evangélikus-református világdialógus során. Kétségtelenül a legilletékesebb személynek tettem föl a kérdést: hogyan látja evangélikus egyházunk szerepét az ökumenikus mozgalomban?

Az evangélikus és a római katolikus egyház hivatalos világdialógusában legújabbban elért konszenzus, a „justificatio coram Deo” centrális bibliai-teológiai igazságában, egészen új távlatokat nyit meg a két egyház viszonyában – jelentette ki. *Józanul látja a két egyház között még meglévő teológiai és tradícióbéli különbségek súlyát, főleg az ekklezológia területén. De ha Róma elfogadja a kegyelemből, hit által való megigazulás tanításának teológiai igazságát és a két egyház kölcsönösen visszavonja a hitvallási iratokban, illetve a Tridenti Zsinaton kimondott, évszázados elítéléseit a másik ellen, ennek beláthatatlan jelentősége lesz a két egyház teológiai közeledésében. Ugyancsak jó esélyt lát egy 1999-re tervezett ökumenikus egyházi világtalálkozóra, remélhetően Jeruzsálemben.*

Evangelikus-református viszonyban pedig szerinte elértük az egyház-közösséghez szükséges teológiai konszenzus mértékéig (Leuenergi Konkordia és a legutóbbi evangelikus-református világdialógus, 1986-1989). Európában a két reformációi egyház közössége elmélyítésének ma már inkább csak történelmi, tra-

dícióbeli és szervezeti akadályai vannak. Ugyanígy Észak-Amerikában is. A legsürgősebb feladatnak itt a Leuenergi Konkordia hatályának kiterjesztését látja Afrika, Ázsia és Latin-Amerika evangelikus és református egyházaira, a szorosabb együttműködés és az egyház-közösség elérésére.

Ezzel együtt nagyon reménykeltőnek tartja egyházunknak a *metodista* és az *anglikán* egyházakkal való, erősödő teológiai és gyakorlati közeledését is, főleg Észak-Európában (Porvooi Nyilatkozat).

D. dr. Nagy Gyula

Interjú dr. Hermann Vorländer lelkésszel a Bajor Misszió igazgatójával

**Elhangzott az Evangelikus Rádiómisszió április 8-i adásában.
Az interjú a Magyar Evangelikus Külmissziói Egyesület delegációjának látogatása
alkalmával készült Neuendettelsauban**

ER: *Először arra kérnék, hogy vázolja fel a Bajor Misszió eddigi történetét és jelenlegi stratégiáját.*

HV: A Bajor Evangelikus Egyház Missziói Szervezetének központja mintegy 20 esztendeje egy Nürnberg melletti kis városkában, Neuendettelsauban van. Missziói munkánk csaknem 150 éves múltra tekinthet vissza, amikor Lőhe Vilmos kiküldte első misszionáriusainkat. Először nem a pogányok közé, hanem kivándorolt németekhez, hogy utánuk vigyék az evangéliumot. Ebből nőtt ki az egyre szélesedő missziói munka Észak- és Dél-Amerikában, majd Ausztráliában, Pápua Új-Guineában, Afrikában és Kelet-Európában. Misszionáriusaink munkája nyomán a tengeren túl önálló evangelikus egyházak nőttek fel, akiket partneregyházainknak tekintünk. Ezek a partneregyházaink továbbra is várnak tőlünk anyagi támogatást, hiszen sok tekintetben szegény egyházak. De misszionáriusok küldését is kérik még. Ezek a misszionáriusok nem kell, hogy teológiailag képzett lelkészek legyenek. Lehetnek orvosok, kézművesek, tanárok, mezőgazdasági szakemberek, mert partneregyházainkban őrísi az igény szakemberekre. Az afrikai, ázsiai egyházak igyekeznek intenzíven részt vállalni országaik fejlesztésében. Mi igyekszünk eleget tenni ezeknek a kéréseknek, és örömmel fogadjuk azokat. Igyekszünk megtalálni azokat a különböző korú embereket, akik partneregyházainkban készek munkát vállalni. Ugyanakkor a mieinknek is nagy lehetőség, hogy egy más egyházban és kultúrában élhetnek, és hazahozott tapasztalataikkal gazdagíthatják bajor egyházunk, gyülekezeteink életét.

ER: *Hogyan ítéli meg a Magyarorszá-*

gi Evangelikus Egyház missziói szolgáltatásának esélyeit?

HV: Két éve jártam Magyarországon a Magyar Evangelikus Külmissziói Egyesület meghívására. Örültem, hogy olyan egyházat ismerhettem meg, amely az elzártság évtizedei után újra keresi és ápolja külföldi kapcsolatait. Úgy vélem, igen fontos az egyház számára, hogy önmagát az egész világot átfogó egyház részének lássa. Kezdetől fogva a keresztyén egyház különböző kultúrák és nemzetek közösségéből állt. Éppen ebben rejlik egyik nagy gazdagsága. A misszióban felfedezhetjük ezt a gazdagságot és ápolhatjuk azt. Nálunk is gyakran felvetik a kérdést, hogy minek foglalkozunk misszióval Afrikában és egyéb távoli területeken, hiszen nálunk is akad éppen elég pogány, akik az evangéliumra várnak, akiknek szüksége lenne az evangéliumra. Gondolom, mégis szüksége van a magyar evangelikus egyháznak is ezekre a külső kapcsolatokra, és feltétlenül javára válna, ha sorából misszionáriust tudna küldeni más egyházakba. Misszióknak alapítója, Lőhe Vilmos mondta egyszer: „Csak aki távolra is el tudja vinni az evangéliumot, az képes azt átadni a közelieknek.” Aki szűk határain túl is keresi az evangélium útját, az tudja igazán hitelesen megélni a keresztyénséget a saját hazájában. Tanácsolom, hogy a magyar evangelikus egyház élessze fel korábbi missziói kapcsolatait. Küldjön újra misszionáriusokat, ami természetesen a mai helyzetben nem jelenthet nagy számokat. De azok, akik a tengeren túl jártak, új impulzusokat tudnak hazahozni a helyi gyülekezeteknek. Mindig hangsúlyozom saját gyülekezeteinkben, hogy a más országok keresztyeivel

való találkozás mindig gazdagodást, megerősödést hoz. Felfedezzük, hogy nem vagyunk egyedül. Vannak más keresztyének, akik más módon élnek meg keresztyénségüket, akiktől lehet tanulni. Tapasztalataik számunkra is adhatnak megerősödést. Felfedezhetjük, hogy mi, keresztyének nem is vagyunk olyan kicsinyke nyáj, hanem beletartozunk a keresztyének nagy családjába. Minderre esélyt ad, ha egy egyház részt vállal az egész világot átfogó missziói szolgálatból.

ER: *Végül szeretnénk megtudni, hogy milyen konkrét lehetőséget lát az együttműködésre?*

HV: Először is fontos, hogy a magyar evangelikus egyház rendezze sorait, fogja össze erőit. Fel kell mérni, mi az a feladat, ami elvégezhető. Tudom, kevés az ember, a lelkész. A gyülekezeteknek sokféle kérdéssel kell megküzdeniük, és nem szabad sem az egyházat, sem egyes gyülekezeteit túlzott követelésekkel leterhelni. De fontos, hogy a Magyar Külmissziói Egyesület delegációja idelátogatott. Mutatja, hogy vannak emberek, akik lényegesnek látják a misszió ügyét egyházukban. Ez ugyanis, ahogy mondtam, egyik központi életmegnyilvánulása az egyháznak. Minden egyház és egyes keresztyén életének szerve része kell, hogy legyen a misszió!

Együttműködésünk része a kölcsönös látogatás, egymás jobb megismerése. Arról is tárgyaltunk, hogy közösen küldhetnénk ki misszionáriusokat, közösen végezhetnénk képzésüket. Misszionáriusok látogathatnák kölcsönösen gyülekezeteinket. Egyházaink között partneri kapcsolat van. Ennek lehet része, hogy a misszió területén is kiegészíthetjük, gazdagíthatjuk egymást.

Gánes Péter

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

DR. PRÖHLE KÁROLY

A keresztyén egység gondolata korunkban

(Dékáni székfoglaló előadás a M. Kir. Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karának Sopronban 1937. október 10-én tartott tanévnyitói ünnepén.)

Amikor hittudományi karunk fennállásának 15. évében negyedszer foglalom el a dékáni széket s az előtt a feladat előtt állok, hogy bevett szokás szerint professzori szaktárgykörömből vett kérdésről székfoglaló előadást tartsak, az az érzés tölt el, hogy tárgyválasztásom ebben az időpontban nem lehet kétes. Hiszen jóformán egész nyaram abban telt el, hogy részt vettem abban az angolországi két nagy egyházi világgyűlésben, melyek mindegyikének középpontjában a keresztyén

egység gondolata állott. Ez a gondolat pedig nem csupán múlt jelentőséggel foglalkoztatja elmémet, hanem legbensőbb hivatástudatom szerint egyik állandó és lényeges mozzanatát alkotja úgy egyházam, mint nemzetem szolgálatának azon a helyen, melyre az isteni gondviselés állított. Ehhez járul az a belátás, hogy itt nem csupán személyes indítékokkal igazolt tárgyválasztásról, hanem csakugyan korunknak egyik legfontosabb kérdéséről van szó. Így lett székfoglaló előadásom tárgya szinte szükséggéppen „a keresztyén egység gondolata korunkban.”

A székfoglaló a Protestáns Szemle 1937. novemberi számában jelent meg.

PROTESTÁNS SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ:
RAVASZ LÁSZLÓ

FELMÉRŐ SZERKESZTŐ:
APRILY LAJOS

TÁRSZERKESZTŐK:
PRÖHLE KÁROLY és RÉVÉSZ IMRE

TARTALOM

DR. PRÖHLE KÁROLY: A keresztyén egység gondolata korunkban.

HOLLÓ ERNŐ: Vándorbiblia (vers).

TRÓCSÁNYI ZOLTÁN: A XVI. század magyar bibliafordítói.

SZATHMÁRY LAJOS: A reformáció örökségeinek sorsa a protestáns középiskolában.

GULYÁS PÁL: Debrecen, 6 kikötő (vers).

LOSONCZI ZOLTÁN: Tolnai Vilmos.

KRITIKAI SZEMLE.

XLVI. évf. 11. sz.

1937. november.

Ára 2 pengő.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság kiadása.

Budapest.

„Korunkban.” Milyen sokszor ejtjük ki ezt a szót csak úgy futólag, talán csak a divatnak hódolva, vagy éppen csak a divat vagy a sport kérdéseiről csevegve, minden mélyebb eszmélkedés nélkül. Fásult kebellet megszokjuk azt, ami rendkívüli. Nem csudálkozunk semmin, nem reagálunk semmire, mintha a rendkívüli is magától értődő volna. Úszunk az árral, nem törődve azzal, hová sodor az ár, partra vetődünk-e még, vagy alámerülünk. Pedig ha volt kor, mely a legmélyebb eszmélkedésre hívta, a legsúlyosabb kérdések és elhatározások elé állította az embert, a mi korunk bizonyára kiváltképpen az. Ezt valahogy meg kell éreznie mindenkinek, akinek a lelkében teljesen el nem pusztult az a titkos szeizmográf, mely önkéntelenül reagál a szellemi világban végbemenő rázkódásokra. Ilyen rázkódásokban pedig tnyancsak bő része volt nemzedékünknek a világháború kitörése óta. Ezek a rázkódások valósággal emberi létünk végső alapjait rendítették meg.

Azt lehetne gondolni, hogy ugyanazok az események ugyanazokat a hatásokat váltják ki az emberek lelkéből. Igazában ezeknek a hatásoknak a minősége mindig attól függ, mi van az emberek lelkében odabenn, milyen lélek az, mely bennük lakik s ehhez képest ki-ki hogyan éli át lelkileg azokat az eseményeket és változásokat. Így korunk nagy rázkódtatásait is különbözőképpen élték át a különböző lelkületű emberek és eszerint más és más volt azoknak a rázkódtatásoknak a lelki hatása is. Igaz, a világháború kitörésekor úgy látszott, mintha az emberiségre zúdult rettenetes katasztrófa egyenlőképpen és általánosan valami mélyreható vallásos erkölcsi hatást váltott volna ki, mintha a sorskerék iszonyú dübörgésétől megriadt lelkek egyszerre csak meghallották volna a

sorsintéző fenséges Úristen ítélő és megtérésre hívó szavát: a nép ezrei és százezei csak úgy tódultak a templomokba, a hadikönyörgésekre, és megtörtént az is, hogy egy kifejezetten egyház- és vallásellenes magyar napilap (a „Világ”) haditudósítója a Lemberg körüli véstes csatákról szóló jelentését azzal a felhívással fejezte be: Imádkozzatok! Igen, akkor nagy volt az istenkéréses mindenfelé, legalább ugyanazon nép belén belül megenyhültek a felekezeti, osztály- és pártellen-tétek s a haza, a nemzet fogalma milliók számára éppen akkor vált elvont, halovány, kongó frázisokkal ünnepelel gondolatból eleven valósággá, amikor a haza, a nemzet a legnagyobb áldozatokat követelte gyermekeitől. Egy ideig valóban úgy látszott, mintha a háború réme általánosan üdvös reakciót váltott volna ki a lelkekből. De amikor a lelkek hovatovább felocsúdtak a világháború okozta első kábulatból s lassanként belefáradtak a folytonosan változó szerencsével folyó állóharcokba, megint csak érvényesült az, ami a lelkeket már előbb is eltöltötte és bélyegezte, s a végeredmény nagyjából az volt, hogy a hitetlenek még hitlenebbül, a hívők pedig a nagy megpróbáltatások révén hitükben, keresztyén voltukban megerősödvé kerültek ki korunk nagy lelki rázkódtatásaiból. Ez azt jelenti, hogy korunk rázkódtatásai kiélesítették és még folytonosan kiélesítik azt az ellentétet, melyben nem kisebb ember, mint *Goethe*, az emberiség történetének tulajdonképeni főtémáját ismerte fel: a hit és a hitetlenség ellentétét. Meggyőződésem az, hogy itt, ezen a ponton, a lelki hatások perspektívájában tárul fel előttünk korunk válságának igazi jelentősége és egyúttal apokaliptikus jellege.

Kétségtelen, hogy korunk katasztrófális eseményei és változásai éppen a keresztyén lélekre nézve jelentették a leg súlyosabb megpróbáltatást, mert a legnagyobb fájdalom. A világháborúban a keresztyén nevet viselő népek fordították egymás ellen fegyvereiket, öldösték egymást halomra s abba az egymást pusztító szörnyű harcba vontak bele segítségül még pogány népeket is – a keresztyén név örök szegényére. A népek egymás elleni gyilkos gyűlölködése sokszorosan szétválasztotta, sőt ellentétbe állította a különböző országok egyházait is. Az istentelenség és az anyagiasság szellemében fogant szociális forradalmak nem csupán a polgári társadalmak felforgatását tűzték ki célul, hanem a keresztyénység ellen is olyan írtó hadjáratot indítottak, mely méreteiben messze felülmúlja a történelemből ismert legvéresebb keresztyénüldözéseket. A háborút követő gazdasági elszegényedés számos országban szinte végső ínségbe juttatta az egyházak szolgáit és intézményeit is. Mind megannyi súlyos megpróbáltatás és keserű fájdalomforrás a keresztyén lélek számára.

De mily csodálatosak az Isten gondviselő kegyelmének útjai és mennyire meghalad minden emberi értelmet az Ő végtelenül bölcs kezeinek munkája! Ő a mélységbe taszít, hogy a mélységen keresztül emelje magasba azokat, akik az Ő szavára hallgatnak és neki hatalma vagyon arra, hogy a rosszat is a maga szolgálatába hajtsa és felhasználja valami jónak az elindítására és megerősítésére. Éppen a világháború és a forradalmak által felidézett általános romlás, szétszakadozottság, gyűlölködés és nyomorúság közepette kelt új életre, erősödött meg és termett előbb nem látott áldott gyümölcsöket a Krisztus híveinek, a keresztyén egyházaknak egymáshoz vonzódása, összefogásra, egymás megsegítésére, együttműködésre, egyesülésre való vágyódása és készsége. Nem a világháborút forma szerint befejező, erőszakos, igazságtalan és hazug békekötések, nem is az ezeket minden áron fenntartani akaró Népszövetség tehetetlen képmutatás-ban vergődő gyűlései szolgálták és szolgálják a lelkek igazi

megbékülését, s az emberiség nemesebb értelemben vett jobb jövődjét, hanem azok az ún. ökumenikus, azaz egyetemes keresztyén mozgalmak, melyekben a világháború utáni évtizedek legfelelemelőbb, egyháztörténeli jelentőségű jelenségeit ismerjük fel.

Ezen mozgalmak egy része elsősorban arra törekedett, hogy az azonos hitvallási alapon álló egyházakat, illetve felekezeteket tömörítse szorosabb vagy tágabb szerkezetű világsszövetségekben. Ezek között a mi számunkra természetesen legfontosabb az evangélikus (lutheránus) egyházak egyetemes szervezkedése, mely eddig immár három világgyűlésben (Eisenach 1923, Koppenhága 1929, Párizs 1935) és egy évenként más-más helyen ülésező hat, ill. tizenkét tagú állandó választmányban öltött látható alakot és sok áldást hozott a benne részes egyházakra. A dolog természetéből következik, hogy a kölcsönös megértés és a testvéri közösség legkönnyebben és legbensőbbben valósul meg ott, ahol a közös hitvallásban már adva van a lelki egység alapja s így ezt nem kell külön gonddal keresni.

Mindamellett a keresztyén lelkek és a Krisztus nevét viselő egyházak egymáshoz vonzódása és egységre törekvése nem állott meg az egyes hitvallások által megjelölt felekezeti határoknál, hanem ezeket átlépve, valamiképpen egyetemes keresztyén egység létrehozatalát tűzte ki célul. Ezek között a teljesebb értelemben ökumenikus mozgalmak között a misszió egyetemes közös ügyét szolgáló világértekezletek mellett mindinkább kettő nyomult homlokterbe a világháború után: az egyik „a gyakorlati keresztyénség”, a másik „a hit és egyházszervezet” világkonferenciája. (Universal Christian Council for Life and Work” és „World Conference on Faith and Order”). Az előbbi a dogmatikai különbözőségekre való tekintet nélkül az egyházak erkölcsi erőit akarja közös munkára egyesíteni a gyakorlati keresztyénség nagy szociális és nemzetközi feladatainak megoldására, – bold. *Söderblom Náhán* uppsalai evang. érsek nagy szellemének legsajátabb műve, mely 1925-ben – 1600 évvel a niceai zsinat után – *Stockholmban* oly imponáló módon lépett a világ elé és f. évi július hó 12-étől 26-ig *Oxfordban* tartotta második világgyűlését. A másik mélyebbre nyúlva, a dogmatikai eltérések mellett is az egyetemes keresztyén egységnek a Krisztus-hitben rejülő közös alapjait óhajta kidolgozni s ennek megfelelően a Krisztus egyházának egységét valamiképp az egyházszervezet terén is láthatóvá tenni. Ez a mozgalom, melynek vezérszemele a nemeslelkű *Brent* amerikai anglikán püspök volt, a háború előtti évekre visszanyúló kezdet és hosszú előkészítés után 1927-ben *Lausanneban* tartotta első, f. évi augusztus hó 3-tól 18-ig pedig *Edinburghban* második világgyűlését. Az előbbi mozgalomnak élén ma a canterbury-i érsek pártfogó támogatása mellett az áldottlelkű chichesteri püspök, az utóbbián a még fiatalos, kitűnő elnöki képességekkel megáldott yorki érsek áll.

Mivel mind a két világgyűlésben személyesen vettem részt és mindegyik bőséges tapasztalatok szerzésére adott alkalmat, közel esnék, hogy a gyűlések külső képéről, lefolyásáról és eredményeiről részletesebb rajzot adjak. De a rendelkezésemre álló idő szűk keretei ezt nem engedik meg. Csak néhány egészen általános vonással próbálom megjelölni a gyűlések jelentőségét.

Ezen gyűlések jelentősége mindenekelőtt abból a tényből világlik ki, hogy jelen voltak azokon – a római kath. egyház kivételével – az összes többi keresztyén egyházak és feleke-

zetek képviselői, nagyobbára egyházfők vagy vezető emberek, a görögkeletiek metropolitáin és az anglikán egyház érsekein kezdve a kis felekezetek prédikátoraiig, fehérek és színesek, hinduk, kínaiak, japániak, négerok, etiópok, a régi történeti és az új missziói egyházak kiküldöttei, hivatalosak mintegy négy és félszázan, nem hivatalosak még egyszer annyian, – oly hatalmas reprezentatív és olyan sajátos összetételű gyülekezet, melyhez hasonlót a keresztyénség történetében eddig hiába keresünk.

Ha emellett figyeleme vesszük a képviselt dogmatikai álláspontok s egyúttal a *nyelvek* különféleségét, tehát azokat a súlyos nehézségeket, melyekkel ezeknek a gyűléseknek a kölcsönös megértés útján megküzdüeniök kellett (a tárgyalás hivatalos nyelveinek száma háromra volt korlátozva, az angolra, németre és franciára s minden előadás és felszólalás más két nyelvre való tolmácsolást tett szükségessé), akkor igazságosan nem becsülhetjük kevésre annak a ténynek a jelentőségét, hogy ezek a gyűlések heteken át tartó fárasztó tanácskozás és sok-sok együttes imádság és áhítatoskodás után végre is egy-egy teljes egyértelműséggel elfogadott bizonyágtételben, mint az egyházakhoz intézett üzenetben állapodtak meg.

Mind a két gyűlés üzenetéből legerősebben hangzik ki a *Jézus Krisztusról*, mint Isten fiáról, a bűnbe és nyomorúságba merült világ egyedüli megváltójáról s az ő anyaszentegyházának eleven valóságáról és egyetemes egységéről való bizonyágtételei. Mind a két üzenet felhívja a keresztyén híveket és egyházakat, hogy bűnbánat, egymástól tanulás, egymás értékeinek megbecsülése, kölcsönös megértésre törekvés útján keressék a közösséget, az egységet életben, munkában, Isten-szolgálatban. Az oxfordi gyűlés közelebről az egyháznak a faji kérdéshez, a népiséghez, az államhoz, a háború kérdéséhez való viszonyára, továbbá a keresztyén nevelésre vonatkozóan állapít meg olyan irányelveket, melyek elsősorban a Szentírásban foglalt isteni Ige igazságát kívánják érvényre juttatni. A jóval rövidebb edinburghi üzenet egyszerű tömör mondatokban hangsúlyozza a Krisztus anyaszentegyházának egységét, melynek végre minden széttagoltság felett diadalmaszkodnia kell, hogy az egész keresztyénség élete egyetlen nagy bizonyágtétellel váljék az egyedüli megváltó Krisztusról a békétlen és boldogtalan emberiség számára.

A gyűléseken elért tényleges eredmények sorában nem csekély jelentőségű az a közös megállapodás, hogy a két gyűlés által képviselt mozgalom, mindegyik célkitűzésének ép-ségben tartása mellett, a jövőben közös szervezetben kíván egyesülni. Tényleg nagyon sok szempont és komoly érdek szól az egyesülés mellett és kétségtelen, hogy ha a „hit és egyház-szervezet” mozgalomának vallási és teológiai mélysége a „gyakorlati keresztyénség” mozgalomának etikai lendületével párosul, ez az egyesülés további hatásos lépést jelenthet a keresztyén egység útján, amint hogy kétségtelen az is, hogy azok a nyári nagygyűlések éppen az ott kifejezésre jutott eltérések hátterén szemlélve, hatalmas és rendkívül megkapó megnyilvánulásai voltak a keresztyén lélek egységének.

De beszélhetünk-e komolyan keresztyén egységről, amikor a keresztyén egyházaknak amaz együtteséből éppen a nagyobb fél, a leghatalmasabb testvér, a római kath. egyház hiányzik? Kétségkívül itt jelentkezik a keresztyén egység gondolatának a valósághoz képest legnagyobb hiánya, mely éppen azért, mivel az egész keresztyénségnek a hiánya, mind a

két félre nézve csak fájdalmas lehet. Amikor a keresztyén egységről van szó, az igazság iránti feltétlen tiszteletből nem mellőzhetjük bizonyos tényeknek a megállapítását, melyek a keresztyén egység legfőbb akadályára utalnak s amelyeknek megemlítése közben mi sem áll tőlem távolabb, mint hogy bárkinek vallásos érzékenységét sérteni akarjam, sőt igazában éppen ezzel is a keresztyén egység ügyét kívánom szolgálni. Hiába, az már csak úgy van, ha a keresztyén egység gondolatával komolyan akarunk foglalkozni, nem játszhatunk mindig csak a Dávid hárfáján, hanem elő kell vennünk a kőtörő kalapácsot is. – Tény az, hogy a római katolikus egyház dogmatikai és ezzel összefüggő hierarchiai okoknál fogva a keresztyén egység létrejöttét csak az ún. szakadárkeresztyéneknek a saját kebelébe való áttérése útján tudja elképzelni és XI. Pius pápa 1928. januárjában megjelent „Mortalium animos” kezdetű enciklikájában, melyben a keresztyén egységre irányuló, előbb jellemzett mozgalmakkal szemben állást foglalt, ezt az álláspontot újra lerögzítette. Ezzel szemben viszont tény az, hogy a római katolikus egyházon kívüli keresztyénség százmillióinak a római katolikus egyházba való betérésére komolyan számítani egyáltalában nem lehet és nevezetesen minket evangélikusokat *Luthernak* éppen 400 évvel ezelőtt kelt testámentoma, a Schmalkaldeni Cikkek hatalmas figyelmeztetnek arra, hogy a hit által való megigazulás tiszta evangéliumi értelméről, mellyel egyházunk áll és bukik, meg ne feledkezzünk, – tegyük hozzá, nem is akarunk, nem is tudunk megfeledkezni. Tény továbbá az is, hogy protestáns oldalon, mégpedig nem csak nálunk, hanem mindenütt a világon, ahol katolikusok és protestánsok vegyesen élnek együtt, valósággal elviselhetetlennek érzik a római kánonjognak azt a rendelkezését, mely a nem katolikus lelkész előtt kötött vegyesházasságra és az abból származott gyermekekre a törvénytelenség bélyegét sűti reá. Nyilvánvaló, hogy itt a legsúlyosabb ellentétek teljesen kiegyenlíthetetlenül és úgy látszik, kiegyenlíthetetlenül állanak egymással szemben és ez kell, hogy mélyeséges fájdalommal töltse el Krisztus minden igaz hívének lelkét. De ezzel nem csupán követelést fejeztünk ki. Az a fájdalom valósággal ott rezeget Krisztus minden igaz hívének lelke mélyén az összes felekezeti határokon innen és túl, és erre a fájdalomra is áll *Arany Jánosunknak* a Széchenyi-gyászról mondott mélyértelmű szava: „A fájdalom vígasztal”, – mert magában abban a fájdalomban ott rezeget az egység érzése is.

Hadd mutassak reá még néhány további vígasztaló, biztató tényre.

Az angolországi nagygyűlések teológiai előkészítésében nem hivatalosan, csak keresztyén testvérszeretetből résztvettek egyes katolikus teológusok is. A gyűlések elnökségei és egyes előkelő katolikus egyházi férfiak között barátságos üzenetváltások történtek. Azok a keresztyén egységet szolgáló gyűlések ezen túl is római katolikusok millióinak figyelmét és jóindulatú érdeklődését keltették fel. Németországban katolikus és protestáns teológusok már többször ültek össze közös munkára kisebb körökben, s az ott újabban kialakult helyzet lelkileg természetserűen hozta egymáshoz közelebb a katolikusokat és az evangélikus hitvalló egyház híveit. Nálunk protestáns körökben is kegyeletos emlékezetben él az újkori magyar katolicizmus legkitűnőbb alakjának, *Prohászka* püspöknek az emléke, s ezzel kapcsolatban megemlíthetem azt is, hogy éppen a közelmúltban mély meghatottsággal olvastam egyetemünk ezévi rektorának Székesfehérvár egykori nagy püspökéről szóló lelkes, bensőséges em-

lékezését, mely a keresztyén egységre is vonatkozással van. Tudott dolog, hogy *Bangha Béla*, a magyarországi katolicizmusnak egyik vezérszellemé, a Magyar Szemle ezidei februári számában adott közre egy éppen konciliáns hangjánál fogva feltűnést keltő cikket a keresztyén unióról és erre a cikkre protestáns oldalról több, ugyancsak konciliáns szellemű visszhang felelt. A keresztyén egység gondolatának két-ségekívül megvan a maga saját meggyőző igazságereje, mely a keresztyénségnek egész területén egy új ökumenikus, testvéries, megértő atmoszférát teremt, némaságra és gyáva rejtőzködésre kényszerítve a felekezeti szűkkeblűséget, a gyűlölködést és visszavonást. És mindezzel szemben ott van az istentelenség, mint harciasan szervezett új világhatalom, melynek gyilkos szándékai sokkal inkább mint valaha, az egység keresésére, összefogásra intik az egész keresztyénséget.

Hogy ez mikor és miként valósul meg, a keresztyén egyházak világszövetsége, vagy teljes keresztyén unió formájában-e, annak csak a Jón Isten a tudója. Úgy látszik, most még nem jött el az Ő órája. De amikor Őneki tetszik, akkor veteti bele az egész keresztyénséget a legsúlyosabb megpróbál-

tatások és üldöztetések olvasztókemencéjébe s akkor nem az lesz többé a kérdés, katolikus vagy-e, vagy protestáns, hanem az: a Krisztust, az érettünk meghalt és feltámadott Isten-embert vallo-d-e uradnak, királyodnak, egyedüli megváltó-dnak, vagy megtagadod Őt. Gondoljunk erre és lássuk meg azt, hogy a Krisztusban igazán hívőket és a hitetleneket egymástól elválasztó határvonal már ma is keresztyülmege az összes egyházakon. Lássuk meg azt, hogy ezek egyike sem azonosíthatja magát a maga tapasztalati adottságában a Krisztus anyaszentegyházával, mely mindegyiknek nemcsak igazi élte-tője, hanem megítélő mértéke is, úgyhogy minden egyház igazi értéke attól függ, hogy tanításában, hitében, életében mennyire híven és mennyire tisztán valósítja és jeleníti meg a Krisztus anyaszentegyházát, az *una sancta ecclesiát*. Ez a különféle neveket viselő egyházakban a kereszt alatt elrejtett *una sancta* a keresztyén egység titka. Ennek kinyilvánulását, megjelenését várjuk, várjuk soha nem lankadó hittel és szeretettel, bízva, túrva, remélve, küzdve, dolgozva és imádkozva az Úr szava szerint: *ut omnes unum sint*, hogy mindnyájan egyek legyenek, és legyen *egy nyáj és egy pásztor*.

Megtartotta első ülését a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa és a Magyar Katolikus Egyház Közös Teológiai Bizottsága

1995 március 20-án Budapesten az Északi Egyházkerület székházában

A közös Bizottságot a MEÖT elnökeként *Dr. Harmati Béla* püspök és *Dr. Seregély István* egri érsek a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnökeként hívta össze. A Bizottság létrehozását az a meggyőződés motiválta, hogy számos olyan, egyháza-inkat és társadalmunkat érintő kérdés, feszültség és feladat van, amely e testvéri együttműködéstől várhatja megválaszolását és megoldását (liturgikai, etikai, ekkleziasztiikai, szociológiai kérdésekre gondolunk). Esetleges konfliktusok harmonizálásában, rendezetlenség rendezésében a Közös Bizottság segítségére lehet.

A Közös Bizottság tagjai: *római katolikus részről*: dr. Ladócsi Gáspár, dr. Kovács Endre, dr. Kránitz Mihály, dr. Veres András, dr. Kuminetz Géza, dr. Orosz László, dr. Sajgó Szabolcs, dr. Osztie Zoltán.

A MEÖT részéről: dr. Márkus Mihály, dr. Pásztor János, dr. Szücs Ferenc, Szebik Imre, dr. Hafenscher Károly, Györi Kornél, dr. Hecker Frigyes, Takaró Károly.

Jelen volt dr. Hegedüs Lóránt református püspök és dr. Bóna Zoltán a MEÖT főtájtára. Az ülésről sajtótájékoztató, vagy hivatalos nyilatkozat nem készült.

A 10 tárgyalási pontból az első

témakörrel kapcsolatosan 3 albizottság alakult, ezek feladata a közös istentiszteletek egységes liturgiájának kidolgozása. *A három albizottság részfeladata*:

- a) szentelések-avatások ügye;
- b) laiki istentiszteletek számára segítségnyújtás;
- c) esketések és temetések rendjének kidolgozása.

Az albizottságok még e munkaév első felében, a teljes Közös Bizottság ez év októberében tartja soron következő ülését.

Az a jó reménységünk, hogy a Közös Bizottság munkája hasznos lesz a jövőben a magyar ökumené életében és föltétlenül előrelépést jelent.

A budapesti Református Teológiai Akadémián

dr. Pásztor János dékán felkérésére két ökumenikus órát tarthattam, Magyar részvétellel az Ökumené munkájában címen. A megszokott ellenérveket már a bevezetésben felsoroltam: lejárt az ökumené ideje e század végére, az ökumenikus mozgalmából intézmény lett, az EVT az idők folyamán politikai erők játékszere lett (Nyugat-Kélet, ma Észak-Dél), az EVT-ből kimaradt az igazán hívő réteg és egyházi diplomaták küzdőterévé vált, képtelen a római katolikus egyházzal egységre lépni, másfelől Róma könnyen felszívhatja, abszorbeálhatja a protestáns, orthodox jellegű EVT-t, nem is magyar ügy ez már, nekünk a Kárpát medencében más dolgunk van ma, mint az EVT-vel törődni.

Az ismerős ellenérvek komolyanvételével, megválaszolásával foglalkoztam és megpróbáltam őszinte választ adni. Református hallgatóimat két kérdés foglalkoztatta: Róma szerepe Magyarországon még a II. Vatikáni Zsinat és a pápai látogatás után is szerintük alig változott és az Ökumené az egykor létező szocializmus eszközevé vált évtizedeken keresztül. A jövődő református lelkipásztorainak egy része így tekint az Ökumenére. Hasonló őszinte beszélgetésre evangélikus lelkészjelöltek között is égetően szükség lenne.

HK.

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1995. február –

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

„Teológiai áttörés az evangélikus–római katolikus kapcsolatokban?” – ezzel a feltűnő címmel számol be a Világszövetség nemzetközi sajtószolgálat a dr. Ishmael Noko főtitkár leveléről a LVSZ valamennyi tagegyházához.

Röviden beszámoltunk már arról, hogy a 27 éve tartó hivatalos teológiai párbeszéd a LVSZ és a Vatikán közös teológiai bizottságában jelentős konszenzushoz vezetett a központi jelentőségű megigazulástan (justificatio) kérdésében. Ezt tanúsítja az a közös, evangélikus és római katolikus kiadásban megjelent kötet, amely 150 oldalon a két egyház megbízott teológusai között elért, lényeges megegyezést tartalmazza (v. ö. LP 1995/2. 58. lp.). A közös dialógus-bizottság nyilatkozata szerint – a még megmaradt különbségek ellenére – a megigazulástan kérdésében elért egyetértés olyan messzemenő és alapvető, hogy „ezek a megmaradó különbségek nem egyház-elválasztók (nicht kirchentrennend – not churchdividing), vagy nem kell ilyennek lenniük”.

Mivel a Világszövetségnek magának nincs tanítási „teljhatalma” a tagegyházak fölött, ezért a főtitkár levele fölhívja valamennyi tagegyházat: foglaljon állást hivatalosan, egy éven belül a Közös Nyilatkozatról. Elfogadják-e annak megállapításait a megigazulástanról (1), és elegendő alpnak tekintik-e az abban elért konszenzust ahhoz, hogy „az evangélikus hitvallási iratokban a megigazulásra vonatkozó tanbeli elítélések (Lehrverurteilungen) a mai római katolikus

A legjelentősebb ökumenikus vonatkozású hír februárban teológiai területről érkezett. A Lutheránus Világszövetség és a Vatikán között immár több mint két és fél évtizeden át folytatott hivatalos teológiai párbeszéd során lényeges konszenzus alakult ki a két egyházat képviselő teológusok között az Isten színe előtt való megigazulás (justificatio) kérdésében, amely egyházunk számára az „articulus stantis et cadentis ecclesiae”. A két egyház legfőbb testületeinek kedvező állásfoglalása esetén remény van a több évszázados, központi teológiai vita feloldására és a reformációi hitvallások, valamint a Tridenti Zsinat „elítéléseinek” kölcsönös visszavonására, még az ezredforduló előtt. Ennek az ökumenikus jelentőségét – a még megmaradó teológiai és tradícióbeli különbségek ellenére – aligha lehet túlbecsülnünk.

A további ökumenikus hírek között beszámolunk a nemzetközi egyházi szervezetek fokozódó pénzügyi gondjairól, a német reformációi egyházak jelentős állásfoglalásáról, a homoszexuális életközösség egyházi megáldásának elutasításáról és hazai vonatkozásban a Református Világszövetség 1997-ben Magyarországon megrendezendő világyűléséről.

(A híryanag lezárása: 1995. február 28.)

egyházat nem érintik” (2)? A tagegyházak válaszainak kiértékelése után, tagegyházai nevében majd a LVSZ Tanácsának kell erről nyilatkoznia. Ugyanilyen nyilatkozatra lesz majd szükség a Vatikán Hittani Kongregációja részéről.

Amennyiben létrejönne a Közös Nyilatkozat hivatalos jóváhagyása mindkét egyház részéről még 1997-ben, a LVSZ ötvenéves évfordulóján, ez egyúttal a Tridenti Zsinat elítélő határozatának a fölfüggesztését is jelentené, a zsinat 450. évfordulóján. Mindez természetesen nem jelentené még a két egyház közötti más, lényeges teológiai különbségek megszűnését. De kétségtelenül fontos „áttörés” lehetne a két egyház közötti ökumenikus közeledés útján!

– lwi de – ev inf

*

A LVSZ Végrehajtó Bizottsága a Misszió és Fejlődés Osztálya vezetésével dr. Ishmael Noko főtitkárrá választása után ismét egy afrikai teológust bízott meg, dr. Péri Rasolondraibe, a Madagaszkári Evangélikus Teológiai

Seminárium etika-professzora és elnöke személyében. –

– lwi de –

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Legutóbbi híradásunkban röviden már beszámoltunk a Latin-Amerikai Ökumenikus Egyháztanács (CLAI) chilei nagygyűlésének főbb eseményeiről. Zárulésáról és határozatairól a hírek már lapzártánk után érkeztek. Ezek közül hármat emelünk ki.

A zárónyilatkozat a meglévő feszültségek ellenére hangsúlyozza. „A római katolikus egyházzal – mint minden más egyházzal – ezután is keresni kell minden szinten a dialógust”. Sőt, ki kell terjeszteni ezt a párbeszédet Latin-Amerika nemkeresztény, tradicionális vallásaira is.

Evangélikus szempontból jelentős, hogy Federico Pagura metodista püspök, eddigi elnök hosszú szolgálata után az Egyháztanács elnöki tisztségére Walter Altmann

brazil evangélikus egyházi vezetőt választották meg. Ezzel együtt a vezetőségi evangélikus tagok jelentős száma is tanúsítja a latin-amerikai evangélikus egyházak fontos ökumenikus szerepét a kontinensen.

Végül, külön nyilatkozatban hívta fel a nagygyűlés Ecuador és Peru kormányait a kitört háborús konfliktus megállíttására és a béketárgyalások megkezdésére.

– lwi de –

*

A német tagegyházak növekvő pénzügyi gondjai egyre fokozottabban éreztetik hatásukat a genfi nemzetközi ökumenikus szervezetek háztartásában. Tudvalévő, hogy a német egyházak anyagi hozzájárulása fedezi az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus és a Református Világszövetség és az Európai Egyházak Konferenciája évenkénti bevételeinek csaknem a felét, összesen mintegy 100 millió márka értékben.

Az Egyházak Világtanácsa van még aránylag a legkedvezőbb helyzetben, mivel 1992-ben már átszervezte genfi központi tevékenységét. Jelenleg a német tagegyházak az EVT fenntartási költségeihez mindössze az eddigi támogatás felét adják. A Lutheránus Világszövetség 120 tagegyháza közül 7 országból érkezik csupán jelentős pénzügyi támogatás. Ezek közül a német evangélikus tartományi egyházak adják a szervezeti költségek mintegy 40 és a programok költségeinek 28 százalékát. Az 1991-ben elfogadott szervezeti reform is már csökkentette a szervezeti kiadásokat. Megüresedett hivatali tisztségeket nem töltenek be és 3,2 százalékkal lefaragták az idei kiadásokat az előző évhez képest. Ennek ellenére további szigorú takarékos-

ságra van szükség, külön is az 1997. évi hong-kongi jubileumi nagygyűlés várható magas költségei miatt. Bár a *Református Világszövetségnek* csupán két tagegyháza van Németországban, ezek fizetik a genfi szervezeti költségek csaknem felét. Még inkább fenyegetik azonban a német egyházi pénzügyi gondok az *Európai Egyházak Konferenciája* háztartásának egyensúlyát. Emiatt erre az évre 2 titkárságot meg kellett szüntetni és 7 százalékkal csökkentették a központ munkatársainak fizetését.

A genfi pénzügyi vezetők mindezek ellenére bíznak a tagegyházak egy részének növekvő támogatásában, főleg az USA, Japán és Dél-Korea tagegyházai részéről.

– lwi de – ev inf –

REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG

A református és presbiteriánus egyházak világszövetsége (World Alliance of Reformed Churches) 23. nagygyűlését 1997. augusztus 8–20. között hazánkban, Debrecenben fogja megrendezni ezzel a központi témával: „Szakítások szét az igazságtalanság bilincseit!” (Vö. Ézs 58,6). Ezt a Végrehajtó Bizottság nyári ülése után, a múlt év végén jelentette be dr. Milan Opocensky főtitkár. A világyűlés három szekciónak témái ezek lesznek: Református hit és misszió – Igazságosság az egész teremtettétségnek (gazdasági igazságosság, teremtett világ és igazságosság, nemzeti és etnikai identitás) – Partnerség Isten küldetésében (nők és férfiak partneri viszonya az egyházban és a társadalomban). Közvetlenül a nagygyűlés előtt ifjúsági és női konferencia kerül megrendezésre.

A *Végrehajtó Bizottság* pittsburghi ülése üdvözölte a Dél-Afrikai Unióban bekövetkezett nagy változásokat és kifejezte reményét, hogy ezzel véget ért az apartheid rendszerének támogatása a

dél-afrikai fehér református egyház (NGK) részéről is. Kilenc új tagegyház felvételével a RVSZ tagegyházainak száma 99 országban 193-ra növekedett.

– Update – WARC –

*

A RVSZ nemzetközi sajtószolgálatá beszámol arról, hogy Közép- és Kelet-Európa kisebbségi református egyházai 1994. októberében fontos *tanácskozást tartottak Balatonfüreden, a teológiai nevelés tartalmi és módszerbeli kérdéseiről*, tanárok és hallgatók cseréjéről és az együttműködés más témáiról. Dr. Milan Opocensky, a RVSZ főtitkára, a konferenciát „történelmi jelentőségűnek” nevezte főlészólalásában.

Update – WARC –

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Rüdiger Noll német evangélikus lelkész, az emberi jogok titkárságának vezetője szerint az EEK pénzügyi gondjai veszélyeztetik az 1997-re tervezett *Európai Ökumenikus Nagygyűlés* megrendezését. A végső döntést az Európai Egyházak Konferenciája és az Európai Római Katolikus Püspöki Konferenciák Tanácsa (CCEE) májusi tanácskozásukon együtt hozzák meg Assisiben.

– ev inf –

NÉMETORSZÁG

A június közepén Hamburgban tartandó *Német Evangélikus Egyházi Napokra* – ez lesz a 26. ilyen országos találkozó – 130 ezer állandó résztvevőt várnak, mintegy 1200 újságíró részvételével. A nagy egyházi esemény előkészítésében 25–30 000 önkéntes gyülekezeti munkatárs vesz részt.

– lwi d –

*

Az *Arnoldshaini Konferencia Teológiai Bizottsága* tizenhat tartományi egyház képviselőjében állást foglalt a *homoszexuális párok életközösségének istentiszteleti megáldása ellen.* „A férfi és nő életközössége a Szentírás szerint egyedülálló, s az egyház ezt egy hasonló áldó cselekménnyel nem teheti bizonytalanná” – hangzik a nyilatkozatban. Az Arnoldshaini Konferenciát 1967-ben 16 evangélikus, református és uniált tartományi egyház hozta létre a teológiai és gyakorlati együttműködés céljából.

– ev inf –

*

A *Martin-Luther-Bund* és a *Gustav-Adolf-Werk* a múlt év végén közös nyilatkozatban jelentették be szorosabb együttműködésüket a jövőben. A Martin-Luther-Bund az Egyesült Német Evangélikus Egyház (VELKD), a Gustav-Adolf-Werk pedig a Német Protestáns Egyház (EKD) közép- és kelet-európai kisebbségi egyházait támogató segítségnyújtó szervezet. A jövőben az eddiginél is nagyobb mértékben kívánják egyeztetni szolgálatukat az említett egyházak lelki és anyagi segítségével – hangzik a közös nyilatkozat.

– MLB Diaspora Inf. –

*

ÉSZAK-ÍRORSZÁG

Negyedszázados erőszak és vérontás után végre remény van az *észak-írországi polgárháború* befejezésére. Írország Presbiteriánus Egyháza (PCI) nyilatkozatban köszöntötte a fegyverszünetet és a békés tárgyalások megindulását. Együttal felszólította a tömegkommunikációs médiumait, hogy a „protestáns” vagy a „katolikus” vallási jelzőket ne használják a két oldal fegyveres csoportjainak megjelölésére, mivel ezek semmi esetre sem igényelhetik, hogy a protestánsok vagy katolikusok

többségének a nevében szólnak és cselekednek a súlyos vitában.

– Update – WARC –

ROMÁNIA

Az erdélyi *szász evangélikus egyház* legutóbbi országos közgyűlése nagy többséggel elfogadta a *nők lelkésszé avatását*. A szász evangélikus egyházban az erős kivándorlási hullám miatt jelenleg már csupán 39 gyülekezeti lelkész szolgál mintegy 23 ezer gyülekezeti tag pásztrolására. A szász Teológiai Intézetben jelenleg egy végzős és tíz alsóbb évfolyamú teológiai hallgatóról végzi tanulmányait.

– lwi d –

SZENTFÖLD

Első alkalommal ünneplik majd *egyidőben Húsvét ünnepét* a palesztin övezetben a római katolikus, evangélikus és görög-katolikus hívek keleti-ortodox hittestvéreikkel – ezt a döntést hozták Ramallah városában a *palesztin keresztyének* képviselői. Eddig három különböző időpontban ünnepelték a Karácsonyt és két eltérő időpontban Húsvétot a palesztin keresztyének gyülekezetei. Javaslat hangozott el a Karácsony közös ünneplésére is, december 25. és 26. dátummal.

– lwi de –

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Dél-Indiában most jelent meg *Luther Márton* válogatott írásainak 2. kötete *tamil nyelven*. A kiadás nagy érdeklődést keltett a tamil anyanyelvű keresztyének közt Srí Lankában, Malaysiában és Myanmar (Burma) területén is.

– LM –

A reformáció, a protestantizmus és Európa*

A XVI. századi protestáns reformációról néha azt állítják, hogy lerombolta a középkori kereszténységet, és így megtörte Európa egységét. A reformáció a nemzeti egyházak létrehozásának kedvezett, és hozzájárult a modern nacionalizmus kialakulásához. Egyesek arra is felhívják a figyelmet, hogy ellentétben a katolikusokkal, a protestánsoknak annak idején nem volt világos elképzelésük a felépítendő Európáról, továbbá a kereszténység és Európa viszonyáról. Ezért fontos, hogy jobban megvizsgáljuk a XVI. századi reformáció hatását a protestantizmus és Európa viszonyára.

I. A reformáció és a középkori Európa vége

A reformáció véget vetett a középkori Európának, amikor lerombolta a középkori kereszténység három alapvető intézményét: a pápaságot, a zsinatot és a szerzetességet.

Eleinte bizonyosan nem ezt akarták, de a mindannyiunk által ismert okok miatt mégis ez történt. A pápa többé már nem a földön látható egyház feje, a zsinatok is tévedhetnek, és a protestáns területeken a szerzetesség is legalább három évszázadra eltűnik.

Márpedig a pápaság, az egyetemes zsinatok és a szerzetesség átlépte az államok határait, és egy bizonyos európai látást, víziót adott. Érvényesülésük megszűnése szükségszerűen kérdéseket vetett fel a protestáns területeken: Milyen lesz a protestáns Európa-kép? Hogyan tételezhető fel a protestánsoknál az evangélium univerzalista szemlélete, amely szükségszerűen átlép az országhatárokon?

II. A reformáció – és Európa megosztottsága

A reformátori üzenet, ez biztos, többé-kevésbé egész Európát érintette, azonban tartósan csak Nyugat- és Közép-Európa egyik felére volt jellemző.

A protestáns Európa lényegében középen és északon található. Magában foglalja Skandináviát, Németország nagy részét, Svájc és Hollandia felét, Skóciát és az anglikanizmus formájában Angliát. De máshol is vannak kisebbségek, mint Franciaországban, Lengyelországban, Csehországban, Magyarországon stb. Másrészt a katolikus Európa főleg a latin országokban gyökerezik.

Jól ismertek a két Európa közötti különbségek. Ezek mindenekelőtt a hit megélésében, a kegyességben jelentkeznek. Az egyik oldalon az ígére, az ígéhirdetésre és könyvekre (Biblia, építő irodalom) koncentráló vallásosság, a másik oldalon a mise és a különböző áhítatos élmények által táplált kegyesség jellemző. Egyrészt a Biblia elterjedt különböző kiadásokban és fordításokban, másrészt a Vulgata, amelyet a XVI. század végén revideáltak, őrzi vezető helyét, bár korántsem kizárólagos. A nemzeti nyelveken tartott istentiszteletekkel szemben áll katolikus területeken a latin használata, ahol az ortodoxia jelévé válik. Másik megkülönböztető jel a képek használata. A katolikus világban, ahol a barokk győz, ez különösen Bajorország és Ausztria templomaiban látható. A protestánsok – az evangélikusok kivételével – szembenállnak ezzel, amint azt egyszerűvé tett, képeket nem tartalmazó templomaik tanúsítják. De az evangélikusoknál is a kegyesség inkább a zenében, mint a képekben nyilvánul meg.

*A szerző a strasbourgi Humán Tudományok Egyetemén a Protestáns Teológiai Kar dékánja, egyháztörténész. Fenti előadása 1994. október 14-én hangzott el Teológiai Akadémiánkon (La Réformation, le protestantisme et l'Europe).

Ugyanígy meg kell említenünk a laikusok helyzetét a protestáns egyházkormányzásban (például a református konzisztóriumot), ezzel szemben katolikus területeken az áldozópapság szélsőséges felértékelődését a tridenti zsinat óta. De ne felejtjük el a szentek, különösen is Szűz Mária tiszteletének növekedését, ellentétben a protestánsokkal, akik legfeljebb mártírjaikat és reformátoraikat állítják példaképül, de akkor sem úgy, mint segítségül hívható közbenjárókat.

Meg kellene még említenünk az egyházi intézmények közötti különbségeket: az egyik rész Róma felé fordul, a másik megelégszik a nemzeti szinttel, Wittenbergre és Genfre tekintve. Katolikus területen kiemelkedő szerepe van a XVI. század elejéhez képest megtisztított pápaságnak és az új vagy reformált rendeknek, míg a protestánsok megelégszenek a gyülekezettel, legfeljebb a zsinatokig menően (a reformátusoknál) vagy az inspektorok, vizitátorok látogatásaival (az evangélikusoknál).

A különbségek az alapvető értékekben is megnyilvánulnak. Protestánsoknál az első számú érték a munka. „Az ember munkára van teremtve, ahogy a madár repülésre”¹ – mondják a strasbourgi kézművesek 1529-ben, úgy tűnik, inkább Lutherre, mint Aquinoi Tamásra hivatkozva, aki szerint az ember legnagyobb cselekedete az elmélkedés. Protestáns területen erősen küzdenek a koldulás minden formája ellen. Ez már elveszítette a középkorban elfogadott szakrális jellegét. Egyéb értékek: a házasság és a család, ellentétben az ágyas papsággal és mindenféle szexuális szabadsággal.

Még általánosabban kellene szólnunk a protestáns rendről és fegyelemről, a politikai hatóság megerősödéséről, amellyel az egyház többé nem versenyez, és amelyet a hívek buzgón szolgálnak; társadalmi-politikai elkötelezettségükkel fejezik ki vallási meggyőződésüket. Értéknek tekintik feladataikat a politika és a gazdaság világában, válaszul arra a(z) (el)hívásra, amelyet a teremtő Isten intéz hozzájuk. Még ki kellene térnünk a protestáns etika és a kapitalista szellem viszonyára, amellyel Max Weber foglalkozott. A téma azonban eléggé ismert ahhoz, hogy ezzel most ne kelljen időt töltenünk.

A felekezeti megosztottságból tehát két Európa származik. De egy még radikálisabb megállapítás is ide kívánkozik. A plurális Európa nem pusztán két felekezeti blokk következménye. Kimutatható, hogy a felekezeti identitás is hozzájárult a különféle nemzeti identitás megerősödéséhez, sőt az azzal való szembehelyezkedéshez is. Mivel az új feladatokat a protestánsok többé-kevésbé a politikai hatalomra bízta, és mivel új együttműködés jött létre egyes egyházak és bizonyos államok között – tegyük hozzá, hogy a protestánsok egymás között is megosztottak voltak (evangélikusok és reformátusok) – a XVI–XVII. században tömbök alakultak ki. A reformáció egyik közvetett hatása nyilván az volt, hogy megerősítette a nemzeti államok partikularizmusát Európa rovására. A tény elég jól ismert és sokszor elemezték.

A két Európa, illetve a több blokk közötti összecsapás kétségkívül elkerülhetetlen volt. Ennek színtere először az irodalom volt. A harmincéves háború előestéjén a strasbourgi teológiai professzorok szinte minden műve polémikus volt. Még 1650-ben is a kiváló strasbourgi professzor, Dannhauer ezer oldalt írt a pozitív teológiáról (Hodosophia) és hatezer oldalas polémiát (Hodomoria). Persze a katolikusok sem maradtak télenek. Bellarminnak, a kiváló jezsuitának, akit „az eretnekek pörölyé”-nek nevezték, számos versenytársa akadt. A XVII. századi Franciaországban 7171 vallási vitairatot tartottak számon.

A viták tettelegességgé fajultak. A harmincéves háború és

más harcok sajnos jól ismertek, és nem igényelnek kommentárt.

III. A protestánsok bizonyos európai látókörének megmaradása

Azzal ellentétben, amit némely történészek és francia germanisták állítanak a XIX–XX. században, Luther horizontja nem csak Németországig terjedt. Ő nem a németiség próféta volt, még akkor sem, ha mint minden ember, kötődött ahhoz a néphez, amelyből származott. Ezt a népet különben gyakran keserű kritikával illette. Fontosabbnak tartotta Krisztus testének egységét, mint egy bizonyos néphez való tartozást. *Számára az evangélium, a minden embert átfogó hit a döntő.*

Ez Bucer és Kálvin esetében még könnyebben kimutatható. Egész Európával levelezésben voltak. Kálvin három ezer fennmaradt levele közül számos szól Lengyelországba, Angliába, Hollandiába, Magyarországra, de ne feledkezzünk meg a valdensekkel, továbbá Svédországgal, Németországgal, Itáliával és Spanyolországgal fenntartott kapcsolatairól sem.

A protestáns egyetemek szerepéről is szólnunk kell. Ezek továbbra is átlélik a területi, sőt a felekezeti határokat. Még ha protestánsnak is kellett lenni ahhoz, hogy valaki a strasbourgói főiskolán taníthasson, amelyet 1538-ban alapítottak és 1621-ben lett egyetem, nem protestáns hallgatók is látogatták. Egész Európából jöttek hallgatók, különösen a XVI. században, Johann Sturm idejében. A XVII. században is voltak külföldi hallgatók, akik például Sziléziából, a Baltikumból, Dániából (12-en), Erdélyből (45-en) és Magyarországról (17-en) jöttek. A strasbourgói szemináriumban igyekeztek úrrá lenni a nemzeti és nyelvi nehézségeken. A prédikátorok kollégiumának, tehát egyfajta szemináriumnak szabályzata 1538-ban kimondta, hogy „Jézus Krisztusban nincs sváb, svájci, elzászi vagy bajor, hanem csak új teremtés”.

Harmadsorban pedig a *hitvallásokat kell említenünk*. Azt gondolhatnánk, hogy ezek csak a helyi vagy nemzeti egyházak megerősítését szolgálták. Így volt ez sok, egy-egy adott területre korlátozódó református hitvallás esetében: La Rochelle-i Hitvallás, Belga Hitvallás, Skót Hitvallás stb. De egyes református hitvallások, mint például a Heidelbergi Káté, vagy a II. Helvét Hitvallás, átlépték az országhatárt, és európai kiterjedésű hitközösséget teremtettek. Többnyire így volt az evangélikus hitvallások esetében, amelyeket éppúgy használtak Skandináviában, mint Elzászban.

Negyedszer figyeljünk arra, hogy a protestantizmus nem önmagában hatott a modern Európában, hanem a humanizmussal karöltve. Márpedig ez utóbbi mindig az egyetemesre tekintett. Erasmus kozmopolita fellépése jól ismert. A humanisták, az ő „bölesész-költársaságuk” és pedagógiai ideáljuk átlépi az országok és kultúrák határait. A latinoknak, mint az oktatás nyelvének további évszázadokon át való fennmaradása a protestáns egyetemen szintén a humanizmusnak köszönhető. Ez náluk is Európa kulturális egységének jelentős tényezője volt.

Végül, *ötödször a menekülőkre, száműzöttekre gondoljunk*. A reformáció kibontakozása és az általa kiváltott reakciók szándéka ellenére a XVI. századtól sokakat száműzésbe kergettek. Ma már ez eléggé ismert, például Franciaországban a Nantes-i Ediktum visszavonásának (1685) 300. évfordulója alkalmából sok új kutatás és tanulmány látott napvilágot. Márpedig a menekülteknek, száműzötteknek döntő szerepük volt a különböző kultúrák találkozásában és a modern Európa felépítésében. A XVII. század végén 250 ezer hugenotta lett földönfutó. 1700 körül Berlin lakosságának egyharmada francia volt, és a modern Poroszországot nem lehet megérteni a franciák szerepe nélkül. Hollandiára, „a menekülők nagy bárkájá”-ra is hatással volt a 40 ezer francia menekült. Így, vér és fájdalom árán alakul Európa, és gazdagodik a különböző kultúrák találkozási által. Maradjunk még

egy keveset ennél az egyszerű megosztott és egyesült Európánál.

Eddig főleg a területek és államok határainak átlépésére hivatkoztunk. Lehet-e a felekezetekkel kapcsolatban is hasonló megfigyeléseket tenni, hiszen a XVI. század végén és a XVII. században oly zártaknak tűnnek egymás iránt!

Olyan történészekkel, mint az angol A. G. Dickens² és a francia Jean Delumeau³ és is hajlok arra, hogy a többszörös kötelekekre és a közös szempontokra, tehát a többféle világ kölcsönhatására hivatkozzunk.

A katolikus és a protestáns egyetemen továbbra is ugyanazt a nyelvet, a latint beszélik. Ugyanabból a filozófiai és teológiai hagyományból merítenek. Néhány évtizeddel Luther halála után a lutheránus világ, hasonlóan a reformátusokhoz, újra hagyja magát megnyerni az arisztotelészi filozófiának. 1598-ban a helmstedti Daniel Hoffmann azért veszteti el katedróját, mert e fejlemény ellen tiltakozik. 1650-ben Johann Georg Dorsche strasbourgói professzor könyvét ír, amelyben igyekszik kimutatni a rokon vonásokat az Ágostai Hitvallás és Aquinói Tamás között, akit „az igazság hitvallójának” nevez. Majdnem minden protestáns egyetemen Suarez Disputationes-e szolgál a skolasztikus metafizika kalauzául.

Az építő irodalom, traktátusok szintjén is megdöbbentőek a hasonlóságok. Az evangélikus világban az egyik legelterjedtebb Johann Habermann Christliche Gebete für allerlei Nöte und Stände című könyve (1567). Kimutathatóan egy jezsuita gyűjtemény, Michaëlis Serta honoris-a (1561) ihlette. Erőteljesen tér vissza a középkori misztika Johann Arndt Négy levél az igaz keresztyénségről (1606) című művében. Egy sor hasonló vonást kellene kiemelnünk a protestáns és a jezsuita iskolákban játszott színművek között is. A kálvinista Opitz a katolikus költőket utánozza.

Igenszak hangsúlyoztuk a katolikusok és a protestánsok harcait, Európa szétszakadozását, de az éremnek másik oldala is van: a látszatnál egységesebb Európa, amely magára talál a kultúra és a spíritualitás mélységeiben. Így tehát A. G. Dickens nem ok nélkül írja: „*Azt az állítást, miszerint a reformáció és az ellenreformáció két külön kultúrára osztotta volna Európát, fenntartással kell kezelnünk. Bizony, elég nehéz elfogadni ilyen gondolatot.*”⁴

Amikor a rivális ortodoxok a XVII. század vége felé kezdenek felmorzsolódní, a protestáns pietizmus, úgy tűnik, elég közel áll bizonyos katolikus mozgalmakhoz. Nyilvánvalóan tekinthetjük a rokonságot egyrészt az evangélikus pietista spíritualitás, másrészt a spanyol misztika között, kiemelve Zinzendorf kapcsolatait a janzenistákkal, továbbá Madame de Guyon hatását protestáns területen. A felvilágosodás, a természetes vallás iránti ragaszkodásával együtt még inkább relativizálja a felekezeti korlátokat, várva a korabeli kulturális és társadalmi, politikai változások hatását. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy az egész XVIII. században – bármilyen könnyen is került sor csatákra a felekezetek között – sokasodtak a kísérletek is a katolikusok és a protestánsok látható egységének helyreállítására. Bossuet, Leibniz és sokan mások erejüket nem kímélve fáradoztak ezért. A keresztyénység és így Európa egysége tehát valamilyen nosztalgiaiként jelen van, mint jövendő távlat.

IV. A XIX. század

A közhiedelemmel ellentétben a XIX. század nem erősíti a keresztyének és az egyházak közös Európáját. Bár itt-ott felvillan az ökumené fénye, mégis a *szembenállás jellemző*. Sőt bizonyos tekintetben még növekszik is. Mélyen meg vannak győződve arról, hogy alapvető különbség van katolikusok és protestánsok között (például Schleiermacher)⁵, az I. Vatikáni Zsinat még szélesíti is a szakadékot, és egyes enciklikáknak is ilyen hatásuk van. Véleményem szerint két okból erősödött a katolikusok és a protestánsok ellentéte a múlt században. Az egyik a társadalmi változás: az iparosodás és a

városiasodás a népesség addig ismeretlen keveredésével jár, katolikusok és protestánsok még inkább egymás mellé kerülnek. Ez vagy a felekezeti közömbösséget segíti elő, vagy – ez is nagyon gyakori – a bizalmatlanságot, sőt összeütközést, amelyet mindkét tábor papjai gyakran szítottak.

A szűkebb értelemben vett kultúra területén még növekszik is a szakadék a katolikus egyház és a protestáns egyházak között, amelynek oka gyakran a modernitás iránti eltérő magatartás. Már volt bizonyos rokonság és kapcsolat a protestantizmus és a felvilágosodás között. A XIX. században nagyon erős a hajlandóság, különösen is a liberális protestánsoknál, hogy alkalmazkodjanak a korszellemhez és retrográdnak, idejétmúltnak tartják a katolikusokat.

De nem csak felekezeti partikularizmus van. Sokkal jellemzőbb a nacionalizmus születése Európa különböző államai-ban a francia forradalom és a romantika következtében. Ez az egyházakra is hatással van. Elég olvasni az első világháború idején tartott német és francia prédikációkat. A német protestáns igehirdetők egyszerűen Luthert állították ügyük mellé, azért, hogy katolikus és degenerált franciáknak nevezhessék az ellenséget. A francia katolicizmus részéről pedig a németiséggel azonosították a protestantizmust. A költő Paul Claudel Háborús verseiben 1915-ben azt írta, hogy „Franciaország Luther hordái ellen harcol. Lutherrel ismét Mohamed jött ellenük.”

A Lucien Febre-hez hasonló történészek tisztánlátása, az 1945 utáni német–francia kibékülés és az elmúlt évtizedek ökumenikus eredményei kellettek ahhoz, hogy másképp is fel lehessen tenni a kérdéseket.

V A reformáció és a protestantizmus hozománya a modern Európának

Megvizsgáltuk, hogy évszázadokon át milyen volt a protestantizmus és Európa viszonya. Láttuk azt is, hogy a protestantizmus kialakulása Európa megosztottságát eredményezte. Úgy is mondhatjuk, ez a megosztottság volt az ára annak, hogy a középkori Európából átmenjünk – persze totalitárius törekvésektől sem mentesen – a pluralista és demokratikus Európába. A reformáció hozzájárulása a modernséghez Európa kétségkívül elkerülhetetlen megosztottságán át valósul meg.

Végül röviden foglaljuk össze a hozzájárulás néhány szempontját, azt, ami maradandó jelentőségű, megpróbálván elkerülni mindenféle ide nem illő felekezeti apológiát. Őt ilyen érteket neveznek elj:

1. A reformáció eljövetele és Európa felekezeti megosztottsága mindenképp a vallásszabadságnak kedvezett. Így legalább Európa néhány országában, mint például Franciaország és Lengyelország, majd máshol is valamiféle felekezeti pluralizmus alakulhatott ki, amely véget vetett egyetlen egyház monopóliumának.

2. A modernség „hozománya” megtalálható bizonyos tanításokban, mint az úgynevezett két birodalomról szóló tanítás, amely nyomtatékosan állítja, hogy az ember lelkiismerete csak Isten igéjének van alárendelve. Meg lehet állapítani a kapcsolatot e tanítás és általánosabban a reformáció és a laicizálódás között. A teológia szintjén elismerik a világi intézmények valódi méltóságát és autonómiáját. A kétféle kormányzás lutheri tanítása gondosan megkülönbözteti azt, ami az egyházra tartozik – azaz az evangélium hirdetése – attól, ami a politikai hatóságok feladata: a hatalom gyakorlása, a civil élet megszervezése, a jog kialakítása. A reformáció elősegítette a politikai hatalom térnyerését az iskolákban (de a vallás megmaradt) és olyan intézményekben, mint a házasság: a házassági ügyek, bírósági eljárások, azontúl a polgári jog és a politikai hatóságok illetékességébe tartoznak.

3. A reformáció és a protestantizmus megerősítette az államot, a keresztyéneknek a világi intézményekben való elkötelezett munkálkodása által (ebben szembenálltak az anabap-

tistákkal), egyenjogúsította az államot az egyházzal és megnövelte mozgásterét, különösen is az egyházszervezet, az iskolák, a jog és az igazságszolgáltatás vonatkozásában. Luther például ezzel dicsekedett: „Az apostolok kora óta senki más nem írta le ilyen világosan és nem dicséret ilyen kiválóan a hatalóság világi hatalmának kardját.”⁷

Eközben a hatalom túlkapasárai elleni reakcióként Európában, a protestánsokat is beleértve, elméletek jelennek meg a politikai hatalom korlátozásáról (gondolok például a francia királygyűlölkre). Európában, majd Amerikában a társadalmi szerződés elmélete alakul ki, és egyre hangsúlyosabbak lesznek az emberi jogok.

4. Beszélünk kell az egyen felértékeléséről. „Senki sem halhat meg helyettem” mondja Luther 1522-ben.⁸ „Te pápa, te nem fogsz harcolni és nem fogsz felelni értem, amikor meg kell halnom.”⁹ „A keresztyén ember önálló személy, és mint ilyennek, saját magáért kell hinnie és senki másért.”¹⁰ Így tehát visszautasítja a fides aliena-t, ezzel az egyház helyettesítő vagy közbenjáró szerepét. Végső soron az ember egyedül van Isten előtt, egyedül Isten igéjével, amellyel az evangélium tanúi szólnak hozzá.

Ebben a távlatban a reformáció és a protestantizmus felértékelte az egyént, és ez a felértékelés századokon át nem csak az elnyomó egyházi intézményekkel szemben hat, mint eleinte a XVI. században, hanem a társadalmi konformizmussal, a személynek a tömegben való eltüntetésével, valamint a politikai totalitarizmussal szemben is.

5. Bizonyos protestáns egyházi intézmények, különösen is a reformátusok révén (zsinat, konzisztórium) a demokráciát is valamennyire eljajították. Egyébként ezzel az érvvel Franciaországban a XVII. században épp a protestánsok ellenfelei hozakodtak elő, azért, hogy gyanússá tegyék őket a monarchia szempontjából.

E megjegyzések után beszélhetnénk még a protestantizmus törekvéséről, Troeltsch és Tillich gondolatait elővéve: individualizmus, gyakran radikális spritualizmus, a történelmi folyamatosság tagadása, sőt bizonyos szektarizmus s más gyengeségek sújtják a mai európai protestantizmust, és csökkentik, veszélyeztetik hatását, kisugárzását.

VI. A közelmúlt vitái a protestantizmusban Európa jövőjéről

A második világháború után Európa két ellenséges táborra szakadt, amelyek több, mint negyven éven át fennálltak; ez volt a hidegháború korszaka. Nyugat-Európában 1950-től elkezdve európai államok közössége jött létre, először a gazdaságban (szén- és acélunió): ebbe a közösségbe tartozott Franciaország, Nyugat-Németország, Belgium, Hollandia, Luxemburg és Olaszország. Ez a közösség fokozatosan a gazdaság egészére kiterjedt, és 1972-ben befogadta Angliát és Dániát is. 1986-ban 12 tagúra növekszik Spanyolországgal, Portugáliával és Görögországgal, majd elfogadják az egységokmányt, amelynek alapjai a tagállamok a pénzügyi, politikai (határok lebontása, európai állampolgárság) jogi, katonai és diplomáciai integráció útjára lépnek.

Meglepő az a lanyhaság, sőt bizonytalanság, amely Nyugat-Európában sok protestánsnál tapasztalható ezen egyesítő mozgalom iránt. Attól féltek, hogy katolikusok kormányozta Európát akarnak létrehozni, hiszen az egység munkálói, mint Robert Schumann, De Gasperi, Konrad Adenauer mind katolikusok voltak, és pártjaik a katolicizmushoz kötődtek. A protestánsoknál kevésbé voltak a szabad piacgazdaság hívei.

Egyes történészek felhívják a figyelmet az európai protestánsok esetében az Egyesült Államok és Nagy-Britannia befolyására. Ezen országok elleneznek egy konkurens európai hatalmat, és az Amerikával való kapcsolatnak az észak-atlanti szerződés révén való további fenntartását akarják, amely Nyugat-Európa jólétét az USA katonai védelme által garantálja.

Úgy tűnik, Nyugat-Európa protestáns egyházainak veze-

tősegi attól tartanak, hogy egy Nyugaton szervezettebb, erősebb és összeforrottabb Európa a hidegháború után továbbra is a keleti egyházaktól való elkülönülésnek kedvezne. Másrészt a nyugat-európai protestánsokat nagyon nyomasztja, különösen is az Egyházak Világtanácsa révén, az európai gyarmatosítás története. Európa egyesítése nem arra szolgál-e, hogy hatalma a harmadik világ rovására újra megerősödjék?

Az 1986-os év és az egységokmány megszavazása a protestáns egyházak számára is fordulatot jelent. Íme, az Európai Gazdasági Közösség rálépett a szorosabb társadalmi, politikai, jogi stb. egység útjára, és túllépett a névtelen gazdasági egységen. Ez a fejlődés az egyházaknak is kihívást jelentett: nem járt-e le az egy-egy állammal való különleges kapcsolatok ideje, bármennyire is jellemző a protestánsokra? A társadalmi és politikai átrendeződés vallási és kulturális átrendeződéssel jár. Nemzeti, többségi, védett egyházak közül sokan a kisebbségi vallási csoportok szintjére süllyednek Európa területén.

Bárhogy is van, 1986 és 1989 között a nyugat-európai protestáns egyházak komolyan szembesültek az Európai Unióval, illetve a vele kapcsolatos kihívásokkal. Ehhez még az is hozzájárult, hogy a berlini fal leomlásával új utakat nyíltak.

Főleg azokkal a kihívásokkal kerültek szembe és foglalkoztak kiemelten, amelyek Európa egészét, így az egyházakat is különösen érintik. Ezek röviden a következők:

Hol a helyük a nemzeti kultúráknak, a kulturális kisebbségeknek, milyen legyen az együttélés?

Hogyan érvényesüljön a szolidaritás szegény és gazdag régiók között?

Milyen migrációs mozgásokkal kell szembenézni?

Hogyan történik majd a politikai hatalom átruházása és hogyan gyakorolható a demokratikus kontroll?

Hogyan érvényesül a környezetvédelem?

Hogyan lehet elősegíteni a társadalmi egyenlőséget, a szociális jogokat?

Milyen lesz az egyre erősebb Európa viszonya a harmadik világhoz?

Milyen fogadtatás vár a külföldiekre?

Mi lesz a vallások szerepe?

Röviden: Milyen értékeken kell nyugodnia a holnap Európájának?

Nem meglepő, hogy 1989 és 1993 között Európa, az új európai társadalom értékeinek kérdései jobban lekötötték a protestáns egyházak figyelmét, mint a megelőző negyven évben. Sok gyűlést és tanulmányt szenteltek ennek a témának.

Két nehézség lett nyilvánvaló:

1. Bizonyos protestáns állásfoglalásokban *nyugtalan* és *érezhető* a jelenlegi pápa elképzeléseivel szemben, pontosabban azokkal szemben, amelyeket neki tulajdonítanak. Az ilyen hangok attól tartanak, hogy a(z) (re)evangelizációra való felhívás a középkori keresztyénység visszaállítását célozza. De arra is figyelünk, hogy a katedrálisok Európájában és a keresztyén kultúrában a totalitárius szemlélet kulturális és lelki gyökerei is megtalálhatók.

2. Egyéb kérdések: arra kell-e törekednünk, hogy az új Európát egyedül a hagyományos értékek alapján definiáljuk, tehát a keresztyénység alapján, tekintet nélkül arra, hogy a modern Európát más hatások is formálták, mint például a zsidóság és az iszlám. Másrészt a felvilágosodás és a szekularizáció csak negatív jelenség volt – bezárandó zárójel!

E nehézségek miatt számos közelmúltbeli protestáns szövegben Európát inkább a tervekre és értékekre, mint a keresztyén múltira, identitásra való hivatkozással definiálnák. Európát, a hozzá való tartozást földrajzi szempontból állapítják meg, nem pedig annak alapján, hogy egy-egy ország keresztyén-e és mennyire.

Végül pedig hadd jegyezzük meg, hogy mely értékek köré csoportosulnak a protestánsok Európával kapcsolatos elgondolásai:

1. Többé-kevésbé nyíltan hivatkoznak a *keresztyén ember szabadságáról és a hívők egyetemes papságáról* szóló reformatori üzenetre, sőt a „két birodalom”-ról szóló tanításra. Ez utóbbi a protestánsok szerint megnyitotta az intézményes egyház uralmának megszüntetéséhez az utat a politika, a kultúra és a társadalom fölött. Ezzel lehetővé tette a vallási és politikai pluralizmust, ahol mindenki érzékeli Isten előtti felelősségét azzal, hogy szolgálatot végez a társadalomban.

2. Említsük meg a *plurális Európához való ragaszkodást*: a kultúrák és a vallások Európája létezik. A keresztyén egyházaknak ehhez hozzá kell járulniuk, anélkül, hogy monopóliumhelyzetet követelnének maguknak. Meg kell védeniük mindenki lelkiismereti szabadságát, különösen is a kisebbségeket. Az új Európát a különféle hozzájárulások dialógusában kell építeni, a vallásosság, a lelkiesség területén is.

Ebben a perspektívában aláhúzzuk a szekularizáció pozitív szerepét (Franciaországban inkább laicitásról beszélnek), nem azért, hogy a vallási közömbösséget igazoljuk, hanem azért, hogy teret engedjünk a szólás- és gyülekezési szabadságnak: ha másokra akarnánk kényszeríteni a keresztyéniséget, ideológiát csinálnánk belőle, a hit csak a szabadság légkörében marad hit.

3. Harmadszor mindarra kellene hivatkoznunk, amit már különböző protestáns összefüggéseken a *szegénységről, a társadalmi igazságosságról, a demokráciáról és a teremtett világról* való felelősségről elmondottak, nem feledkezvén meg persze a Dél szegény országaival szolidáris Európa nehézségeiről.

Így tehát világosan látható, hogy az elmúlt években számos protestáns egyházban *Európa* milyen fontos téma lett. Minden okunk megvan rá, hogy örüljünk ennek.

Fordította: Dr. Szentpétery Péter

JEGYZETEK

¹ Erről a témáról ld. Jean Rott: *Artisans et mouvements sociaux a Strasbourg autour de 1525 c. művét, Investigations Historicae, Strasbourg, 1986, 154. o.*

² A. G. Dickens: *La Contre-Réforme, Paris, 1969*

³ Jean Delumeau: *Naissance et affirmation de la Réforme, Paris, 1965, 1988*

⁴ I. m. 184–185. o.

⁵ Erről a témáról ld. „La dimension confessionnelle de la théologie d'après Schleiermacher” c. tanulmányomat, *Revue d'Histoire et de Philosophie religieuses* 60 (1980) 441–451. o.

⁶ Paul Claudel: *Poèmes de Guerre de 1915*

⁷ WA 19, 625,15

⁸ WA 10, III, 1,7

⁹ WA 10, III, 259,5

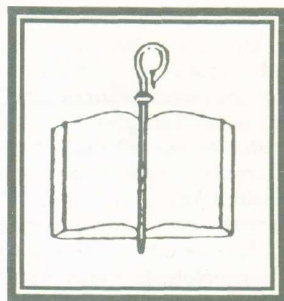
¹⁰ WA 19, 648,19–20

Püspöki körlevelet

hozott a posta minden lelkésznek március első napjaiban. Biztos vagyok benne, hogy püspökeink nem igénylik a dicsérő szót, vagy az aulikus hajbókálást. Mégis szabad kifejezni a Lelkipásztor szerkesztőjének örömét e körlevél formáját és tartalmát illetően. *Örülök*, hogy a két kerület lelkészeit együtt szólították meg, s az egyes kerületek önálló anyaggal is rendelkeznek. *Örülök* a hangnak – küldetésünkkel kapcsolatban – a szabadítás evangéliumának meghirdetését és az igéretes élet proklamálását ma nagyon fontosnak tartom. Köszönet a bőséges információért, a jövőbe tekintésért, pl.: perikopa 95/96 munkaévre, gazdag program-ajánlatért (konferenciák-csendesnapok). A részletes személyi változások közlése is segít, hogy egységben lássuk a néha szakadásveszélynek vagy provincializmusnak kitett egyházunkat. – Emlékszem 1954 virágvasárnapjára, amikor az első püspöki körlevelet kellett felolvasnom kötelező módon. Benne volt a minden négyzetméter bevetésének (Ióhere) ajánlása Vető püspök úr szövegéért...

Micsoda különbség!

Lelkész-szemmel

VALÓBAN RENDETLENEK A MAGYAROK?

Egy hűséges olvasónk – papné – fordult hozzám ezzel a kérdéssel. Olvasta az Önmagunkról kertelés nélkül című cikket (Lp. 1995. 76. lap) és ott többek között ez áll: „Az ember nem bírja hosszútávon a rendetlenséget, ha csak nem magyar. Tisztelet a kivételnek!” – Kijelentette, hogy ő nem szokott írni, de azt kérte, hozzam szóba ezt a témát, mert ő nem ért egyet vele és olyan általánosításnak tartja, ami sérti őt és sérthet másokat is ebben a sokat támadott népben. – Újraolvastam a cikket és a környezetből, a mondat kontextusából kitűnik, hogy Káposzta Lajos esperes serkentésnek, buzdításnak használta ezt a provokáló mondatot, hátha így ráébreszti a hitoktatásban, a gyülekezet iránti felelősségben lemaradókat, hogy legyenek valóban gazdái a gyülekezetnek... Valóban nem szabad általánosítanunk, mert bármelyik népben, szomszédban és távoli nemzetben akad rendetlen és akad szorgalmas. Azt azonban én is vallo, hogy – járva a világot – vannak vidékek, régiók itt kontinensünkön is, ahol jobban vigyáznak a rendre, pontosságra, tisztaságra, levelek megválaszolására, feladatok kitűzött időre teljesítésére... Néha ránkér ez a pálapostoli kemény intés, nem öntudatunk vesztésére, hanem a gyülekezet épülésére...

Személye problematikus ... ha írása jó is

Hasonló tartalmú bírálatot már szerkesztőként nem először kapok, ha nem is ilyen tömören fogalmazva, mint most. „Ami ír az jó – de a személye problematikus” s aztán a folytatásban sok-sok rosszat olvasok jellemhibákról, erkölcsi magatartásról, kényes múltrol, összeférhetlenségről. S a végén: „tudom-e én is mindezt és mégis elfogadom a cikkét?” – Ki tett engem bírónak köztetek? – kérdezte egyszer Jézus a vitakozó, s tőle ítéletet váró emberek között. Nem az én dolgom igazságot tenni, sem bírni, sem detektív nem vagyok, szerencsémre nem kell főpapokról és káplánokról, aktív kollégákról és nyugdíjasokról végső verdiktet mondanom. Nem tudom ki „pötyös” (ez szerepel a levélben) és nem tudom, hogy ki liliomfehér. Azt tudom, hogy Jézus varratlan köpönyege betakar valamennyiünket, sőt – ha képzavarunk tünik is – a Bárány véreben hófehérré mossák ruhánkat, még a skarlátpiros is volt.

Valószínűleg ezentúl is a cikkeket tartalmát nézem, s hozom ha jó, még ha az író „problematikus” is...

Szerkesztő

KÖNYVSZEMLE

Aranyalma ezüst tálon?

A Példabeszédek könyvében (25,11. v.) olvassuk: *Mint aranyalma ezüst tálon olyan a helyén mondott íge.* – Érvényes ez a prédikációra is, az evangéliumhirdetésre, de érvényes az értékes könyvekre is. Számunkra a szó kincs, drága érték még ma is, hangzó és leírt formájában egyaránt. *A protestantizmus ősi hagyománya a szó és a betű tisztelete.* Nem mindegy, mit hallunk, mit olvasunk. *Fordításokra is érvényes ez.* Ezen az alapon ismertetek néhány olyan kiadványt, ami *joggal váltott ki keserűséget bennem* és olvasóimat is figyelmeztetem.

1. *Sergio Ronchi: A protestantizmus – Gondolat 1991.* Az eredetileg olaszul írt mű *A világ nagy vallásai* című sorozatban látott napvilágot. Déri Balázs a fordító – Goják János a lektor. A valóban jó szándékú könyv valdens, esetleg kvéker háttéren értendő. A mindenütt „hit-újítónak” nevezett reformátoroktól mindenki a csak protestánsnak vélt Egyházak Világtanácsáig végsősoron az „előbbrevívó Schleiernmacher” megjegyzése alapján soroltatott be: „a reformáció, mint a bilincseitől megszabadult lélek XVI. sz.-i mozgalma, még nem érte el teljesen célját és ezért a legelevenebb és legaktívabb követői mindig az Evangéliumhoz való radikális visszatérést szorgalmazzák, újraélve a nagy reformátorok és a korai reformáció egészének felfedezését és drámáját.”

A teológiai szakkifejezések szokatlanok, a fordítást érdemes lett volna teológiai szaklektorral átnézteni. – Kívülállóok számára még így is némi tájékoztatást nyújt az eredetileg Milanóban 1982-ben megjelent könyv (100 oldal), különösen „A protestáns kifejezések és fogalmak” című fejezete.

2. *Budapesti templomok.* Corvina. 1992. K. Pintér Tamás és Kaiser Anna munkája. Kis útikalauz ez a könyvecske, vezetni akar a Várhegy és környéke, Buda központján kívüli, Pest–Belváros és Belvároson kívüli templomainkban. *Négy evangélikus templom* is szerepel benne: a Budavári, a Deák-téri, a Fasori és a Cinkotai templom. Történeti és művészettörténeti értékeivel együtt is

szomorúan kell megállapítani, hogy *templomaink ma látható állapotát nem ismerik a szerzők*, alig jutnak túl a Gyimesi Károly, Győry Aranka ismertetésein, legkirívóbb példa erre a Budavári templom bensejének leírása, az oltárkép (sic!) részletes bemutatása, Krisztus megáldja a kenyeret, Székely Bertalan alkotása... Érdemes lett volna Kaiser Annának bemenni a templomba és körülnézni ott. A második világháború végét (50 év) így nem szabad figyelmen kívül hagyni!

3. *Cantate Domino – A keresztyénség zenéje* – a Gregoriántól a Gospelig (A magyarországi nagygyeházak zenéjének története). Írta: Andrew Wilson-Dickson. Oxford 1992. Fordította Vandulek Márta. Gemini kiadás 1994. Régen örültem már ennyire könyvajándéknak, mint ennek a csodálatos gazdagságú műnek, amit magyar verziójában Hong Kongban nyomtak és kötöttek. Gyönyörű kiállítású, gazdag anyagot hozó, színes képekkel, kottákkal illusztrált pompás könyv! *Amikor azonban olvasni kezdtem, egyre több és több helyen: szomorodtam el.* Nem is az angol-szász beállítás zavart – ez még érdekes is lehet: hogyan látják a szigetországból a kontinens zenei életét – a *fordítás pontatlanságai*, teológiai terminusainak teljes (!) ismeretlensége már-már bosszantott. *Trajtler Gábor* ismertette ezt a könyvet az Evangélikus Életben, mint aki maga is írt kitűnő összefoglalást a magyar evangélikus egyházzeneről, de nem említette meg – tapintatból nyilván

– a törzsszöveg fordítási problémáját, szakszerűtlenségét. A fordító kitűnően tud angolul, de semmit sem tud a teológiai, egyháztörténeti nyelvről. Már úgy is hátránnyal indult, mert vannak eredeti német szövegek, amiket a szerző angolra fordított s most magyarul olvassuk (Ady Gangesz partján, s más, Karinthy gyilkos tréfáira emlékeztem). Így lesz az üdvösségből *jólét*, mások erényes élet. Vagy Bach kreativitásából *agilitás*, a jászolbölcsekből: *bölcse a babával*, a liturgusból *liturgista*, a lutherkabátból *fekete ruha nyakkendővel*, az istentiszteleti rendből *ceremónia*, a distribúcióból *áldozás*, a bűnbocsátó cédulákkal *erényes életet vásárolnak*, a lutheri korálból *dal*, a hórakból *nagyobb-örök*, a liturgiából *istentisztelet doktrína*. A szerző reformáció- és renaissance-fogalmának összemosását tiszteletben tartva (Angliában vagyunk!) a sok pontatlan, szakszerűtlen fordítási kísérlet méltán bánthatja a nagyon drága könyv, Musica sacra-t szerető olvasóját...

4. Luther Márton: *Nyolc böjti prédikáció – Wittenberg népének* – Magyarországi Luther Szövetség 1994 kiadása. Fordította Szebik Zsófia. Lektorálta Vajda Károly. – *Dicséretes vállalkozás!* Az előszó és megjegyzések magartatlanságáról most nem ejtek szót, a sorozatos képzavarról, archaizmusáról ugyancsak lehetne mondanivalónk. pl.: „Két irástudó véste szavait az emlékeztet talányos szeszélyes pergamenébe...?” „immár, mindazonáltal, tenni, tenni, tenni”, „átfordításelméleti zagyaság”, „Az evangéliumok is valahogy így adják ki az események körvonalát, a fölként halvány sziluettjét”, ... „összekotorta az eredeti szinoptikus kiadást”, „itt egy montázsprédikátor (?) hirdeti az igét, egy montázsigét, montázs metaforákkal, montázs hevülettel”, „Elég, ha bevallja, hogy iparkodott ezt is, azt is visszacsenni bulldózerlelkű átirat-író által éppen csonkított változatból” ... „az igazságot szomjazó olvasók követik majd ... nekik és csak nekik adhat az előtűnk heverő fordítás új fölismeréseket”. – Engedjék meg, hogy ne folytassam, mert még gúnyolódásnak vennék. *Fontosabb a lutheri prédikációk szövege:* az, hogy a Halál nagy kezdőbetűvel jelenik meg: ízlés kérdése, de ennél több, amikor azt írja Luther, hogy a halál előtt meg kell harcolni mindenkinék saját harcát és így kell *készen lennie*, a fordító így hozza a szöveget: „De mindenkinék magának *kell talpraesetnek lennie* a halál idején”. Kezemen van az eredeti: „ein jeglicher muss in eigener Person für sich mit dem Tod kämpfen...” „ein jeglicher muss für sich selber bereit sein in der Zeit des Todes.” Micsoda különbség! Mit jelent ez a mondat?: „Szeretnünk kell, s szeretettel úgy tennünk egymás között, ahogyan Isten azt tette hit által” Vagy: „az ilyen

erénnyel áldott szív újra meg újra kiárasztja magát a testvérek hasznára és javára, ahogy Isten is cselekedte vele”. Vagy: „ha – az anya – rögtön szilárd (előzőleg lágy!?) ételeket adna neki, akkor nem válnék a *gyermekéből semmi jó*” Vagy: „a melegét lehet irányítani és *hajlítani*”. Vagy: „a lehet pedig az, amiben szabadságom *vagyon!*” Vagy: „ha valakit felingerelnél arra, hogy pénteken húst egyék” (eredetiben *csábítani áll!*) Vagy: „Milyen gyalázatosan vezetném félre *e halom jámbor embert*” – Nem folytatom!

Egy prédikációfordításban 90-nél több hibát találtam (11–15. oldal)! Amikor erre felhívtam a sorozatszerkesztő figyelmét, megjelent ugyan a megbeszélte találkozásra, de *nem volt öt perce sem a szöveg hibák végignézésére*. – Ismerem Benczur László Luther válságkezelés című cikkét (Ev. Élet 1995. január 8.), nem vonom kétségbe Luther nagy-szerű tetteit, hogy bátran rendet akart teremteni, kézben akarta tartani az eseményeket, nehogy elszabaduljon a po-

kol. De ehhez a híres prédikáció-sorozathoz *méltatlan* ez a fordítás! Nem is néplapba való a fordítás és lektorálás *bírálat*a, de azért a kiadó gondolhatott volna arra is, hogy könyvetszerető és azt magyarul is szívesen olvasó tábora is van. Olyanokból áll ez a tábor, akik még ma is igényesen olvasnak és szeretik, ha *az aranyalma ezüst tálcán* kerül eléjük...

U. i. Idetartoznék Grünvaldszky Károly: *Ábrázolt Egyháztörténet* című két-kötetes hittankönyve, Sajtóosztályunk kiadásában (1994). Ez a tartalmában és módszerében merőben új vállalkozás (193 forrásmunkát jegyez!) 120-nál több sajtóhibát sorol fel hibajegyzékében, és mind a 193 forrásmunka rossz helyen került idézésre. Az ókortól a Reformációig terjedő időszak hézagpótló feldolgozása ilyen formában csaknem olvashatatlan! Tartalmára és koncepciójára mégis visszatérünk egy későbbi könyvismertetés során

HK.

Evangélizáció – a TV-n keresztül

1995 március 16-17-18-án esténként a budapesti Építők Székházában evangélizáció folyt. *Billy Graham* evangélista műhold segítségével hirdette az igét *San Juanból* (Puerto Rico). *A világ 165 országában közvetítették, mintegy 50 különböző nyelvre tolmácsolva.*

A nagyszabású vállalkozásba Budapest kivül még Debrecen, Pécs és Székesfehérvár is bekapcsolódott.

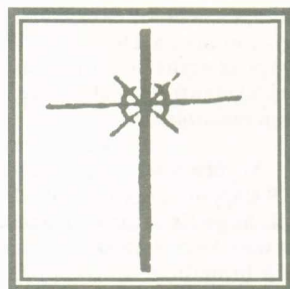
A mondanivaló közös témája: Itt az idő! – a harmadik estén érte el a csúcspontját, amikor Mk 8,36 alapján szólt a prédikátor: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri, de lelkét (életét) elveszíti”. Billy Graham bibliai és mai történetekkel illusztrálta mondanivalóját, felhívva a figyelmet, hogy legnagyobb kincsünk ma is a lelkünk (örök énkünk? Isten képmása?), s erre kell mindennél jobban vigyázni, hiszen itt és most dől el, hol töltjük az örökkévalóságot: a pokolban vagy a mennyben...

A rendezés idején szinte kizárólag baptista testvéreink kezében volt – alig láttam néhány ismerős reformátust,

methodistát, evangélikust. Dicséretükre legyen mondva, hogy Billy Grahamhez hasonlóan nem egy felekezetre, hanem Jézus Krisztushoz hívtak.

Tartalmilag az ígéhirdetés nem tért el az eddigiektől, igyekezett bibliikus lenni (érdekesek voltak tomista teológiai elemek: természet és természetfölötti, lélek és test viszonya stb.), néhol naivnak éreztem egy ilyen bonnyolult 20. századi világban, és különösen Magyarországon. Nincs jogom bírálatot mondani, vagy elhatárolni magam ettől a túlegyszerűsített (oversimplification) mondanivalótól, hiszen tudom, milyen komoly előkészítő munka, mennyi imádság előzi meg a világevangelizációt, mégis azt gondolom, hogy éppen a nagy titok, a megváltás verbális emlegetésével még nem válik problémamentessé életünk, nemcsak mosoly lesz arcunkon, nem csupán sikereink lesznek és főleg nem hiszem, hogy a mi döntéseink igazán fontosak. Boldog vagyok, hogy Valaki már döntött felőlem, elfogadott és egykor letöröl szememről minden könnyet...

Tanít az egyháztörténet

A BARMENI MEMENTO

Közeledik a II. világháború befejezésének 50. évfordulója és ilyenkor az előzményekről is sok szó esik. Többek között a Barmeni Nyilatkozat is újra meg újra előkerül. Evangélikus sajtónk sokat foglalkozott ezzel, most mégis hozunk egy cikket a Református Tiszántúl című testvérlapból, dr. Török István professzor írását (R. T. 1994. március). Barmeni Hitvallásként említi a Barmeni Nyilatkozatot a neves cikkíró a Barmeni Memento című írásában, különösen az utolsó 7 bekezdés érdekes. Barth és Niemöller neve mellé odakívánkozik Bonhoeffer neve is, akiről most néhány számban olvasunk bővebben is. (Szerk.)

Idestova hatvan esztendeje, hogy német protestáns hitvallók Barmenben zsinatra gyűltek és színvalló teológiai nyilatkozatot tettek. A nyilatkozat alkalmi bibliamagyarázat az egyház hivatásáról. Mint ilyen, a régi protestáns hitvallások korszerű kiegészítése: be is illesztették pl. a református hitvallási iratok 1938-as, Niesel-féle kiadásába. Egyháztörténeti jelentősége folytán a magyar református egyház számára is figyelemztetést jelent. Erről nálunk már a nyilatkozat huszadik évfordulója alkalmával megemlékezés készült, de a cikk óvatos fogalmazása ellenére sem jelenhetett meg. Maga a nyilatkozat jelentősége máig sem vált gyülekezeteink körében általánosan ismertté, bár maga a szöveg közreadása dr. Márkus Mihály fordításában a Reformátusok Lapja 1989. június 25-i számában megtörtént.

A Barmeni Hitvallás – ma már nevezhetjük a nyilatkozatot így – mindössze hat pontból áll. Mindenik pont az irányadó bibliai idézettel kezdődik, aztán annak egy-két mondatos tömör magyarázata következik, majd ugyancsak pár mondatos keményen elveti azt a harmincas években eltérélyesedett tévtant, amit az egyház semmiképpen sem vállalhat, ha egyáltalán egyház akar maradni. Tömörösége, keletkezése idején, ökumenészerete közérthető volt, de a mai nemzedék számára már némi kortörténeti magyarázatot kíván, ezért az ismertetéshez ilyen tájékoztatást próbálok fűzni.

1.

A Barmeni Hitvallás első pontja a János evangéliuma 14. része 6. versét

idézi, ahol Jézus mondja: „Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, hanemha én általam”. A jobb megértés kedvéért idézte a János 10,1 és 9-et is. Akkor a német nép ugyanis Hitler ígérete alá került, akit még a templomi szószékekről is úgy emlegettek, mint az Isten emberét, aki a versailles-i békeszerződés béklyóit vérontás nélkül képes volt lerázni nemzetéről. Hatására a németiség Jézus nélküli keresztyénséget keresett, ami fából vaskarika, hiszen már a keresztyén névben is kitörőhözhetetlenül benne van a Krisztus szó. A Jézustól való elidegenedés, mint korszellem, másfelé is terjedt, olyan helyekre is, ahol egyébként a faszizmust elítélték. Az emberi önhittség és gőg azt képzei, Jézus nélküli, saját út is vezet Istenhez, pedig Fiát a maga kijelentéséül küldte hozzánk. Egyedül Jézusban válik láthatóvá, megismerhetővé, atyánkká a Mennyei Atya. Jézus mellőzésével ezt az utat rekesztjük el. A barmeni zsinat ettől a vészjelző politikai ígézettől és az ígézett várható következményeitől, az elvakult háborús készülődésektől féltette a népet. Keresztyén józansággal emlékeztette: Jézusban van az emberséges élet igazi értelme és célja. – Elvetjük azért azt a tévtant, hogy őmellé vagy fölé másvalakit vagy valamit állíthatunk.

2.

Az 1 Korinthus 1,30 arra emlékeztet: Krisztus nemcsak tanítómesterül, hanem Megváltóul küldetett, aki e világ istentelen kötelékeiből szabadít meg minket, hogy hálás örömmel szolgálhassunk a teremtett világban. – Elvetjük azt

a tévtant, hogy Megváltónkon kívül más Úr tulajdonai lehetnénk, és megigazulassunk valaki mástól várhatnók.

3.

A nemzeti szocializmus az egyházak életébe is beavatkozott, az új politikai rendszerhez hű egyházi vezetőket állított az élre, a politikai engedetlenekeket elhallgattatta vagy börtönbe csukatta. A zsinat az Efézus 4,15–16 alapján hangsúlyozza, hogy az egyház a Jézus Krisztusban testvériséget talált emberek közössége, akiket Krisztus, igéjével és sákramentomaival éltet és erősít, Szentlelke által velünk van és vigasztal. – Elvetjük azt a tévtant, hogy az egyház rendje és küldetése a kor világnézeti vagy politikai változása szerint átrendezendő.

4.

A Máté 20,25–26 parancsa alapján: az egyházban a különböző tisztségek nem uralmat jelentenek, hanem a gyülekezetek által adott és kívánt szolgálati megbízásokat. – Elvetjük azt a tévtant, hogy az egyházi tisztséget bárki az egyházban, vagy az egyházon kívüli vezérkedésre használja, uralmi feljogosításnak tekinthesse.

5.

A zsinat az 1 Péter 2,17 alapján különbséget tesz az állam és az egyház feladata közt: „Az Írás mondja nekünk, hogy az államnak isteni rendelés szerint olyan feladata van a még meg nem látott világban, amelyben az egyház is él, hogy emberi belátás és emberi lehetőség szerint a hatalom szavával és gyakorlatával jogrendről és békességről gondoskodjék. – Az egyház Isten iránti hálával és alázattal ismeri el ezt a rendelkezést. Emlékezik Isten országlására, Isten parancsára és igazságosságára, ezzel az uralmon levők és az alattvalók felelősségére. Bízik és engedelmeskedik az Ige erejében, miáltal Isten mindenekeket hordoz.” – Ebben a tudatban elveti a totális államra vonatkozó tévtant, mintha az állam a rend egyedüli letéte-

ményese lehetne és egyházi feladatokat gyakorolhatna. De tiltakozik az ellen is, hogy az egyház saját hivatásán túl állami feladatokat vállaljon és ezáltal az állam eszközüvé váljék.

6.

Végül a Máté 28,20 és a 2 Timótheus 2,9 alapján az egyház szabadsága abban áll, hogy Krisztus váltságművét Isten szabad kegyelme szerint minden népnek hirdetheti. Voltaképpen nem is az egyház szabadsága ez, hanem az egyház szolgálatára bízott isteni Ige szabadsága. – Ezért elvetjük azt a tévtant, mint ha az egyház a szolgálatára bízott igehirdetést saját tetszése szerinti idegen célok vagy idegen rendelkezések érdekében, a maga dicsőségére végezhetné.

*

Lényegében ennyi a Barmeni Hitvallás mondanivalója. Ezzel a régi tapasztalat újult meg: az egyház szükség esetén, ma is képes az Ige erejével az állami hatalommal szembefordulni, és kész ezért áldozatokat is vállalni. Barth professzort, aki a tanácskozás szellemi vezetője volt, nem sokkal utóbb állásából elmozdították és Németországból kiutasították, aztán Svájcban irányította a hitvalló mozgalmat. A nálunk is ismert Niemöller lelkész több társával együtt börtönbe csukták, és csak a hitleri világégés után szabadult.

Né feledjük, a barmeni tiltakozás jóval a világháború kitörése előtt, 1934. május 31-én került nyilvánosságra, te-

hát nem az észak-afrikai csatavesztés, vagy a sztálingrádi bukás után, amikor már hanyatlóban volt Hitler csillaga, hanem pár hónappal a hatalomátvétel után, amikor zenitje felé tartott a csillag. A keresztyén józanság túllátott a kezdeti sikerek ígésén, és prófétai módon az előre látott végétől akarta megmenteni az országot.

A Barmeni Hitvallás tanulságos mozzanata az is, hogy Barmenben a különböző protestáns felekezetek tagjai: az evangélikusok, a reformátusok és az uniáltak egymásra találtak. Anélkül, hogy felekezeti hitvallásaikat feladták volna, egyesek voltak a hitbeli közös alapokban, amelyeket örvendező lélekkel meg is vallottak.

Protestáns Unió már korábban is volt német területen: III. Frigyes Vilmos porosz uralkodó kezdeményezte 1817-ben, jórészt politikai megfontolásból az evangélikusok és reformátusok egyesülését. Így jött létre a máig is meglévő Uniált Evangélikus Egyház. De voltak, akik ragaszkodtak a lutheri hagyományokhoz, mások meg a református műlthoz, így lett két egyházból három különálló egyház. Most az a sajátos dolog történt, hogy Barmenben hivatalos politikai indíttatás nélkül rátaláltak mint közös kincsre, a közös bibliai alapokra és együtt vallottak hitet.

Ezzel szemben nálunk az utóbbi évtizedekben, mintha bizonyos mérvű eltávolodás mutatkoznék a két protestáns

felekezet közt, pedig mind a kettő a reformációban gyökerezik, reformátoraink közös bibliai felismerésekkel bocsátottak útra minket. Mintha mégis vesztett volna régi fényéből a sorsközösséget és testvériséget kifejező protestáns szó, a múltban bizvást használt közös megnevezés.

Hitbeli hűségünket a közelmúltban azonos módon tette próbára előbb a hitlerizmus, aztán a sztálinizmus. Az előbbi pogány elemekkel megtűzdelt, torzított keresztyénséget propagált, az utóbbi meg már programjában harcos ateizmussal jött. Mindkettő a gátlástalan diktatúra eszközeivel dolgozott és minden különbsége ellenére sok közös vonást mutatott.

A siker ígésével egyházi téren is megejtette az ingtag lelkeket. Nálunk is helyénvaló lett volna a Barmeni Hitvallás, akkor is, ha netalán itt is kereszt-hordozással jár. Akkor mi is tapasztalhattuk volna, hogy az Igére való hagyatkozás a legjobb „egyházpolitika” meg akkor is, ha csupán a tartózkodás szűkszavú formájában jelenül meg. Azért, mert ez is lehet hitvallás, tehát több más, mint a sokszor csupán helyezkedést jelentő politika.

A múltban is, a nagy történelmi forduló próbáltatásain az Igére való támaszkodás mentette át az Anyaszentegyházat. Ez számunkra Barmen mementója.

Dr. Török István

Levél a soproni fakultásról 1945-ből

(Ez a levél magánlevél, de címzettje, Zoltán László, még tavaly arra kért, hogy kortörténelmi dokumentumként közöljem. Most jött el az ideje. Néhány Budaker Oszkárral történt levélváltás darabját is elküldte. Azt egy más összefüggésben hozzuk. („Talán érdemes lenne nyilvánosságra hozni, közkinccsá tenni, ha Te is így gondolsz.”) Mivel én is ott voltam Sopronban Terrayval együtt s a leírtakat hitelesnek találom, szívesen adom most közre. Szerk.)

*

Kedves Laci Bátyám!

Április 24-én a Karnak írt lapodat ma kaptuk meg délben, s így professzoroknak még nem tudtam megmutatni, de magam rögtön válaszolok rá. Te vagy talán az első lelkész, aki a Kar sorsa felől érdeklődik. Hála Istennek, sokkal jobb állapotban vagyunk, mint megérdemelnénk. Az előadások egész évben folytak, az egyetemeket bezáró októberi rendelkezés után is, januárban rendben megkezdtek a II. félévet, virágvasárnap

megkezdődött a húsvéti szünet, húsvétvasárnapra virradó reggel, illetve éjszaka bevonult Sopronba az orosz csapatok, s egy hét múlva már folytattuk is a munkát, ott ahol abba hagytuk. Nem hiszem, hogy még egy egyetemi fakultás volna Európában, amelyen ilyen csodálatosan mutatkozott volna meg Isten kegyelme. Professzoraink valamennyien helyükön maradtak, a fiúk közül csak Juhász Imre távozott el. Hogy most mégis csak 23-an vagyunk itt, annak az az oka, hogy a karácsonyi vakációra hazament pestiek nem tudtak már januárban visszajönni, és a húsvéti vakációról is csak öten tértek még vissza. Tizennyolcan itt éljük át a legválságosabb napokat Sopronban, gyakran életveszélyben, de Isten kegyelméből baj nélkül. Harcok a városban nem voltak, csak az utolsó héten sok volt a bombázás. Régebbi bombázások alkalmával az egyetemi épülettől 8–10 méterre is estek bombák körös-körül, de maga az épület csodálatos módon épen maradt.

– Jelenleg magyar hadikórház van az

emeleten, a földszint az orvosi rendelő kivételével a mienk. Magunk főzünk, Szedressy Pali menyasszonyának a felügyelete és irányítása mellett. *Készleteink fogyóban vannak, de ha Isten eddig olyan csodálatosan megtartott minket, ezután sem fog elhagyni.* Magam mint szenior, igen sokat bajlódom a beszerzési nehézségekkel, de tisztelnem kötelez a fokozott munkára. *Az Otthonban húsvétig pénzügyminisztériumi tisztviselők laktak, majd a Szent Imre Kollégium költözött oda.* Igazgató Úr bent lakik, de mi most év vége miatt nem vállalhatjuk a beköltözéssel járó sok idővesztését. Így is van különmunkánk elég.

Ami magamat illet, *egyedül állok, mindennemű hozzátartozóim Németországba mentek, édesanyám, testvéreim és családjuk, két bátyám katona volt, azokról nem tudok semmit.* Nehéz dolog persze így munkát végezni, de valahogy nem aggódom mégsem. Tudom, hogy Isten csoda árán is visszahozhatja őket, ha akarja.

Beszéljen-e a múlt

Tarjáni Gyusziról annyit tudok, hogy egészségben megvan és dolgozik Balasgyarmaton. Ezt a hírt Roszik Miska hozta, aki április eleje óta már volt otthon Szarvason és találkozott Jutkával. Jurányi és Leskó valószínűleg Németországba mentek, Nagyboicskai Vili bácsit állítólag megválasztották Pilisen lelkésznek, mert a principális elmenekült és a gyülekezete nem fogadta vissza. De hiszen erről Te már bizonyára többet hallottál, mint mi, mert itt még csak két nappal ezelőtt indult meg a postaforgalom és csak esetleges és nem megbízható híreket kaptunk ilyen személyi ügyekről.

Alapvizsga és szigorlat első része csütörtökön, 17-én lesz, utána két-két hetes időközökben a többi része. Előadások a hónap végéig lesznek, de már a jövő héten is lehet kollokválni – ha akad vállalkozó, mert bizony tanulmányi tekintetben mindenestre el vagyunk maradva egy kicsit.

Budaker igazgató urat egy kicsit megviselték az események sőt nagyon is letörték. A lakását kifosztották a főiskolások – ő maga ugyanis Ziermannhoz költözött, mert Edda gyermeket várt – virágvasárnapra meg is született – az otthon pedig veszélyes hely volt. A kertbe esett egy 500 kg-os bomba s a testnevelés épülete is telitalálatot kapott a Rákócziiban. Az is csoda, hogy még lakható az épület, mert bizony igen gyenge építmény volt.

Deáknak a felesége, Évi néni e hó elején meghalt, tífuszban. Deák igen-igen le van törve. Súlyoméknál február 21-én kislány született, Iluska. Az egész család igen jól van, semmijüket nem vették el, egy-két üveg befőttön kívül. Karmerék ugyanígy vannak, kint laktak a Lővérben, mindenük megmaradt. Kiss Jenő korához képest igen jól bírja magát, szegénynek mint dékánnak, igen sok a dolga, sokszor azt se tudja, mit csináljon. Wiczián, Podi bácsi, János, Pröhle is mind jól vannak.

Most, hogy már van egy „fix pont”, ahova írhat, kérlek írd minél többet magadról és szolgálatodról. Én remélem, elég részletesen számoltam be mindenről, de persze mindig lesz újabb és újabb mondanivalóm. Védenced, Klug Géza még novemberben hazament azzal a szándékkal, hogy nem is jön vissza, más pályára lép.

Isten oltalmazzon meg és segítsen szolgálatodban.

Sok szeretettel köszönt:

Laci (Terray László)

A Pályám emlékezete sorozatban éntékes, szép stílusú írást kaptam Mátis István kedves nyugdíjas lelkész kollegánktól. Terveje miatt (több, mint 70 oldal) nem közölhettem. Kétem, rövidítse le kéziratát, a rövidítést változatot már pontosan egy esztendője megkaptam. Még ez is 21 gépelt oldal. Nehéz helyzetbe kerültem, hiszen ritka képzés, irodalmi stílusú, jól végiggondolt, „veretes” kézirat került kezembe. Idős lelkészársunk írást nemcsak kötelező, hanem bennső tisztelet korlátozott döntésében.

Ez a sokat olvasott, sokat tapasztalt, nyelveket beszélő, éntékes lelkészársunk részletesen ír gyermek- és ifjúkoráról, természetudományos érdeklődéséről, hivatása elfogadásáról, keserves teológiai vergődéséről, falusi káplánévekről, északországi (!) ösztöndíjas idejéről, Felsőszeliben végzett szolgálatáról, katonaságról, tisztes papi szegénységéről, hat gyermek felneveléséről, írásba foglalt vallomásairól, mindarról, amit „ez a szegény gazdag” élet produkált és közben nem a keserűség, inkább Ura iránti osztatlan szeretet hangja csendül fel minduntalan. Úgy döntöttem, hogy néhány részletet közlök írásából és azt ajánlom: valamiként ne is ez a „rövidített” formában leírja életrajzot, hanem az eredetét, sőt azt tovább fejleszve, készítsen el nyomdakész formában, hasonlóan Georges Bernanos: Egy falusi plébános naplója, jól ismer, mély életregényéhez, természetesen evangélikus változatban...

Érdemes? Ami megtörtént, érdemes azal vesződni? Megváltoztathatatlan. Talán hazugsággal bekenhető, de a mázolyos alól mindenütt kivillan a valóság rongya.

Egész életemben igyekeztem hirdetni az evangéliumot úgy, ahogy egyházam hitvallása tanítja, úgy, ahogyan magam is a legjobbnak gondoltam: mindent az Evangélium fényében, Uram és Mesterem tanítása szerint, alázatosan és engedelmesen. Mindig békeségre törekedtem, és úgy érzem, gyakran el tudtam feledni a bántásokat, megaláztatásokat, a gyűlöletet és a haragot. Nem tudhatom, mások miként látták e törekvésemet. Voltak, akik szerettek és elfogadták szolgálómat. Voltak, akik megvetettek és kizárták köreikből. Fájt ez, de mentem tovább! Voltak olyan szolgatársaim, Jézus Krisztusban testvéreim, akik semmire sem becsültek. Ez is fájt, de nem nehezteltem a fejem fölött elnézőkre. Kaptam sebeket is, melyek nyomát ma is érzem ott bent, ahova csak magam látok. Megdöbbentett, amikor egyszer bocsánatot kértem valakitől, és ő azt felelte: „Megbocsájtok, de nem felejték!” Volt rosszakaróm, aki utában állt és megakadályozta előbbrejutásomat azon az úton, amelyen lelkesedéssel elindultam. Mégis hálás vagyok neki, mert ha tovább szolgálok abban az örömmel vállalt munkában, ma már nem írhatnám le ezeket a sorokat. Ma már csak magamra nehezteltek, hogy mindezek emléke még él bennem, ugyanakkor mégis jó emlékezni, mert mindez bizonyossága annak, hogy Isten a rosszat is javunkra tudja fordítani.

*

Hat gyermeket neveltünk fel, és sokan boldognak tartottak bennünk ezért, ám mi az ilyen véleményekkel nem törődünk. Isten ennyi életet bízott ránk. Ennyi élet örömet dédelgettünk szeretettel. Gyermekeimnek a Jézuska sohasem hozott karácsonyfát, noha az minden évben ott csillogott-villogott karácsony estéjén, ám minden gyermekünk tudta, noha a fa miatt nézünk örömmel és reménységgel Jézus Krisztusra. Az ünnep előtti készülődés sem forgathatta fel a házat, amely különben is a gyermekeink csatartere volt. Előfordult, hogy egyik szobán csak keskeny úton mehettünk át, mert a többi részét a nomád életet játszó gyerekek sátra foglalta el. Két helyiségnek azonban mindig érintetlennek kellett maradnia: az én irodámnak és egy másik szobának, ahol a látogatottakat fogadhattuk.

*

Pályámnak mindmáig kiegészítő tevékenysége volt az írás – a lelkészi szolgálat mellett. Az írást mellékfoglalkozásként üző lelkészeknek hadd ajánljam, hogy úgy írják meg történeteiket, hogy annak mondatai ne

a reverenda zsebéből lógiának ki, azaz ne keverjék össze a műfajokat, és ne prédikáljanak, amikor elbeszélést írnak. Nem állítom, hogy nekem sikerült tiszta műfajú elbeszélést alkotni, de – úgy érzem – igehirdetést igen. Nem tekintem magamat írónak. Tamási Árontól egyszer valaki baráti vállveregetés kíséretében azt kérdezte: „Irogatunk, irogatunk?” Erre az író azt felelte: „Én nem irogatok, hanem írok!” Én azt feleltem: „irogatok”. Aktiv lelkész koromban azért, mert kevés időm jutott rá. Ma viszont mint kényelmes nyugdíjas, nem hajszolom agyon magam. Többet írok, mint azelőtt, mert írni kell, és nagyon sokszor jóleső érzés. Sokszor hiába írok, de nem azért, mert nem közlik, hanem, mert amit ma leírok és holnap elolvasom, úgy látom, hiába vettem papírra, mert nem jó, nem szép. Van rá eset, amikor félreteszem a munkát, mert úgy látom, nekem nem érdemes hitvány fércmunkát írni. Nem vagyok tehát író, mert csak olyan mellékfoglalkozásként üzöm, mint nemes passziót.

*

Végül még valamit el akarok mondani a pénzhez és az anyagiakhoz való viszonyomról. Megvallom, hogy mindig szerettem volna gazdag ember lenni. Ennek a vélt boldogságnak a kapujában álltam felsőszelii lelkészségem hat éve alatt, s noha itt azt gondoltam, hogy holmi lelkésze leszek ennek a nagy falusi gyülekezetnek, a politika, a második világháború utáni új helyzet, amely ismét átrajzolta az országhatárokat, egyben a gazdagságtól való bűcsúra is kényszerített. Amikor Szobánál egyetlen vagyonny holmival áttaszítottak a kis Magyarországra, elkezdődött életem és pályám második szakasza, amely talán nyugdíjas koromig tartott. Ez az időszak nemcsak hogy gazdasági fellendülést nem hozott, hanem minden olyan vállalkozási kísérletem, melyből busás jövedelmet reméltem, sorra megbukott. Sikertelenségemnek hosszú sora bizonyította, hogy hasztalan minden törekvém, én sohasem leszek gazdag ember. E sikertelen próbálkozásokból végre egy bizonyosság született: nekem egyetlen munkából kell megélnem, és ez az igehirdetés. Megvilágosodott előttem, hogy az én kenyéradó Gazdám mindig gondoskodik rólam és családomról. Nem volt megtakarított pénzünk, nem vásároltunk értékeket. Isten az akarta, hogy Evangéliumát hirdessem, és jutalmul munkásait soha nem hagyta el. Nem volt autóm, nem építettem szép házat magamnak. Harmadik feleségemmel, az ő pénzéből vettünk egy földes szobás faluvégi házat a zalai völgyek egyik legszebb völgyében. Így most van egy otthonom, ahol tavasztól őszig élhetek, a tiszta levegőjű erdők övezte völgyben.

Mátis István

A teológia szomszédságában

DR. BOLERATZKY LÓRÁND:

A Codex Iuris Canonici – evangélikus szemmel

A kánonjog – a római joghoz hasonlóan – anyajognak tekinthető, ami azt jelenti, hogy a modern nemzetek életében is szerepet játszik és szinte az egyetlen planetáris, vagyis az egész földkerekségen érvényesülő jogrendszer, amelyik a nemzeti és politikai határok fölé emelkedik. Ennek a kiemelkedő szerepnek az elismerését jelenti az is, hogy legtöbb kultúrmentzet jogi oktatásának a keretében a kánonjog stúdiumának is helyet biztosított.¹ Ezért az evangélikus egyház sem lehet közömbös a kánonjog fejlődése iránt és a tanulságokat a maga számára gyümölcösöztetnie kell.

A római katolikus egyház és egyben a kánonjog egyik jellemző vonásának tekinthető, hogy parancsainak jogrenddé történő megvalósulásához elégségesnek tartja az egyház mögött álló erkölcsi, illetve lelki tekintélyt, anélkül, hogy fizikai kényszert szükségesnek tartana. A kánonjog ezért sui generis, különleges jellegű jog, ius spiritualisatum s a római katolikus egyházra az is jellemző, hogy az egyház jogi léte egybeesik a hit egyházával. Mivel az egyház az isteni hitnek a tárgya, az egyházi jog ius divinum, isteni jog, ami nem változtatható meg.² Ez természetesen azt a lehetőséget is magában rejti, hogy esetenként az egyházi jogszabályokban a jogi tartalom háttérbe szorulhat.³

Protestáns felfogás szerint az egyház jogrendszere emberi jognak tekinthető, amely célszerűségi okokból bármikor megváltoztatható, mégis azzal a megkötéssel, hogy nem állhat ellentétben az egyház lényegével. Van azonban olyan felfogás is, amely szűk körben elismeri az isteni egyházjogot is, ilyen az igehirdetői hivatal, amely a protestantizmus alapintézményének tekinthető, s amely ezért nem szüntethető meg.⁴

Mivel a reformáció századában a protestánsok szervezkedése katolikus alapokon történt, a kánonjog szerepe a protestáns egyházakban még hosszú ideig jelentős volt, főleg a házassági jog, az egyházlátogatás, az egyházi adózás és a párbér eddigi szabályain keresztül. Luther állításai igazolására többször hivatkozott a kánonjogra, azt csak annyiban akarta elvetni, „amennyiben az kárára van a keresztényiségnek és Isten törvényének.”⁵ Luther még azt hitte, hogy sor kerülhet olyan zsinatra, amely kimutatja az ő igazát, ezért dolgozta ki a Schmalkaldeni cikkeket. Nem lépett fel új vallás alapításának az igényével, csak az események forgataga vezetett később az egyházszakadáshoz.⁶ Tény az, hogy az evangélikus egyház korábbi zsinatai sokszor hivatkoznak a kánonjogra és a kánoni szabályok hosszú időn keresztül másodlagos, partikuláris jogforrásként érvényesültek az evangélikus egyházban.⁷

A XIX. századtól kezdődően a nemzetközi kapcsolatok fejlődésével az ökumenikus gondolat kel életre és bontja le

lassan az egyházak közti merev válaszfalakat. Evangélikus részről Söderblom uppsalai érsek áll ennek a mozgalomnak az élére, aki a keresztyén egységről írt munkájában⁸ azt hangsúlyozta, hogy az Igében létrejött egység többet ér minden szervezeti egységénél. Semmiféle törvény vagy intézmény nem tudja a keresztyének igazi egységét biztosítani, hanem csak az evangélium.

Az 1918. május 20-án hatályba lépett Codex Iuris Canonici⁹ még kevésbé látszik a más egyházak irányában megnyilvánuló ökumenikus gondolkozásmód, az 1983. november 27-én hatályba lépett új Codex ökumenikus jelentősége, mint ezt Vajta Vilmos megállapítja, abban áll, hogy a reformáció befolyása is érezhető és az útkeresés lehetősége abban jelentkezik, hogy a római katolikus egyház is megszólíthatóvá vált a dialóguson keresztül.¹⁰

A zsinat témái között nagy vonalakban azok is szerepelnek, melyek ma az ökumenikus mozgalom legfontosabb kérdései közé tartoznak, mint pl. a Szentírás és a hagyomány, a liturgia, az egyház mibenléte, a laikusok szerepe, a vegyes házasságok és az egyház egységének a kérdése. Ha az ecclesiológiai változásokhoz mérjük a változást, azt kisebb mértékűnek, ha azonban az alkotmányjogi részhez mérjük, ezt jelentősnek értékelhetjük.¹¹

Míg az 1917. évi CIC minden megkereszteltet az egyházi törvénykönyv hatálya alá vont annak a fikciónak a segítségével, hogy a római katolikus egyházat Krisztus egyházával azonosította (87 kán.), addig az új törvénykönyv már szakította a communio plena és a nem katolikus keresztyén egyházakra vonatkozó communio non plena (nem teljes közösség) fogalmával és a kodex joghatályát kizárólag a római katolikusokra korlátozta. (11. kán.)¹² Más jogcímen azonban nem katolikusoknak, sőt nem keresztyéneknek is lehetnek bizonyos jogaik és kötelességeik (pl. nem katolikus peres fél lehet egyházi perben).¹³

A reformáció alaptétele a „sola scriptura”, egyedül a Szentírás, a római katolikus egyház emellett a tradíciónak is, mégpedig a traditio aktív megjelenési formájának, amely nem támasztható alá az evangéliummal, jelentőséget tulajdonít.

A legnagyobb veszélyt Vajta Vilmos abban látja, hogy mivel az egyház a depositum fidei, vagyis a hit letéteményese, maga az egyház állapítja meg az egyház igazi tanítását. Ez a tanítói hivatal a pápával csúcsosodó hierarchiában valósul meg. A tanítói hivatal (magisterium) nem mindig tévedéstől mentesen foglalhat állást a vitás kérdésekben már azért sem, mert a Szentírással szemben sokszor a pápai enciklikákkal támasztják alá állásfoglalásukat. Mindenesetre nagy eredmény-

ként értékelhető, hogy felállították a Római Bibliai Intézetet (Institutum Biblicum), amely a római katolikus írásmagyarázatnál a protestáns exegesis eredményeit is figyelembe veszi.¹⁴

Igen jelentős az egyházi alkotmánynak az a módosítása, amely a korábbi, az ecclesia universalishoz kapcsolódó egyházfogalmat decentralizálva, a hangsúlyt a partikuláris egyházra helyezte, megállapítván, hogy az egy és egyetlen katolikus egyház a részegyházakból áll. (369 kán.) A részegyház Isten népének egy része, amely a püspökre van bízva és mint autonóm egység működik. Emellett azonban a kánonjog három jellemvonása: az universalitás, a hierarchikus struktúra és a hivatali koncentráció megmarad.¹⁵

Ökumenikus szempontból fontos, hogy az egyház Isten népének a felfogását tükrözi, amelyben a *communio* gondolat jelentkezik.¹⁶

„Krisztus-hívők” elnevezés alatt foglalkozik a törvénykönyv a klerikusokkal és laikusokkal, megállapítva a krisztushívők egyenlőségét (208 kán.) Természetesen a lutheri „egyetemes papság” értelmében nem lehet egyenlőségről beszélni, mert klerikusok és laikusok között a különbség „ex divina institutione” áll fenn (207. kán. 1. §) és a klerikusok Krisztus képviselői. (212. kán.) A lényeges különbség továbbra is fennáll, minthogy az egyetemes zsinaton csak püspökök vehetnek részt.¹⁷

A római pápának a püspökök testületébe való beágyazása – amely a régi Codexben nem szerepelt – azt jelenti, hogy hivatalát egyedül vagy kollégiálisan „az egyház szükségleteinek megfelelően” gyakorolja (333. kán. 2. §) A II. vatikáni zsinat összehívása azt bizonyítja, hogy decentralizációs folyamat indult el és a zsinatra továbbra is szükség van, a pápai szervezeti helyett pedig inkább a püspökökre hárult a nagyobb felelősség. Ezt támasztotta alá XXIII. János is, aki működése alatt úgy viselkedett, mint a római egyházmegye püspöke.¹⁸

Az 1917. évi Codexet az a vád érte, hogy a személyes hitélet számára a túlzott eljogiasodás miatt nem engedett teret.¹⁹ A *gaudium et spes* constitutio a hitélet szabadságának külső kényszertől való mentességének lényegében protestáns elvvel ért már egyet: „Az ember méltósága tehát megkívánja, hogy tudatosan és szabad választás alapján cselekedjék, személy módjára, azaz meggyőződése indítsa és irányítsa, ne pedig vak ösztön és merő külső kényszer.”²⁰

Ilyen szabadság tapasztalható a gyónási fejelemben, a házassági jogban, a temetkezési jogban, a büntetőjogban és könyvcenzúrában – bár nem kivétel nélkül (pl. 868 kán. 2. §).

Az egyház feladatairól (*munera ecclesiae*) szóló rész a korábbi „*de rebus*” elnevezése helyett, az egyház functionális feladata lépett előtérbe az új Codexben.

Az új zsinat az ökumenizmus területén is határozottan előrelépett, mert „a püspökök egész testületének és az Apostoli Szentszék különös feladata, hogy előmozdítsák és irányítsák a katolikusok részvételét az ökumenikus mozgalomban, melynek célja az összes keresztények között az egység helyreállítása, melynek munkálására az egyház Krisztus akaratából köteles. (755. kán. 1. §)

Ugyancsak a püspökök és a jognak megfelelően a püspöki konferenciák feladata, hogy ezt az egységet előmozdítsák és amennyire a körülmények szükségessé vagy ajánlatossá teszik, gyakorlati szabályokat alkossanak a legfőbb egyházi hatóság előírásainak figyelembevételével. (755. kán. 2. § lásd még 383. kán. 3. §-t)

A plébános pasztorális munkaterületének a szabályozása kapcsán külön nincsen szó az ökumenikus feladatok teljesítéséről, ellenben a Codex hangsúlyozza, hogy „minden erővel fáradozzék azon, hogy az evangélium üzenete azokhoz is eljusson, akik a vallás gyakorlásával felhagytak vagy nem vallják az igaz hitet.” (528 kán. 1. §) Nyilvánvaló, hogy az utolsó mondat az „elszakadt testvérekre”, vagyis a protestánsokra is vonatkozik. Bár az *Unitatis redintegratio* című határozat elismeri, hogy ők is Krisztus testébe vannak beágyazva, mivel

a katolikus egyház az üdvösség egyetemes segítőeszköze,²¹ nyilvánvaló, hogy a jogszabály befolyásolási szándékot takar.

A *vegyes házasságokra* vonatkozó jogszabályok protestáns szempontból rendkívüli jelentőségűeknek tekinthetők; mivel ez igen sok házasulandót érint, indokoltnak látszik ezeknek a szabályoknak a részletesebb ismertetése.

Köztudott, hogy a vegyes házasság tilalmára, illetve a reverzális adására vonatkozóan X. Pius pápa által 1907. aug. 2-án kibocsátott s az 1908. április 19-e után kötött házasságokra érvénybe léptetett *Ne temere* kezdetű bulla valósággal megmérgezte az egyházak közti viszonyt és ún. „ellenjogi szabályozást” váltott ki, amelyet egyházvédelmi szempontból ugyan indokoltnak lehetett tekinteni, mégis a lelkiismereti szabadságot módfelett sértette.²²

Az 1917. évi Codex a római katolikus egyháztól, mint az egyetlen igaz egyháztól elszakadt protestáns egyházakat – az intolerancia álláspontjára helyezkedve – nem ismerte el vele egyenrangúnak. A történeti tények azt mutatják, hogy nem Luther hagyta el önként a római katolikus egyházat, hanem őt kiátkozták, tehát vitatni lehet az elszakadás tényét. Ezért helyesebb „különvált” egyházakról beszélni.²³ A korábbi kódex egyébként annak érdekében, hogy a katolikusokra a nem katolikusokkal való polgári érintkezéséből hitükre veszedelem ne származzék, szigorúan tiltja a nem katolikus vallási szertartásokon való tevőleges részvételt, így pl. az úrvacsorához járulást, keresztelőt, tiszttel vállaltat, istentiszteletük látogatását, ha az helyesléssel történi s ennek a tilalomnak a megsértése az eretnokség gyanúját okozza. (2316 kán.) Hasonló tilalmi intézkedések vonatkoznak a nem katolikusoknak katolikus szertartásokon való aktív szerepvállalásra nézve, kiegészítve azzal, hogy iskoláikba katolikus gyermekek nem járhatnak (1374 kán.) és ki vannak véve az egyházi jogi cselekményekből.²⁴

A *házassági tiltó akadályok* között a vegyes vallás (religio mixta) olyan megkeresztelték között áll fenn, akiknek egyike katolikus, a másik pedig eretnek (haereticus), vagy szakadár (schismaticus) felekezethez tartozik. Az ilyenek között az idegen vallás elismerésének, a katolikus fél és a gyermekek hitbéli megtántorodásának vagy elközönyösödésének veszedelme, a házások közti súrlódások és gyermekek nevelése közti viszály miatt ösidóktól fogva tilos volt a házasság isteni jogon is. (1060) Így a vegyes házasság lényegében ágyasságnak volt tekintendő.²⁵

A tiltó akadály alóli felmentés csak akkor volt lehetséges, ha azt jogos és súlyos ok sürgeti, illetve, ha a felek bizonyos kauciókat adnak írásban egyrészt arra vonatkozóan, hogy a nem katolikus fél mindent megtesz, hogy a katolikus féltől a hitbéli megtántorodás veszedelmét eltávolítsa, másrészt mindkét félnek ígéretet kell tennie arra, hogy összes gyermekeit katolikus módon fogják megkereszteltetni és nevelni (reverzális). A kauciónak komolyan kell lennie, (1061 kán.), sőt a katolikus félnek a másik megtérésén is munkálkodnia kell. (1062 kán.) Nem katolikus lelkésznek csak igen fontos okból szabad a házasságkötésnél közreműködnie. (1063 kán.)²⁶

Az 1983. évi Codex Iuris Canonici a vegyes házasságokra vonatkozó szabályokat alapjaiban változtatta meg ökumenikus szellemben, megszüntetve annak tiltó akadályként való felfogását, másrészt a nem katolikus keresztény közösségben megkeresztelteteket sem nevezi többé a CIC eretneknek, illetve szakadárnak.²⁷

A kánonjog vegyes házasság (*matrimonium mixtum*) fogalmán olyan két keresztény között létrejött házasságot értik, akik közül az egyiket a katolikus egyházban keresztelték, vagy kereszttség után oda fölvtették és onnan formális aktussal nem távozott, a másik pedig olyan egyháznak, egyházi közösségnek a tagja, amely nincs teljes közösségben a katolikus egyházzal. (1124 kán.) A vegyes házasságokról a Codex úgy rendelkezik, hogy tilosak, de nem érvénytelenek az illetékes egyházi hatóság kifejezett engedélye nélkül kötött házasságok. (1124 kán.) Ez a tilalom, amely egyaránt érinti a házasulan-

dókat és az esketőt, már nem viseli az akadály nevet, azt a célt szolgálja, hogy a katolikus fél hitét és a gyermekek katolikus nevelését biztosítsa.²⁸

Ha valaki a tilalom ellenére „vegyes” házasságot kíván kötni, a helyi ordinárius az engedélyt „megfelelő és ésszerű okból” csak akkor adhatja meg, ha az alábbi feltételek teljesülnek:

1. A katolikus fél kinyilvánítja, hogy kész a hittől való el-távolodás veszélyeit elhárítani és megígéri, hogy erejéhez képest mindent megtesz azért, hogy minden gyermekét a katolikus egyházban kereszteljük meg és nevezzük (1125 kán. 1. §)

A gyermekneveléssel kapcsolatban már a Matrimonia mixta általános része kijelentette, hogy ez a kötelezettség nem problémamentes, hiszen mindkét szülő kötelessége a gyermeknevelés az összes idetartozó kötelezettséggel együtt. Ezért a Magyar Püspök Kar 1971. június 16-i lelkipásztori tájékoztatójában kijelentette, hogy „mint komoly értéket kell számításba venni a családi együttlét egységét, amihez a házastársaknak ismét természetadta joguk van és ugyanazt kívánja meg a gyermek java is. Így tehát el kell kerülni mindazt, ami a gyermek nevelésével kapcsolatban esetleg a házastársak elválásához vezetne.” Vagyis ha a nem katolikus fél, bár a házasságkötés előtt nem tiltakozott, de később válással fenyeget a gyermekek katolikus keresztelése vagy nevelése esetére, morálisan nem köteles ígéretének megtartására, mert ez „meghaladná erejét.”²⁹

A katolikus félnek a fenti ígéretét írásban kell megtennie a Püspöki Kar fenti tájékoztatójában megadott formák szerint, melyet csak a plébános záradékol. Annak igazolására szolgál ez, hogy a nem katolikus fél a katolikus fél ígéretéről tudomást szerzett. A nem katolikus fél részéről semmiféle ígéretre, beleegyezésre vagy kijelentésre szükség nincs.

Ha a katolikus fél a megkívánt nyilatkozatot nem hajlandó megtenni, az ordinárius nem adhat engedélyt a házasságkötéshez, de ha mégis megadná, az engedély érvényes, tehát a házasságkötés megengedettnek tekintendő.

2. Ezekről a katolikus fél által teendő ígéretekről a másik felet idejében értesíteni kell, tehát biztosnak kell lennie, hogy ő valóban tudatában van a katolikus fél ígéretének és kötelezettségének (1125 kán. 2. §)

3. Mindkét felet meg kell tanítani a házasság céljaira és lényeges tulajdonságaira, melyeket egyik fél sem zárhat ki. (1125 kán. 3. §)

Erre azért van szükség Erdő Péter szerint, mert a nem katolikus fél neveltetése folytán annyira másként vélekedhet ebben a tekintetben, hogy az már az akaratát is meghatározza és így „színlelt beleegyezésről” lehetne szó (1101 kán. 1. §)³⁰

Egyébként a püspöki konferencia feladta, hogy meghatározza, miként kell tenni a megkívánt nyilatkozatot és ígéretet, és hogy miként legyen külső fórumon is bizonyítható és hogyan értesüljön róla a nem katolikus fél. (1126 kán.)

A vegyes házasságot is kánoni formában, tehát a helyi ordinárius vagy a plébános vagy a kettő közül valamelyik által megbízott pap vagy diakónus közreműködésével és két tanú előtt kell megkötöni (1108 kán.), azonban a forma alóli felmentés lehetőségei nagyobbak, mint a tiszta katolikus párok esetében.³¹

A Codex kifejezetten tiltja a kánoni formában való házasságkötés előtt vagy után ugyanannak a házasságnak más vallásos szertartás keretében a házassági beleegyezés kinyilvánításával vagy megújításával történő megkötését, továbbá olyan vallásos szertartás végzését, melyben a katolikus közreműködő és a nem katolikus lelkész egyszerre veszik ki a felek beleegyezését úgy, hogy mindegyikük a saját szertartását végzi. (1127 kán. 3. §)

Az egyszerre vagy egymás után két vallás szerinti házasságkötés tilalma nem zárja ki azt, hogy a katolikus szertartáson jelenlévő más felekezetű lelkész vagy a forma alóli fel-

mentés esetén a nem katolikus szertartáson jelenlévő katolikus lelkész a szertartás után imát mondjon vagy áldást osszon.

A Codex a helyi ordináriusok és más lelkipásztorok kötelességévé teszi a vegyes házasságban élő katolikus félnek és az ebből a házasságból született gyermekeknek a lelki támogatását és a családi élet egységének az erősítését. (1128 kán.) A Matrimonium mixta utal arra, hogy ilyenkor célszerű a nem katolikus vallásfelekezetet lelkészével a kapcsolatot az őszinte becsületesség és bőles bizalom szemmelében felvenni.³²

Az új törvénykönyv megbízható értékelését az egyház konkrét élete fogja megmutatni, hisz az egyházban is érvényes az a megállapítás, hogy minden jogszabály annyit ér, amennyi belőle a gyakorlati életben megvalósul.

Igen jelentős eseményként kell értékelni az Esztergom-Budapesti Főegyházmege Zsinati Könyvébe foglalt és nemrég hatályba léptetett határozatait.³³ Ez a dokumentumgyűjtemény lényegében a II. Vatikáni zsinatnak és azt követő időszaknak a keresztény élet és a lelkipásztori munka megújítására vonatkozó iránymutatását összegezi. Figyelmet érdemel már a zsinat – az 1941. évvel szemben – összetétele is, amely nemcsak papok, hanem azonos mértékben világi hívek és kisebb részben szerzetesek vettek részt. A joganyag, amely négy főrésze osztva Krisztus tanítói, papi, pásztori és a világban történt küldetésünk problémáit közeli megvilágítást szempontból, mintegy végrehajtását jelenti a CIC vonatkozó részeinek. Protestáns szempontból külön is alá kell húznunk az ökumenizmusról szóló részt, amely a saját hitbeli meggyőződés tiszteltében tartása mellett új ökumenikus csatornák megnyitását tartja szükségesnek a tanulás, az információk, a spirituális érintkezés és a közös szolgálatok területén.³⁴

Mindez a protestáns egyházakat is belső megújulásra és még nagyobb lendülettel végzett munkára és folyamatos párbeszédre készíti, hogy közelebb kerüljünk a krisztusi főpapi imádságban foglaltakhoz: Ut omnes unum sint!

¹ Kuncz Ödön: A jog birodalma. Bevezetés a jog- és államtudományba. Budapest, 1946. 147, 149. l.

² XII. Pius 1943-ban a „Mytici corporis” kezdetű enciklikájában ezeket mondja: „Azok a jogviszonyok, amelyen az egyház nyugszik és amelyek alkotórészeinek tekinthető, az isteni, Krisztus által adott alkotmányból erednek és részese a természetfeletti célok elérésénél.” – közli Hans Martin Müller: Lutherisches Kirchenverständnis und der Kirchenbegriff des Codex Iuris Canonici 1983. – In: Zeitschrift für evang. Kirchenrecht, 1984. 29/4. 547. l.

³ Louis Bouyer: L'Eglise de Dieu, Paris, 1976, 208.1-on a II. Vatikáni zsinaton az egyház tanításáról szóló szöveggel kapcsolatban megállapítja, hogy az jóformán nem tartalmaz egyházjogot, sőt a Szentlelkre vonatkozó részt sem. Ecclesiologia jog és pneuma nélkül – állapítja meg.

⁴ L. szerzőtől: A magyar evangélikus egyházjog alapjai és forrásai. Budapest, 1991, 105. l. – lásd továbbá Josef Bohatec: Calvins Lehre von Staat und Kirche mit besonderer Berücksichtigung des Organismusgedankens. Breslau, 1937, 388. l.

⁵ Mikler Károly: Magyar evang. egyházjog. Bpest, 1906, 141–142.

⁶ Szerző: Az ökumenikus kérdés az evang. egyházjog tükrében – Evangélikus Theológia, 1947, 49–50. l.

⁷ Kovács Albert: Egyházjogtan, különös tekintettel a magyar prot. egyház jogi viszonyaira. Bpest, 1878, 257. l.

⁸ Natham Söderblom: Einigung der Christenheit. 14,20,126. l.

⁹ Ulrich Stutz: Der Geist des Codex iuris canonici. Stuttgart 1919. Ez a kiváló munka codexről vallott hivatalos evangélikus véleményé vált.

¹⁰ Vajta Vilmos: A második vatikáni zsinat evangéliumi szempontból. In: Adám, hol vagy. Utítás. Oslo-Bécs, 1964, 40. l.

¹¹ Herbert Müller i. m. 529. l.

¹² U. o. 530.1. és Egyházi Törvénykönyv, 97. l.

¹³ Erdő Péter: Bevezetés a kánoni jogba, Bpest, 1989, 78. lap.

¹⁴ Vajta Vilmos i. m. 39–40. l.

¹⁵ Herbert Müller i. m. 554. l.

¹⁶ U. o. 557. l.

¹⁷ Vajta Vilmos i. m. 44. l.

¹⁸ U. o.

¹⁹ Herbert Müller i. m. 538–539. l.

²⁰ A II. vatikáni zsinat tanítása, Szerk.: Cserháti József, Bpest, 1986. 454. l. 17. pont.

²¹ Cserháti József i. m. 387. l.

²² Az 1923. jún. 25-én kelt ostffyasszonyfai evang. egyházköztség felgyelmi szabályzata vegyes házásoknak egyházi hűtlensége esetére (Evangélikusok Lapja 1924. júl. számában) vagyis olyankor, amikor az egyház kárára reverzálást ad, az illető nevét a szószékről közzéteszi, eltiltja az összes lelkeszi szolgálat igénybevételétől, így az úrvacsorától, egyházi iskola igénybevételétől és a harangok használatától. Az 1934–37. évi egyházi törvények is tartalmazzák szabályokat az egyházhöz tartozással járó hűség megsértőivel szemben. (VIII. tc. 175. §)

²³ Vajta Vilmos i. m. 45–46. l.

²⁴ Sipos István i. m. 143. l.

²⁵ Vajta Vilmos i. m. 47. l.

²⁶ Sipos István i. m. 143. l.

²⁷ Erdő Péter: A tanító és megszentelő egyház. Bpest, 1989, 14. l.

²⁸ Erdő Péter: Egyházjog, Budapest, 1991. 461. l.

²⁹ Erdő Péter: Az egyházi törvénykönyv. Bpest, 1985. 776–777. jegyzet az 1125. kánonhoz.

³⁰ Erdő Péter: Egyházjog, 462. l.

³¹ Erdő Péter i. m. 462. l.

³² Erdő Péter i. m. 463. l.

³³ Esztergom–Budapesti Főegyházmege Zsinati Könyve, Budapest, 1994

³⁴ Zsinati Könyv 160–165. l.

DR. MESTERHÁZY ÁKOS
a szegedi gyülekezet felügyelője:

A munka – istentisztelet

Azt hiszem, elég szokatlan a fenti cím, lehet, hogy némely olvasóm talán fel is háborodik a gondolaton, hiszen a munka az egyik utolsó fogalom, amelynél éppen az Isten jutna eszünkbe. Hiszen az a legtöbb ember számára kenyérkereső foglalkozás, sokszor kényszer, sokszor eléggé meg nem fizetett tevékenység. Bizonyos, hogy a munkát vállalók nagyobbik fele a munkát olyan eszköznek látja, amelynek révén megteremtheti megélhetését, megvásárolhatja ezt vagy azt az árut, szolgáltatást, nyaralni mehet stb. Valószínűleg *kisebb azoknak a száma, akik a munkát hivatásnak fogják fel.*

Az alábbi gondolatmenet kifejtését főként *Max Weber „A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme”* című könyv ihlette, de azt hiszem, ezzel a kérdéssel nekünk is szembesülnünk kell és művét felhasználhatjuk múltbeli jelenségek elemzésére, s egyben a jövő lehetséges útjainak felvázolására is, hiszen azt mindenki érzi, hogy valami nincs rendben, valami elvesztett, amit jó lenne ismét magunkénak tudni. Itt is *reformációról, valami elrontottnak eredeti állapotába való visszaalakításáról van szó, nem pedig valami új eszmének kifejtéséről.* Ugyanis a jövő teendőinek felvázolását a már egyszer létező protestáns hagyomány és ami ennek alapja, a Szentírás tanítása felől szeretnénk elvégezni. Természetesen nem gondolom azt, hogy ezzel az írással a problémakört teljes egészében ki lehetne fejteni, arra azonban alkalmas lehet, hogy további gondolkodásra ösztönözzön és hozzájáruljon a protestantizmus, közelebről az evangélikus egyház álláspontjának kialakulásához.

A *hivatás* szó eredetileg elhívást jelentett, és nem véletlenül érezzük vallásos jelentését is, hiszen végül is az Isten általi elhívás húzódik meg mögötte, amelyet egész életre szóló elkötelezettségnek érez a hivatását gyakorló. Érdekes, hogy a *foglalkozás és hivatás megkülönböztetése kizárólag a protestáns kultúrájú területek sajátja.* Katolikus országokban, ahol protestáns kisebbség korábban sem élt, ez a szófordulat ismeretlen. Minden amelletttől, hogy a protestantizmusnak van köze a munka magasabb piederstálra emeléséhez.

A szociológiai vizsgálatok *Németországban és Magyarországon* is azt mutatják, hogy a protestáns lakosság sokkal inkább előnyben részesíti a polgári pályákat, és pl. a kereskedők között feltűnően sok mélyen hívő lélek is volt. A protestánsok Magyarországon is nagyobb szerepet játszottak a gazdaságban, tudományban, tehát a polgári foglalkozásokban, mint amit számarányuk indokolt volna, de *Franciaországban* is ez volt a helyzet. Ugyanez igen gyakori volt az iparosok körében is. Amerigon érdekes, hogy ez a szellem a nagytőkésék által alapított amerikai rabszolgatartó ültetvényeken ismeretlen, míg az új-angliai telepeken igen erős volt, ahol is prédikátorok kispolgárokkal, kézművesekkel fogtak össze, vallási alapon. Ennek a puritanizmusnak és racionális gondolkodás-

nak volt az egyik legismertebb és legkorábbi nagy alakja *Franklin Benjamin.* Ő pedig a feltörekvő középosztály gyermeke, és az új szellem az ő szelleme volt.

Ha a legfejlettebb országokat nézzük, feltűnik, hogy a francia, németalföldi, svájci, angol területek álltak a középpontban, ahol éppen a protestantizmus szigorúbb, puritánabb ága uralkodott, s ez inkább kötődött a kálvinizmushoz, mint a lutheri irányhoz, bár ez utóbbitól sem volt idegen. Itt érkezünk el a puritánokhoz, akik, mint említettük, azt a sajátos erkölcsiséget alakították ki, amely nyilván más kedvező körülményről is támogatva, kialakította azt az új gazdálkodási formát, amelyet ma kapitalizmusnak nevezünk. Az ellenpróbája ez állítás igazának, hogy pl. a *Földközi-tenger medencéje,* ahol a kultúra, a pénz, a gazdaság jelen volt, mégis a későbbi fejlett világ peremére szorult, és mostanában próbál ismét megkapaszkodni. De nem jött létre korábban sem ilyen formáció sem Kínában, sem Indiában, sem Egyiptomban, de a középkor fejlett kultúráiban sem, s az iszlám s az ortodox kereszténység által lakott területek sem tudtak a gazdasági fejlődés élére állni.

Franklin Benjamin és hasonló gondolkodású kortársai a munkát úgy tekintették, mint Isten által adott feladatot. Tehát a korábban oly lenézett, oly sokszor gyűlölt munka elképesztő átalakuláson megy át. *Aki dolgozik, az Isten társa a tehermentésben, s ennek minőségéért nem elsősorban az embereknek, hanem Istennek tartozik felelősséggel.* Az üzlet, a vállalkozás fejlesztése egyben vallásos feladat is volt. De feladat volt a munkatársak, a dolgozók nevelése is, és az ilyen munkahelyeken kisebb volt a kizsákmányolás, s nemcsak munkatársi, hanem sokszor vallási közösséget alkottak a vállalkozásban dolgozók. Nem véletlen, hogy ezekben a műhelyekben az átlagnál szociálisan sokkal érzékenyebb légkör uralkodott. *Ezek a tulajdonosok szerényen éltek, mégha sokkal többet is megengedhettek volna maguknak, a luxust kárhatosos feleslegességnek tartották.* A munka és a család töltötte ki életüket, beleértve a gyermekek lehető legjobb nevelését, a művelődést, ez adott értelmet az életnek. Ezen kívül mást alig igényeltek. A munkának ez a megszentelése természetesen nemcsak a vállalkozói rétegre, hanem az egész társadalomra kihatott. Nem véletlen, hogy ezek az emberek abszolút megbízhatóak voltak, minden idegszálukkal munkájuk minél jobb elvégzését tartották szívügyüknek. *A jól végzett munka örömet is adott. És ez minden munkára vonatkozik.* A takarítónó ugyanúgy szolgálatnak, hivatásnak és nem foglalkozásnak tartotta a munkát, mint a munkás vagy alkalmazott, az orvos, ügyvéd és természetesen a lelkész.

Amikor 1972-ben az Egyesült Államokban jártam, megismerkedtem egy vállalkozóval, akinek cégében több ezer ember állt alkalmazásban. Az év végi partin a cégvezető szabá-

lyos istentisztelettel és hálaadással indította az együttléte, és csak a hálaadás után fogtak hozzá a különböző feladatok, üzleti ügyek meg tárgyalásához. Tehát a *szellem még ma is él, habár általánosan már nem nevezhető.*

Míndez természetesen a Bibliára megy vissza. Már Mózes első könyvében (1Móz 1,28, 1Móz 2,15) Isten az emberre bízta a Földet, uralmába adja, hogy ezzel az uralommal saját boldogulását és Isten dicsőségét szolgálja (1Móz 8,22). Így a munka révén a teremtés részeseivé válhatunk, *Isten közvetlen munkatársai lehetünk.* Az uralommal *felelősség* is jár együtt, amelyet Jézus a mindnyájunk által ismert talentumokról és a minnákról szóló példázatokban fejtett ki. Itt hangzik el először a történelemben, hogy felelősek vagyunk Istennek azért, hogy mit kezdünk az étellel, a tehetéssel, a ránk bízott emberekkel. Tudjuk azt is, hogy Isten előtt nem lehet elbújni, nincs a világnak olyan sarka, ahova el tudnánk rejtőzni előle, tehát jobb ezt tudomásul venni és ennek megfelelően szervezni az életet. Pál a Kol 3,22–4.1, ill. az Ef 6,5–9-ben azt mondja, hogy a munka Isten szolgálata, s az ilyen értelemben végzett munka elnyeri Istenőtől való jutalmát. Ez a felelősség, ez az ígélet, ez az Isten szemé előtt való élet hatalmas energiákat szabadított fel. Kellett több mint másfélszáz év, amíg ez a jézusi, majd páli gondolat társadalmat formáló erővé alakult át. Természetesen a példázatnak más olvasata is van, így a talentumok az Isten kegyelmével, az Igével való gazdálkodást is jelenthetik, de bizonyos, hogy az előbbi értelmezést is megengedi a Szentírás és ez a gondolat hibihetetlenül hatékonyan bizonyult a történelem folyamán.

Talán el tudjuk képzelni, hogy mit jelentett ez a hozzáállás a társadalom, a gazdaság számára. Ha mindenki teszi a dolgát, saját belső késztetéséből, az hatalmas erőt jelent. Az így orientált társadalom sikereit láthatjuk ma a Nyugat legfejlettebb országaiban. Ha a mai nyugati jólétet látjuk, akkor ezt a sokszázados tradíciót is látni kell mögötté! Ha irigyeljük netán őket, úgy a munka precizitását, kiváló szervezethez és irigyelniük kell. Továbbá érdemes elgondolkozni azon, hogy a mi *munkaerkölcsünk* pl. milyen alakokon nyugszik, van-e bennünk valamiből a hibából és tenniakarásból, ami ezeket a társadalmakat felemelni segítette, úgy mellékhatásként. Az igaz, hogy ma már a nyugati társadalom nagymértékben szekularizálódott, elvilágiasodott, eltávolodott Istenőtől, a puritán felfogás sem a régi, a fogyasztói társadalom létrehozta új bálványait, mert istenpótlék azért kell, *de a munkakultúra még megvan.* A piac még jobbra kivetí az alkalmatlan elemeket, de a bomlás már erősen megindult. Kérdés, hogy szilárd erkölcsi háttér nélkül még meddig marad fenn. Ezt a bomlást, ha a magyar állampolgár máshonnan nem is, a televízió krimiáradatából világosan érezkelheti.

Bár a háború előtt a *munkanélküliség* ismert volt, az elmúlt évtizedek teljes foglalkoztatása után sokkoló a több százszoros munkanélküliség újbóli megjelenése. Nyilván azon túl, hogy megfelelő állami intézkedésekre is szükség van, hallatlanul fontos a munkanélküli reagálása. Ha magába roskad, elveszti önbizalmát, az ismételt munkavállalási lehetőségeit rontja. Az Istenbe vetett bizalom, a saját képességek ismerete adhat elég önbizalmat. Az amerikaiak azt tartják: *soha ne add fel!* Akkor se, amikor minden amellett szól, hogy már érteletlenül a további keresés. *A szabadság kockázatokkal jár.* Meg kell tanulunk elviselni őket, meg kell tanulunk alkalmazkodni az új feltételekhez, akár úgy is, hogy egy új szakmát tanulunk meg. Gyülekezeti tagjaink ilyen problémáira nekünk is reagálnunk kell, biztatnunk kell, mi sem adhatjuk fel a segítséget, ahogy Jézus sem adta fel, még a kereszthalál is vállalva.

Azt hiszem, a *mai Magyarországon is szükség lenne a nézetek áttértekülésére.* Ha a társadalom félelmetes veszteségeket szenvedett is el hitben és erkölcsben, ezen belül munkaerkölcsben is, bízunk benne, hogy ezek pótolhatóak. De azt is tudnunk kell, hogy ez nem automatikus folyamat. Ehhez

olyan állami ráhatás is szükséges, amely az adócsalással és egyéb törvénytelen úton szerzett jövedelmek megszerzése előtt a kaput a lehető legszorosabbra csukja. Igen fontos lenne az új generációk megfelelő szellemben való nevelése, és ez sokkal lassabban alakul át, mint vártuk.

Nem lehet azonban mindent az államra bízni. Hittel és tettel már ma kell példát mutatni, egyszerűen le kell vonni keresztényen hitünk gyakorlati következtetéseit, és ezeket a mindennapi életben, jelen esetben a munka világában kell megvalósítani. Ma nagyon sokan éppen a keresztényektől, az egyházaktól várnak útmutatást. Mit tudunk nekik mondani? Látás-e rajtunk, hogy nemcsak a fizetésünkért dolgozunk? Ha bibliai módon fogalmazunk, termünk-e gyümölcsöt, amiről megismernek bennünket? Mert *ha igaz az, hogy mi Isten munkatársai vagyunk, márpedig azok vagyunk, akkor erre a rangra méltónak kell lennünk.* Ki legyen az, aki meg tudja mutatni, hogy így is lehet, ha nem a Jézust követő csapat.

A mai nyugati kultúra mára jórészt elvesztette keresztény alapjait, helyét az önző liberális énközpontúság, az ember saját érdekeinek középpontba állítása foglalta el. Az egyéni szabadság és a jogok abszolútizálása van folyamatban, ami viszont anarchiába vezet, mert az emberi cselekvés előtt minden erkölcsi gát megszűnik. Ez automatikusan a társadalom szöveteit rombolja. Ugyanakkor, ha ennek következményeként bajba kerül, pl. drogfogyasztó lesz, mert neki úgy hozza a kedve, akkor ennek költségeit már a társadalommal fizeteti meg. Ugyanezt a hatást erősítették a szocialista mozgalmak is, a földi mennyország eljövételének hirdetésével.

Alapigazság, hogy nemcsak kenyérből él az ember. Ezt a mást ma is keresi, ma is szeretne hinni valamiben, ma is szeretné, ha lenne egy archimédeszi pontja, ahonnan, ha nem is kifogtatni tudná a világot, de abban saját helyét és feladatát megtalálná. Terjednek a szekták, a horoszkópok, tömegeket hódít az okkultizmus, a keleti vallások. *A világhelyzet sok tekintetben hasonlít a reformáció előtti helyzetre. A világ megújulásért kiált.* Talán jön egy új Luther, Kálvin vagy Assisi Ferenc, esetleg egy Szegeci Kis István vagy Méliusz Juhász Péter, aki a mi nyelvünkön fogalmazza meg átütő erővel Krisztus igazságát.

Nem gondolom, hogy nekünk a munkaerkölcs megjavítása érdekében kellene a vallást, mint gyógyszer felírni és propagálni. Mi nem Voltaire szellemét valljuk magunknak, miszerint ha Isten nem lenne, ki kellene találni, mert ez társadalmilag hasznos. A dolog pontosan fordítva van. Először nekünk Isten valódi gyermekeivé kell lennünk, és ennek a kegyelmi állapotnak vannak és lesznek következményei az élet minden területén, így a munkához való viszonyunkban is. Először a megváltás, és utána a gyümölcsök, amelyekről megismerünk. Ehhez pedig Isten Szent Lelkének munkájára van szükség. Jövel Szentlélek Isten!

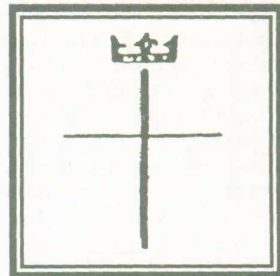
Minden nemzeteknek és minden embernek meg kell válaszolni az alapkérdéseket. A kérdést feltették. Bár mi, sajnos, nem rendelkezünk a reformátorok hitével, de nekünk is válaszolni kell. Itt és most. Nemcsak a Világnak, hanem elsősorban Istennek. Vajon, mit mondasz, vajon mit válaszolsz? Adja Isten, hogy jól tudjunk válaszolni! Adja Isten, hogy a mi munkánk is, bármit is végzünk, az Isten dicsőségére váljék.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Haag, Herbert, 1968. *Bibel-Lexikon.* Benziger Verlag, Einsiedeln–Zürich–Köln, magyar fordítás: Bibliai Lexikon, Szent István Társulat, Budapest, 1989, 1969 pp.

Weber, Max, 1982. A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. Gondolat Kiadó, Budapest, 619 pp. Az eredetit Weber 1905-ben publikálta.

Wölber, Hans-Otto, 1975. *Evangelischer Erwachsenen-katechismus, Kursbuch des Glaubens, Gütersloher Verlags-haus Gerd Mohn, Gütersloh, 1356 pp.*

Szíves válaszodat várom

1. Az esztendő minden napján dicsérhetjük-e Istent? Agendánk és liturgiánk szerint „tilos” nagypénteken dicsérni Őt. Szerintem akkor igazán hirdethetjük kegyelmét és énekelhetjük utána a dicsőítő éneket. Örülnék válaszodnak.

2. Az úrvacsora ünnepén elmaradhatatlan-e a tízparancsolat felolvasása? Nincs benn a tízparancsolat Luther liturgiájában, nincs a nyugati, az északi evangélikusoknál, nem olvassák fel a katolikusok, sem a reformátusok. Kizárólag a magyar evangélikusoknál szerepel. Válaszodat kérem.

3. Nem lehetne-e rövidíteni a gyónási részt, mely a szertartás 3/4 részét teszi ki? Ám bővíteni kellene az úrvacsora örvendezetőt, hálaadó, kegyelmet hirdető részét az új agendában.

4. A tízparancsolatot tanítjuk, és igehirdetési sorozatot tartunk annak alapján. Nem kellene-e visszavennünk – a Bibliához hűen – a 2. parancsolatot? Ezt az ősegyház, majd Luther kitétte Kol 1,15-re tekintettel. A reformátusok felvették a 2. parancsolatot. (Különös hogy a 2. parancsolatot kihagytuk, viszont az éppen ehhez fűzött szigorú intelmet („Megbüntetem az atyák vétkeit...”) hozzuk, – sőt a gyónási részben a tízparancsolat legvégére tesszük csattanóként, – egyáltalán nem hűen a Bibliához.)

Örülnék a Szerkesztőségnek küldött válaszodnak.

Kis Gergely

Vegye fel a saját keresztjét

A kereszt a világtörténelem legnagyobb csodája. Nagyobb mint a teremtés, mert abba nem halt bele az Isten. De az új teremtés azzal kezdődik, hogy az Isten Fia vállalja a keresztet, halált értünk, a bűnesetünk következtében halálba zuhant emberekért. Az egyházi esztendő liturgikus rendje Krisztus halálát és feltámadását teszi a középpontba. Ettől, mint kiindulási ponttól számíthatjuk a vasárnapok rendjét visszafelé karácsonyon át ádventig és előre pünkösdön szentháromsági vasárnapokon át¹ az egyházi esztendő végéig.

Mivel ilyen nagy esemény a kereszt, azért a sátán, antikrisztus, hamis próféta, tisztátalan háromság minden eszközt megragad, hogy a kereszt lényegét, valóságát meghamisítsa.

A kereszt Isten igaz ítélete a bűn felett és a bűn miatt, testi, lelki, szellemi halált jelent.

Istenkáromlás, amikor valaki a rendetlen életmód következtében valami súlyos betegséget szedett össze és azt elnevezi keresztnek. Vagy nem kérdezve Isten tanácsát, belemegy egy rossz házasságba, és a férjét vagy a feleségét nevezi el keresztnek, és ráfogja az Úrra, hogy milyen nehéz keresztet rakott rá... Még fokozhatjuk a blaszfémiát azzal, ha keresztbordozó magyarságról kezdünk el „fecsegni”, amihez nagyon illik a „magyar hiszekegy”, vagy amikor honfíbuval énekeljük: „megbűnhődte már e nép...” (Talan meg nem.)

Félreérthetetlen a kijelentés: „vegye fel a saját keresztjét”²

Amióta a nagypénteki Igéket olvasom, mindig megállít két görög szó: Kranionu Toposz.³ Nem tudom elfogadni, amikor az értelmetlen „Golgota” vagy „Koponya” szóval fordítják... Toposz a világi szótár szerint = hely, színhely, álláspont, magatartás, alkalom, lehetőség, téma...⁴

A világi szótár a kranion szót a krajno igéből származtatja. Szemem, szám tátva maradt, amikor a jelentését, értelmét olvashattam, krajno = felteszi

rá a koronát, ráteszi a csúcsot egy befejezett műre, élére állítani a dolgot, győzelmi jelül ráteszi a fejre a győzelmi koszorút, az épületen a zárókövet elhelyezni, elvégezni, befejezni, amit elvállalt, beteljesít, ELVÉGEZTETETT...

Kranion tehát azt a helyet, módot, lehetőséget jelenti, ahol a fenti események, történések végbemennek. Ahol és ahogyan a fenti eseményeket cselekvő személy véghez viszi, megcselekszi, befejezi.

Van egy hasonló szó (kranion) a LXX-ban. Összesen két helyen fordul elő: Bir 9,53 és 2Kir 9,35-ben, de meg lehet különböztetni, testrésztől és nem helyről van szó. Ahogy a magyarban is az összefüggésből lehet felismerni, hogy mi mit jelent (pl.: zár, vár, ég stb.).

A kranion élet-halál kérdés minden e földön járó ember számára, mert a kranion-t senki el nem kerülheti. Itt, ebben a kérdésbeni felfogás, magatartás dönti el minden ember sorsát, hogy hol, illetve hogyan, milyen állapotban tölti el az örökkévalóságot. Ezért csinál az ördög minden segédcapatával együtt annyi zavart és ködösítést a kereszt dolgaiban.

Nem tartom valószínűnek, hogy koponyát jelentene a „kranion” szó, amiről nekünk a kijelentés beszél. A „koponya”, mint testrészt jelentő főnév, csak egy testrészt jelöl meg. A „hely” megjelölésére szolgáló igéből képzett főnév pedig csodálatos dolgokat beszél, arról, hogy mi minden történt már ott, és mi minden történik folyamatosan, minden korokon és időkön át, amíg ez az anyagi világ, a kegyelem helye fennáll. Mert a „kereszt Igéje” lehet bolondság vagy megtartatás. A kranion szó arról beszél, hogy mi mindennek kell még megtörténnie ott, hogy valakinek az ügye befejezésre jusson. Az egész megváltásnak, az Isten egész üdvtervének, az üdvösség hatalmas művének a megkoronázása, a betetőzése a kranion, ahol minden ELVÉGEZTETETT.⁵

Eddig a templom oltára volt az

egyetlen hely, ahol az Isten és az ember találkozhatott. Ez a mód most végérvényesen megszűnt, helyette Isten a kraniont adta, mint olyan „helyet és módot”, ahol az ember az Istennel érintkezhet és a kereszttel való kapcsolatán, mint halálán keresztül, a „paradicsom” állapotában át *ismét haza juthat*, az örök élet végleges állapotába kerülhet.

A kereszttel való győzelem helye és módja. Nem értjük meg a lényegét, ha Jézust akarjuk gyászolni, siratni.⁶

Hogy a „Golgota” szó a héberben mit jelenthetett, nem tudjuk, mert az ótestamentumban eddigi ismereteim szerint nem fordul elő. A koponya fogalmát a héber szöveg QODQOD és ROS szavakkal fejezi ki, ami több helyen is előfordul az ószövetségi szövegekben.⁷

Semmi akadály nem lett volna annak, ha a kranion-ról, nem mint helyről, hanem mint testrészről akart volna szólni az Írás. De a „koponya” szónak semmi mondanivalója nincs azzal kapcsolatban, hogy „a Krisztusnak szenvedni kellett”.⁸ A szenvedésen keresztül kellett tökéletessé tétetnie és⁹ így menni be az Ő dicsőségébe, hogy másokat is tökéletessé tehesen,¹⁰ és bevihessen az Ő dicsőségébe.¹¹

Ne nyugtasson meg bennünket, hogy ma divatékszer lett a kereszttel. Sajnos ennek a divatnak semmi köze nincs ahhoz, amit Isten a kranionon vitt véghez.

A kereszttel való bizony a legnagyobb *botrány és bolondság* minden korok minden embere számára, amíg fel nem ismeri annak a titkát. *Pedig elengedhetetlen kelléke a megtartásnak, az üdvösségnek.* Jézus bár bűnt nem követett el, vállalta a KERESZTET¹², aki a mi bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy a bűnöknek meghalván, az igazságnak éljünk. *Példát hagyott nekünk, hogy az Ő nyomdokait kövessük.*

A megváltás ténye kettőn áll, hogy minden mentőkötélinek két vége van. Ha az egyik vége üres, és azt nem fogja senki, az nem mentőkötél. Nem elég, ha a Megtartó fogja, a megtartandónak is erősen fogni kell a mentőkötélet, ha meg akar menekülni.

A Krisztus kereszttel való bolondság, de csak azoknak, akik elvesznek,¹³ de ennél nagyobb botrány és bolondság minden ember számára a TULAJDON KERESZTJE, amit kinek-kinek magának *kell vállalnia*, mint méltó és jogos ítéletet. Ez ellen először kézzel-lábbal tiltakozik minden korok minden embere.¹⁴ De hogy ez elkerülhetetlen, arról már az agg Simeon is bizonyítást tesz.¹⁵

Hogy a botrányt elkerüljük és elfogadhatóbbá tegyük a „keresztet”, nagypénteki prédikációinkban sokszor elhangzik, hogy „Krisztus meghalt *helyettünk*, vagy jöjjetek a kereszttől *tövébe*, vagy csak nézzetek fel a keresztre stb... Kezd

kimaradni a prédikációinkból, hogy „ha valaki utánam akar jönni, vegye fel az ő saját tulajdon kereszttét”.¹⁶ Pál apostol ennek a gyakorlatáról tesz bizonyítást, amikor azt írja: Krisztussal együtt megfeszítettem.¹⁷ Az örökségünk is ehhez van kötve.¹⁸

Fel kell figyelni arra is, hogy vele együtt még másik kettőt is megfeszítettek, jobbról és balról is. Középen pedig Jézus.¹⁹ A kranionon négyen tehát nem „egyedül” Jézusnak a keresztfeszítése történik. Mellette még egy-egy embert, mert ez is a kranionnak nagy prédikációja. Ez a két ember *minden embert* képvisel. Minden embernek ott kell meghalnia. Azon dől el a sorsa, hogy ki hogyan, milyen módon hal meg.

Mert a jobb oldal és a bal oldal a *kétféle embertípust*, a kétféle emberi magatartást mutatja meg.

A kranionon találkozik az „ártatlan Bárány”, aki gonoszt soha nem cselekedett, szerte járt jót tévén²⁰ és tőle jobbra és balra két „gonosztevő”, akik jót soha nem cselekedtek.²¹ Ezek ketten az egész emberi nemzetséget képviselik, amely egyformán megromlott, de kétféle a magatartásuk, aszerint, hogy ki nekik a Krisztus „átok Jézus, aki méltó a halálra, vagy Úr Jézus”, aki „ártatlan Bárány”, aki *nem méltó a halálra*. Ott a kranionon, aki vállalja a halálos ítéletet, az beadhatja a kegyelmi kérvényt: „én méltán, de emlékezzél meg Uram” – és választ is kap azonnal: „ma velem leszel a paradicsomban”.²² Aki vállalja a saját tulajdon kereszttét és meghal Vele, az elindult a halálán és feltámadáson át egy új ÉLETBE, felfelé, a másik csak mellette halt meg, ez az út lefelé vezet...²³

Sajnos, sikerült az ördögnek összekeverni a dolgokat. Itt a kereszttel való elsősorban nem a testről van szó. A testi halál, az elhunyas, a koporsó csak árnyéka az igazi, a valóságos halálnak, az Istentől elszakadt állapotnak. Mi földön járó emberek, mindannyian az Istentől elszakadt állapotban kerültünk ide a földre, a halál állapotában vagyunk.²⁴ Az evangélium az, hogy „meglátogatott minket a naptámadat a magasságból”.²⁵ Az evangélium nem az, hogy *helyettem* vállalta valaki a kereszttel és én ügyesen elkerülhetem, hanem az az öröme, hogy át lehet menni a halálból az életbe, már itt és most.²⁶ Megvan a jele és bizonyítéka is.²⁷ Csodálkozhatok és hálát adhatok, amikor észreveszem, hogy akit eddig nem bírtam, most kezd szimpatikus lenni, akire haragudtam, ha megértett, most imádkozni tudok érte, hogy el ne vesszen. Valami eddig nem tapasztalt indulat kezd kialakulni bennem,²⁸ amit István is megtapasztalhatott.²⁹ Az evangélium most már számomra az, hogy lehet követni a Bárányt, valahová megy.³⁰

A középső keresztre görög, római és héber nyelven Pilatus felírta: „EZ A ZSIDÓK KIRÁLYA”.³¹ Ma úgy mondanánk, hogy minden fajta beállítottságú ember számára, lehet az testi, lelki (pszüchikos) vagy szellemi (pneumatikos) gondolkodásmódú, szól ez a felirat. *Ezt minden embernek tudni kell*, tudomásul kell venni. A földi élet kegyelemből, de határozott céllal adatott.³²

A kranionon dől el, hogy merre akar az ember menni: felfelé vagy lefelé, jobb kéz vagy bal kéz felé, áldás vagy átok felé, üdvösség vagy kárhozát felé. Kinek-kinek lehet választani (latinul, héberül vagy görögül) Calvaria, Golgota vagy Kranion. Pál döntött és döntésre hív: „Legyetek én követőim, mint én is a Krisztusé”. Nem a kereszttől tövéig ment el.

Bizonyítást tesz: „*Krisztussal együtt megfeszítettem, élek többé nem én, hanem él bennem a Krisztus.*”³³ Bár csak minket, ma még itt járó-kelő embereket is megajándékozhatna ezzel az ÉLET-tel.

Bonnayai Sándor

JEGYZET

¹ Lk 22,7, Jn 13,1, Ex 12,1–3, Lev 23,5.

² ton stauron autou, Mt 10,38, 16,24, Lk 14,27.

³ Mt 27,33, Mk 15,22, Lk 23,33, Jn 19,17.

⁴ Jn 14,1–3, nem földrajzi hely, hanem állapot, ApCsel 1,25. itt sem az anyagi világ fogalmáról van szó. ApCsel 25,16: alkalom szót találtunk. Róm 12,19 Ef 4,27. Zsid 12,17. 2Pt 1,27.

⁵ 1Kor 1,18. ho logos gar ho tou staurou.

⁶ Lk 23,26–31.

⁷ Zsolt 68,22. Gen 49,26.

⁸ Lk 24,25–27. 44–49.

⁹ Zsid 2,9–10, 5,5–10.

¹⁰ Zsid 10,14.

¹¹ Jn 17,19–24. Róm 8,14–18. Kol 3,1–4.

¹² 1Pt. 2,21–25.

¹³ 1Kor 1,17–18.

¹⁴ Mt 16,21–23.

¹⁵ Lk 2,34–35.

¹⁶ Lk 9,23.

¹⁷ Gal 2,20, 5,24, 6,14.

¹⁸ Róm 8,17–18.

¹⁹ Lk 19,18.

²⁰ ApCsel 10,38.

²¹ Róm 3,9–19.

²² Lk 23,33–34.

²³ Péld 15,24, 16,25.

²⁴ Mt 4,16.

²⁵ Lk 1,76–79.

²⁶ Jn 5,24–25.

²⁷ 1Jn 3,14.

²⁸ Fil 2,5–9.

²⁹ ApCsel 7,59–60.

³⁰ Jel 14,4. Róm 9,3. 2Móz 32,32.

³¹ Lk 23,38. Jn 19,19.

³² ApCsel 17,24–30. a világi szótár megjegyzi, hogy a *horothézia*-t a ker. irodalomban „határ” szóval fordítják, de a „horos tithémi” szóból ered, ahol a „horos” célt, véget is jelent.

³³ 1Kor 11,1. Gal 2,20.

Az igehirdető műhelye

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁNI 3. VASÁRNAP JUBILATE! 1Pt 1,3–9

Péter apostol első leveléről

Kis-Ázsia szórányaiban élő keresztyénekhez szól, intve, vigasztalva, kiemelkedően jó görögséggel, „Szilvánusz által” (5,12), írott levelében Péter apostol.

Bizonyos szempontból Krisztus hívei ma mindenütt szóránysorsban élnek. Az így élők számára nagy kérdés: Megmaradnak-e üdvösséges hitükben és így hűségesen teljesítik-e egymásért és környezetükért – a bizonyágtétel szolgálatát. Ezzel a szolgálattal Megváltó Krisztusunk bízott meg minket, hogy annak nagy irgalmát hirdessük, aki a sötétségből az Ó csodálatos világosságára hívott el bennünket. (2,9)

Az alapige üzenete

Az alapige két mondatában szólal meg a vasárnap jellegének megfelelő üzenet: „Ezen ujjongjatok...” (6. v.) és: „...ki-mondhatatlan, dicsőült örömmel ujjongtok”. (8. v.) A legújabb fordításban az „ujjongtok” ige helyett az „örvendeztek” ige szerepel. A vasárnapi jellemző ige ezekben a mondatokban kijelentő módban hangzik, nem felszólításként, mint a „jubilate”. Péter apostol vigasztaló céllal említi az örvendezést. Emlékezteti olvasóit arra, hogy szóránysorsok nehézségei mellett és a minden ember életében meglévő megpróbáltatások között is van öröme a Krisztusban hívőknek.

Péter apostol jól tudja – tapasztalta –, hogy az életben sok olyan helyzet adódik, amelyet az ördög megpróbál arra használni, hogy kétségbe ejtsen és elhitesse velünk: szerencsétlen, örömtelen életünk van, sőt másokhoz képest a legsanyarúbb élet jutott nekünk osztályrészül, „Isten is elfeledkezett rólunk!” Az apostol határozottan emlékeztet minden hívőt, hogy Krisztusban megalapozott örömük van: Isten újjászült gyermekeivé lettek, a hirdetett evangélium által, amikor befogadták az üdvözítő jóhírt: Krisztus kereszthalálával megszabadított minket minden gonosztól és feltámadásával feltárult előttünk az örök élet kapuja.

Az igehirdetőknak ma is tudni kell, hogy a keresztről és feltámadásról szóló igehirdetés nem egyszerűen ismertetése egy valamikori, kiemelkedő, történeti eseménynek. Az igehirdetést hittel befogadók életében megvalósul az, amiért Krisztus meghalt és feltámadott. Luther: „*Aki befogadja azt az ígét, hogy Krisztus érette halt meg és érette támadott fel, azon való-sággá lesz a Krisztus feltámadásának ereje úgy, hogy újjászülettek általa, azaz újáteremtetik Isten képére, elnyeri a Szentlelket, megismeri Isten kegyelmes akaratát, így lesz szíve, érzelme, bátor-sága, akarat, gondolkodása olyan, amilyenell a saját cselekedeteinek igazságában bízó vagy képmutató nem rendelkezik, hogy ő nem a törvény cselekedeteiből, még kevésbé a saját igazságából, hanem Krisztus szenvedéséből és feltámadásából lesz*

igazza és üdvözülté.” (Idézi: Wörmann, Predigtmeditationen, Göttingen, 1937.) Mivel Péter apostol tudja, hogy levelének címzettjei befogadták Krisztus evangéliumát, tudja róluk, hogy újjászülettek „élő (éltető) reménységre”, így tudják azt, hogy Krisztusért örök életük, tehát olyan „mennyben fenntartott” örökségük van, amely nem vesz el, nem tapad hozzá a bűn, mint a földön örökölhető vagyonhoz, és nem értéktele-nedik el. Hogy ezt a mennyei üdvösséget elérjük, Isten hatalma őrzi, halálunkig, és azon túl, vagy a még földi halálunkig is bekövetkezhető Krisztus visszajöveteléig.

Méltán örvendezhetik tehát a Krisztus elhívottja: Jézus Krisztusért elnyeri, az új ég és új föld örömeiben mennyei örökségét, „e világon” pedig, addig, Isten hatalma őrzi őt az üdvösségre, hogy az örökség az örökösé lehessen. Mi a veszedelem, amitől félni kell a híveket? A veszedelem az, hogy az örökösök, földi életük során az elmúló világhoz kötődnek és így az utolsó napon a megítélt világgal együtt kárhoznak el. (L. 1Jn 2,15–17).

Vigasztaló, egyedül ígéretes igazság csak az, hogy őrzi Isten. „Titeket Isten hatalma őrzi hit által!” (5. v.) Isten hatalma az evangélium (Róm 1,16), ezt az evangéliumot halljuk az Egyházban, hol Isten ígétét tisztán és igazán hirdetjük, és a szentségeket Krisztus rendeltetése szerint szolgálják ki. Az Atya így az Egyház hajójában viszi megőrzött gyermekeit az örök üdvösség révpartja felé. Hangsúlyos, hogy „hit által”, amely reménység is (21. v.), és Krisztus áldozatos szeretetéért szeretet is, amellyel a hívő ragaszkodik az Úrhoz (8. v.).

Földi életünk most abban a világkorszakban folyik, amelyet – bibliai kifejezéssel – az utolsó idő(k) korszakának lehet nevezni. Ebben a korszakban Isten üdvözítő kegyelméből minden „elvégeztetett” Krisztus Urunk váltságműve, elsősorban halála és feltámadása által, hogy az elhívottak megőriztessenek a nagy záróeseményig, a Krisztus utolsó ítéletre jöveteléig. A hit világának képekkel vagy hasonlatokkal nehezen kifejezhető sajátossága, hogy az, aki az utolsó idők végén eljön „nagy hatalommal”, eljöveteleig is velünk van, „minden napon a világ végezetéig” (Mt 28,20). Nem hagy minket ár-ván (Jn 14,18), feltámadása óta élő Úrként őrzi minket és mellénk állásával irgalmasan lehetővé teszi, hogy hittel megkapaszkodjunk Benne.

Mégis, miért kell annyit szenvedni? Nem veszélyezteti-e a sok nyomorúság a hitünket, amely megtartásunk érdekében kiemelkedően fontos? Hallja Péter apostol ezeket a kérdéseket és világosan felel rájuk.

A megpróbáltatásokat Isten adja, viszonylag rövid ideig, ha szükséges és ezért „kell”. (Ugyanez a „kell” szó szerepel Krisztus szenvedésjövendöléseiben!) (Mt 16,21). A megpróbáltatások nem veszélyeztetik a hitet, hanem tisztítják. Megtisztítják a különféle tévhit salakjától, ahogyan az ötvös olvasztó tüze kitéti, és így megtisztítja az aranyat. A cél ezeken a próbáltatásoknál nem az, hogy Isten megtudja, mi kiálljuk-e próbát. – Ő próba nélkül is jól tudja: „erőnk magában mit sem ér”; a szenvedés próbatüzének elszendvedésekor ne-

künk kell megtudnunk, hogy csak a Krisztus érdemében bízó, egyedül Istennek dicsőséget adó hit a becses, salakmentes érték.

A hit megtisztító próbatűzét megszenvedte többször Péter apostol is. Jó, ha példaként az ezekről megírt bibliai történetekhez fordulunk, nem azért, hogy Péter vétkeit bűneink mentségére, hanem bűneink meglátására és megbánására fordítsuk. Ismerjük például mindazt, ami Üdvözítőnk keresztalála előtt történt. Péter a nagyhét tanítványokat is fenyegető kísértéseivel szemben hamis, önmagában bízó hitre akart építeni: „Ha mindenki elhagy is, én soha...!” Jézus előre hirdette, hogy Pétert csak az Ő kegyelme, szeretete mentheti meg. (Lk 22,32)

Ki által menekül meg a szabadulást sóvárogva kereső, váró ember?! Válaszul mi is, Péter apostollal együtt kizárólag Krisztus nevével tehetünk bizonyosságot: „Nincsen üdvösség senki másban, mert nem is adatott az embereknek az ég alatt más név, amely által üdvözülhetnek!” (ApCsel 4,12). Más nem adatott. De az Atya Megváltónkat értünk adta! Ezért örvendezünk.

Néhány szó a prédikációról

Az igehirdetés vázlata, megfogalmazása legtöbbször egyéni. Saját, megszokott gondolatmenetünket nehéz a miénktől eltérő gondolatmenet keretei közé szorítani. Ezért vázlatot nem írok.

Úgy gondolom, elsősorban ma arról kell szólnunk, mai megpróbáltatások között élő testvéreinknek, hogy Megváltónk váltságdíjért, hit által, Egyházában, örömmel, élő reménységgel, az élő Krisztus Őriz az üdvösség elmúlhatatlan örökségére. Hit sokféle lehet, de üdvözítő hit csakis a Megfeszített, Feltámadott, Élő Úrba kapaszkodó hit lehet. Ez nem elegíthető a különféle tévhitek salakjával. Sajnos, mostanában a gyülekezet templomos tagjai közül is néhányan, különféle babonás, okkult, jelmagyarázó, téveszmék járszajgására kerültek. (Asztrológia, tenyérjósítás, keleti vallások – keleti embereket is veszedelmekbe sodró – hazug hiedelmei.) Talán azért fordul a nyugtalan, szabadulást kereső ember a „semmik” felé, mert szereti hinni azt, hogy nincs egyéni felelőssége, sem magáért, sem a rábízottakért. Szívesebben okolja a „sorsáért” a csillagokat, a tényrvonalakat vagy más, magatartásától független valamit. Milyen jó lenne inkább meghallani az evangéliumok evangéliumát, Jn 3,16-t! Segíthet ebben minket Luther szép éneke is: Jer örvendjünk keresztyének... (318. ének).

Nagybocskai Vilmos

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁNI 4. VASÁRNAP CANTATE Jel 14,1–5

A textus

A Jel az ÚSz egyetlen prófétai könyve – a szekták eldorádjója. Jelképek sűrűjében találjuk magunkat, ha belelapozunk, és könnyen megeshetik, hogy a fáktól nem látjuk az erdőt. Alighanem ezért is idegenkedett tőle Luther, bár a Bibliából ő sem akarta kihagyni. Úgy gondolom, hogy korunkban a helyesen értelmezett és értett Jel időszzerűsége tagadhatatlan. Karner K. kommentárja jó segítséget nyújt. Az alábbiakban Johannes Behmtől (NTD) idézek bővebben.

A keresztyénség a földön pusztulásra szánva – így látja a 13. rész az utolsó napok valóságát borzongató sötétségben az antikrisztus uralma alatt. A keresztyénség a földön Krisztus közösségében elrejtve – így látja az új vízió ugyanazt a valóságot az üdv-kinyilatkoztatás dicsőült fényében. A sötétség semmiféle ereje sem képes a végső idők gyülekezetét Megváltója kezéből kiragadni. A 144 ezer itt ugyanaz, mint 7,4 skk-ban. Hogy mit adott nekik az elpecsételés (7,2 sk), az itt de-

rül ki: mindenható védelem alatt állnak. Krisztusnak és Atyjának neve, melyeket mint a hozzájuk tartozás jeleként holokukon viselnek (3,12; 22,4), kezeskednek azért, hogy biztos oltalomban vannak minden kényszer és aljas versenyzés ellenére, mellyel az antikrisztus jele az emberiségre ráerőszakolattak (13,16 skk). „Ha Krisztus védi egyházát, tombolhat a pokol.” Az istenellenes hatalmak által uralt világ közepette kell lennie egy területnek, melyen az az Úr, aki övéiért halálba ment, őket maga köré gyűjti, és jelenlétének üdvös erejét velük megtapasztaltatja (Mt 28,20; Jn 14,18 skk). Ezen a helyen teljeseedik be az, amit az ÓSz gyülekezete a Sion hegyén birtokolt: ez az Isten jelenlétének és a teljes üdvösség reménységének a helye (Joel 3,5; 4,17; Zsolt 132, 13). A keresztet hordozó egyház, az üldözöttek gyülekezete nem passzolja elhagyatott voltát és nem kiált az égre halálos inszégéből való megmentésért. Gondolata a földről az örökkévalóság világa felé fordul. Meghatottan hallja a „látó” a mennyei hangokat, melyek lefelé hangzanak a mártír-egyházhoz és abban visszahangoznak. Csak benne, nem az emberiség többi részében, melynek nincs érzékszerve ahhoz. Tomboló tengerhullámok öserejének (1,15), dübörgő mennydörgésnek hangjai – és bájos hárfajáték harmóniája: anyalkarok énekelnek a mennyi trónteremben (4,1 skk) új éneket (5,9), Krisztusnak és az általa szerzett megváltásnak dicséretét zengő dalt. (5,8 skk) Urával való közösségében a végső idők gyülekezete az örök megváltás bizonyosságában ki van emelve földi sorsának minden nyomorúsága fölé. Tagjai a szorongatásban érelődött teljes keresztyének – eszményképben mint figyelmeltető példák állnak a Jel olvasóinak szeme előtt. Követik Urukát, tanítványainak szóló szavának engedelmességgel (Mt 10,38; Mk 8,34; Jn 13,36 sk; 21,18 sk) minden útján: szenvedésben, halálban és a halál fölötti győzelemben. Elkülönítve az embe- rektől, kitaszítva és kiválasztva Istennek és a Báránynak, hozzák életük áldozatát. Egy hazug világ elé színtiszta igazságot tárnak, mely az Írás szerint a kegyesek ismertetőjele (Ézs 53,9). Isten számára való ajándékok ők, ahogyan lenniük is kell. Örök élet nyert alakot bennük: halálra készekben, hal-doklókban (2Kor 6,9). Ehhez tartozik az is, hogy nemi szempontból tisztán tartották magukat, „szüzek” maradtak. Ez aligha magyarázható másként, minthogy a közeli világvégére való tekintettel lemondtak a házasságról (Mt 19,12; 1Kor 7,1.8.26 skk).

Még néhány rövid megjegyzés

A Bárány (arnion) 5,6-tól kezdve végig a Jel főszereplője. Sion már a Zsoltárookban és a prófétáknál is sokszor jelképe- sen szerepel. Az USz-ben: Zsid 12,22. Énekeskönyvünkben pl. 263, 347. Más véleményekkel ellentétben én is azt tartom, hogy ugyanaz a 144 ezer szerepel itt, mint a 7. részben. Az igazi Izráel ez: a keresztyénség teljessége, a földön élő Anyaszentegyház (Jak 1,1). A szimbólikus szám (12x12x10x10x10) a legteljesebb teljesség kifejezése. A pecséttel való megjelöléshez: Ézs 44,5; 2Kor 1,22; Ef 1,13; 4,30; Gal 6,17; 1Móz 4,15. A kithara szó lanttal éppúgy fordítható, mint hárfával. Mai értelemben egyikkel sem azonos egészen, legkevésbé a citerával. Tradicionális istentiszteleti húros, pengetős hangsz- er. 1Kor 14,7-ben a glószszóalával való összefüggésben sze- repel. A Jel-ben kifejezetten mennyei hangsz-er (5,8; 15,2). A hangerő végletességét szemlélteti 68. énekünk 2.3. verse. Tex- tusunk 3. verse a Jel 4-ben leírt mennyei istentiszteletre utal. „Mint 5,9-ben, az új ének itt is azt az egészen más, földi, bűnös emberi viszonylatainktól teljesen elütő, Isten eszkatológikus di- cséretét zengő életirást vagy életdallamot jelöli meg, amelyet éppen teljesen Isten szolgálatába állított, és az ő dicséretére, sőt dicsőítésére szolgáló jellege miatt a bűn bilincseiben sýnylő ember nem tud megtanulni, hanem csak a 144 ezer.” (Karner).

HÚSVÉT ÜNNEPE UTÁNI 5. VASÁRNAP ROGATE Róm 8,24–27

Azokkal értek egyet, akik a „szüzek” kifejezést – Behmmel ellentétben – jelképesen értik, hiszen ha szó szerint vennénk, akkor a 4. v. értelmében csak férfiak üdvözülhetnek. A házasság egyébként sem szennyes dolog (Zsid 13,4). Az Isten iránti hűségéről, illetve hűtlenségéről van szó itt (3Móz 17,7; Ézs 1,21; Mt 12,39; 2Kor 11,2). Az Anyaszentegyház az áron megvettek serege: 1Kor 6,20; 7,23; 1Pt 1,18sk; Kiskáté. Az aparché – zsenge szó az ÓSz-i áldozati terminológiából való, és semmiképpen sem mutat az apokatastázis irányába. Az 5. v.-ben Ézs 53,9 és Zof 3,13 visszhangzik. Az amómosz = feddhetetlen szó (v. ö. Ef 5,27) az áldozati állapot hibátlanságát is jelöli (Zsid 9,13 sk; 1Pt 1,19).

A vasárnap jellege

Cantate vasárnapja a húsvét utáni örömidő része. Abba a szakaszba tartozik, mely Agendánkban ezt a kifejező címet viseli: Az élő Krisztus élő gyülekezete. Nevét a bevezető zoltárversről kapta, de az ógyházi perikópáknak semmi ilyen jellege nincs. Mégis jó, hogy az egyházi esztendő egyik vasárnapján a figyelem a musica sacra felé fordul. Isermjük Luthernak az egyházi ének és zene jelentőségét hangsúlyozó megnyilatkozásait és ilyen irányú működését. Tudjuk, hogy a reformáció beleékelte magát a nép szívébe. Örömmel látjuk, hogy egyházunkban fellendülőben van az egyházi zene, megy a kántorképzés, népszerűek az énekkari találkozók. De messze vagyunk még attól, hogy minden gyülekezet ismerje és helyes formában énekelje könyvünk minden énekét. Vagy hogy minden gyülekezetünkben legyen képzett kántor és működjék énekkar. Attól tartok, hogy van a Lutheránia és mellette vagy nyomában még egy néhány nagyszerű kórus, aztán egy nagy úr következik, és utána jön a néhány ismert éneket nyúzó gyülekezetek sokasága, ahol ennél magasabb zenei igény nincs is. Bocsánatot kérek, de a musica sacra szeretete ragadtatott ilyen túlzó megállapításokra. Azt azonban mindenképpen valom, hogy az élő gyülekezet éneklő gyülekezet, s hogy ez mindinkább így lesz-e nálunk, az elsősorban nem is a kántorokon, hanem rajtunk, lelkészeinken múlik. A mai vasárnap jó alkalom a Cantate jellegű gondolatok kibontására, csak közben meg ne feledkezzünk az evangéliumhirdetésről, mert azért most is ez az első.

A szószék felé

Énekeljünk az Úrnak új éneket! – ez lehet az ígéhirdetés témája. Jelenleg használt énekeskönyvünk használatba vétele óta sok új éneket tanultunk. Folytassuk ezt az örömet szerző tanulókat! De igény ennél többre biztat.

1. Az új ének mennyei eredetű. Amit János hall, az lérhatalatlan módon egészen más, mint a világ régi nótája. Ne csak az ének és zene címén rikácsoló mai decibel-versenyre gondoljunk, hanem arra a kórusra, mely a pénzt, szexet, karriert dicsőíti, és arra a panaszáradatra, mely a gondok, bajok, szenvedések miatt jajong. Van-e fülünk meghallani a mennyei éneket – vagy mi is a régi nótát fűjjük?

2. Az új ének megtanulható. Az áron megvettek, a Jézus bűntörölő vérében bízók, az elhívottak serege, a 144 ezer (nem kell vitába bonyolódunk a Jehova tanúival) hallja az új éneket. Csak ők tanulhatják meg, azaz válhatnak mássá, újjá az életük (2Kor 5,17), „Aki nem tanul meg itt Istennek dicsőretet énekelni, az majd nem tud a mennyei karba sem bekapcsolódni.” (O. Halleby).

3. Az új ének tisztán hangzik. Cantus firmusa Jel 5,13, szólami (nem pejoratív értelemben vett szólami!) a „szűzies”, Jézust követő, Istennek odaszánt (Róm 12,1.2), igaz, megszentelt élet. Jaj, ha hamis hangok éktelenítik a kórust!

Énekajánlat: 454. Ez meditálásra is kiválóan alkalmas.

Marschalkó Gyula

Agendánk címei erre a vasárnapra: „Az élő Krisztus, élő gyülekezete”, és „Az imádkozó gyülekezet”.

Húsvét után, Mennybemenetel és Pünkösöd közelében kell szólnunk az imádságról.

Templomunk oltárképén Jézus látható középen áldásra emelt kezeivel és körülötte mindenki összekulcsolt kézzel imádkozik. A tanítványok is, az angyalok is. – Az imádságnak mindig van előzménye és iránya, csak így lesz beszélgetéssé az élő Úrral.

1. Amikor megújuló egyházért fáradozunk és lelki ébredést szeretnénk, ilyen „hétköznapi csodát” élhetünk meg: a gyülekezet megtanul imádkozni, megszereti azt. – Az év eleji imahetek nagy élménye mellett, hogy végre sokféle keresztyének együtt lehetünk, egy negatív jelenség is kísért: elmegy a kedvünk a közös imádságtól. Gondolom azért, mert az máshol kellene elkezdni tanulni és megszeretni. *A magunk istentiszteletén!*

Minden olyan istentiszteleti rend, amelyik az evangéliumot szólaltatja meg, de úgy, hogy az nem a liturgus szólója, hanem a gyülekezet választól kísért – legalábbis egy közösen mondott „ámen” erejéig – úton van az imádkozó gyülekezet formálódásában. Miért nem vagyunk bátrabbak az Agendánkban és Énekeskönyvünkben felkínált ún. responsorikus (felelgetős) liturgiák bevezetésében és megtanításában? Ha az éneklés nem megy, csak szövegmondással? Miért hagyjuk, hogy az imádságot is (!) a papra bízva a gyülekezet? „Imádkozó egyház vagyunk-e és nem lettünk-e már nemzedékek óta csak szónokló társasággá, – kérdezi meg Rogate vasárnapján Jánossy Lajos, teológiai tanára, már ötven évvel ezelőtt. (Az egyházi év útmutatása.)

A pap-központúságban („egy bizonyos” modell, akire mindent rá lehet akasztani) elgyöngült, féllábú gyülekezetünknek siet segítségére a Szentlélek, mert „még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkozni”. (vs 26)

Az óvodákban elkezdett hitoktatás (nem merem említeni az ezt körülvevő otthoni-családi közösséget, ezzel jó ideig nem szabad számolnunk), a konfirmáción keresztül a gyülekezeti istentiszteletig, – és onnan újból lebontva a kisközösségekbe: bibliaórák, imaórák, szeretetvendégségek stb. adhatnak segítséget a további lépegetésre az imádkozó gyülekezet felé. – Sokszor tapasztaltam, hogy csak az unalmas, elgépiesedett, monológ liturgiájú istentiszteleti forma juthat válságba, az új rendekkel és elemekkel frissülő liturgia meg az ifjúság számára is kedvesé válhat. (Pl. az Agenda 70. oldalán található Szentesti rend alkalmazásával, vagy pl. az úrvacsoránál az Énekeskönyv 22k oldalán olvasható rend beiktatásával.) Ezen felül milyen sokat tanulhatnánk, elleshetnénk római testvéreink merész liturgikus megoldásaiból. – S ha mindebből alig látunk valamit is megvalósíthatónak, vagy talán semmit, máris ott vagyunk textusunknál: csak ebben az irányban várakozhatunk és reménykedhetünk, állhatatosan. (vs 25) Igen, az *imádságban megújuló gyülekezetet*, amely vagy realizálódik itt a „vándorúton”, vagy képtelen lesz csatlakozni „ama napon” a mennyei istentisztelethez, az Istent magasztaló közös és örök liturgiához.

Tanulságos végigolvasnunk Rogate vasárnapjának valamennyi perikópáját: még a nagyon „csendes kamrába” való imádkozások is csak a *tanítványi körben, Isten népe közösségében* tudtak megfogalmazódni, Isten tetteire választ adóan életre kelni, (v. ö. főleg Lk 11, 1–4; 1Tim 2,1–3; 1Kir 8,28–30; 4Móz 6,22–27; Zsolt 66,16 kk).

Szomorúan átéltém, érzem: a Szentlélek értünk történő, szavakba nem kifejezhető sóhajtozásai (vs 26–27) nem bűnultságunkat, lustaságunkat, gyülekezetépítésmunkát megfosztó koncepció nélküliségünket akarja kipótolni! Pál levelei pedig az ellenkezőjére adnak indítást.

2. Vasárnapunkon a „kimetszett” textus második részét gondolom hangsúlyozni: Róm 8,26–27. Talán nem fölösleges, ha néhány fordítást ide írunk:

– Karner Károly (ev. teol. tanár – 1942): „*Ugyanígy siet a Lélek is segítségünkre gyengeségünkben. Mert nem tudjuk, hogyan kell könyörögnünk azért, amiért imádkozunk. Azonban a Lélek esedezik értünk szóvalán sóhajokkal. Az pedig, aki a szíveket vizsgálja, tudja, mi a Lélek szándéka, hogy ti. Isten szíve szerint esedezik a szentekért.*”

– Budai Gergely (ref. teol. prof. – 1697): „*Hasonlóképpen a Lélek is segítségünkre van a mi erőtlenségünknek: mert mi nem tudjuk, hogy miért és miképpen kell imádkoznunk, de a mi szóval ki nem mondott fohászkodásunkkal maga a Lélek esedezik miérettünk. Isten pedig, aki a szíveket vizsgálja, tudja, hogy a Lélek mit gondol, mert a Lélek Isten akarata szerint esedezik a szentekért.*”

– Gál Ferenc (r. k. teol. tanár – 1985 – Fordítása szó szerint egyezik a r. k. bibliafordító Bizottság 1973-as szövegével): „*Gyöngeségünkben segítségünkre siet a Lélek, mert még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkoznunk. A Lélek azonban maga jár közben értünk, szavakba nem önthető sóhajozásokkal. S ő, aki a szíveket vizsgálja, tudja, mi a lelkünk kívánsága, mert Isten tetszése szerint jár közben a szentekért.*”

Mindegyik fordítás-értelmezésben az imádság folyamatossága nyilvánvaló – úgy, hogy ami nekünk dadogás és erőlködés, az a Szentlélek előterjesztésében kerül Atyánk elé. – Vs 27: Csak a r. k. szövegben találjuk a „Lélek gondolata” helyett a „mi lelkünk kívánsága” értelmezést. Számomra vizsgálódás az előbbi.

Textusunk második fele (vs 26–27), az apostolon keresztül az újszövetségi imádság gyökeréig vezet el bennünket: „Aki a Krisztus által (= az ő nevében) való imádságra indít minket, az éppen a fogadott fiúság Lelke (Róm 8,15). Általa mondjuk: „Atya”, éppúgy, mint Jézus, méghozzá a családiás „Abba” alakban, amit a zsidók csak földi atyáiknak mondtak, és semmiképpen sem alkalmazták volna a mennyi Atyára. Ez a kiváltság csak felülről származhat: „Isten elküldötte szívünkbe Fiának Lelkét, aki így kiált: Abba, Atya” (Gal 4,6; vö. Mk 14,36). – Ilyenformán valóban kielégült az emberiségnek az a szükséglete, hogy imáját isteni kezdeménnyel igazolja. Imáinkban nemcsak gyermeki magatartás rejlik, hanem még mélyebb dolog: igazi istengyermekség. És a mi bizonytalankodásunkon át (Róm 8,26) a bennünk imádkozó Lélek adja meg imáinknak a biztosságot (Zsid 4,14kk; Jak 4,3kk), hogy elérjük azokat a mélységeket, ahonnan Isten szölgöng: a szeretet mélyeit. Tudjuk, minek nevezzük ezt az adományt, az imádság eredetét és célját: a szeretet Lelke az, akit már megkaptunk (Róm 5,5), és mégis kérnünk kell (Lk 11,13). Benne új világért könyörgünk; benne biztos a meghallgatás. Rajta kívül úgy imádkozunk, „mint a pogányok”. Benne az imádság éppen ellenkezője a földtől való menekülésnek: felhívás ég és föld találkozására: „A Lélek és a Menyasszony mondja: Jöj... Igen, jöj, Úr Jézus!” (Jel 22,17,20)”. (BTSz 600k old.)

3. Az elmondottak után és arra hivatkozva így alakítom a prédikáció mondanivalóját:

TÉMA:

Minden látszat ellenére van reménységünk, hogy imádkozó gyülekezetté formálódunk, a közöttünk és bennünk munkálkodó Szentlélek segítségével.

1. Az imádság tanuló helye a GYÜLEKEZET. a) Főleg az istentisztelet! b) Ezzel együtt a kisebb közösségi alkalmak.

2. Gyülekezeti rossz tapasztalataink ne szegjék kedvünket! – Ha nem tudunk újat kezdeni – közösségi imádságainkban – az a reménységünket is megöli.

3. A megújulás biztos útja, ha Szentleket kérünk. a) Mert ő valóban leleplezi gyengeségeinket, tehetetlen bénultságunkat, és b) Megtanít imádkozni.

Simonfay Ferenc

Gondolatok a szövegről:

Ez az ige csupa bátorítás, vigasztalás, erősítés. Igeszakaszunk a levél első fő részének, gondolatmenetének a végén foglal helyet. A levél első részében az apostol a megváltás teológiáját fejti ki úgy, hogy előbb bemutatja az ember, minden ember, zsidó, pogány helyzetét Istennel kapcsolatban, azaz, mindegyik bűnös, egy sem igaz Isten előtt, ezért egyetlen megoldás van, egyetlen menedék, kiút van: Krisztus, aki mindenkiért meghalt és feltámadt, Ő az egyetlen, üdvösséget szerzett. A keresztség által részesültünk a megváltásban, új életet kaptunk. Ebben az új életben sem megy minden simán, hiszen a bennünk lakó bűnnel viaskodunk, de nem vagyunk a törvény kárhóztatása alatt, hanem kegyelemben élünk. Ezért nem vagyunk kárhóztató ítélet alatt sem. Itt a gondolatmenet végén az apostol igen erős biztatást, bátorítást ad, eloszlát minden kétséget az igeszakaszunkban, amikoris gyönyörűen, szinte himnuszba foglalja azt a hitvallást, amire egész élettapasztalata alapján eljutott. Mindenkit biztosít Istennek irántunk, emberek iránt való szeretetéről, kegyelméről. Kétségtelessé teszi Istennek az ember iránt való érzését, az emberhez való viszonyulását: Isten szereti az embert, azaz elfogadja, befogadja. Így néz Isten az emberre. Ez a hit, ez a bizonyosság szilárd alap, amely nem a mi szeretetünkön vagy felismerésünkön vagy hitünkön, tapasztalatunkon, esetleg döntésünkön áll, hanem egyedül Isten döntésén, akaratán, irántunk való érzésén, ami Jézus halála és feltámadása nyomán lett nyilvánvaló.

Az apostol mondatait, szavait olvasva, az a benyomása az embernek, hogy ő itt direkt lehetetlen kérdéseket tesz fel, és ehhez hasonló válaszokat ad azokra. Sarkítja, és ezzel aláhúzza, nyomatékossítja a mondanivalóját: lehetetlen, hogy bárki ellenünk legyen, hiszen az Isten velünk van. Lehetetlen, hogy bárki is elítéljen minket, hiszen Isten annyira szeretett, hogy a saját fiát sem kímélte, ezzel nekünk ajándékozott mindent, és igazgató tett, nyilvánított minket. Lehetetlen, hogy valaki kárhóztasson minket, hiszen Jézus, aki meghalt és feltámadt, értünk halt meg és támadt fel. Mindezek a kérdések, ezek a kétségek lehetetlenek, ezért ne gyötörjenek minket, mivel egészen bizonyos, hogy Isten szeret bennünket.

Textusunk folytatásában, ami már nem tartozik a perikópához, de szoros gondolati egységet alkot vele, az apostol leírja, hogy Istennek ettől a szeretetétől már ezen a világon, de ezen a világon túl sem választ el minket semmi és senki. Úgy gondolom, hogy igehirdetésünket a perikópától függetlenül, ebbe az irányba kiegészíthetjük, a textusértésünket és a mondanivalónkat ez mindenképpen meg kell hogy határozza.

„*Ha Isten velünk...*” – A szó értelmében benne van az is, hogy értünk, mellettünk van és áll Isten. Ő a mi oldalunkon van, ez a hívó ember biztossága, nyugalmának, bizalmának, az egész életének az alapja. Minden félelmet, kétséget eloszlat, elnémít. Isten velünk, mellettünk van, nem lehet ellenünk, ezért nem a kétség, hanem az egyértelműség megnyugtató híre ez. Más vonatkozásban: nem az a lényeg, hogy mi, vagy bárki vele, Istennel, mellette van-e, vagyunk-e, hanem az, hogy Ő velünk van.

„*...mindnyájunkért odaadta, hogyne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?*” – Jézus áldozata mindenkire érvényes kivétel nélkül, ezzel Istennek minden emberre kiáradó szeretetét mutatta meg. Ez a szeretet hatalmas, mértéktelen, nincs határa, mivel Isten így szeret, ezért nincs semmi, amit megtagadna, nincs semmi jó, amit ne adna nekünk. Úgy szeret,

hogy mindent nekünk akar adni, ennek a bizonyítéka az, hogy Fiát halálra adta. Mindent nekünk adott, mindent, amivel Ő rendelkezik: isteni létét, életét, örök boldogságot, teljes ismeretet, a mindent tudást, végtelenséget stb. Nekünk adta, adja, és ez végleges, megtörtént, mi azonban most még csak részlegesen ismerjük, érezzük, de az Ő hatalmas ajándékának egésze már a miénk.

„*Ki vádolná Isten választottait? Isten az, aki megigazít(ott)*” – Vád, ítélet, elítélés nem érheti Isten választottait, a keresztényeket, mert Krisztus áldozata révén igazakká lettek Isten előtt. A participiumos alak jelzi ezt az igaz állapotot, amit Isten adott, hozott létre, de jelzi a folyamatot is, hogy ebben vagyunk, ez érvényben van és ezt Isten kegyelméből újra és újra felismerjük. Akit tehát Isten igazzá nyilvánított, azt nem fogja elítélni, vádolni. Az ember és az emberi lelkiismeret vádol, kínoz, gyötör, ezért csodálatosan megnyugtató és felszabadító ez az ige, mert azt mondja, hogy Isten nem vádol, nem marasztal el, nem gyötör, hanem megigazít, Fia áldozata által, amit szüntelenül élénk, a szemünk elé helyez.

„*Ki ítélne kárhozatra? A meghalt, sőt feltámadott Krisztus, aki az Isten jobbán van és esedezik is értünk?*” – A szó jelenti még: kiáll valaki mellett, érdeket képvisel, kér, fordul valakihez. A világítélet Krisztus kezében van, Ő dönti el, ki megy kárhozatra, ki megy az üdvösségre, de aki az életét adta értünk, nem fog kárhozatra taszítani, mivel még a mennyben is a mai napig az érdekünket képviseli, kiáll mellettünk. Jézus a halála és feltámadása után bár testileg távol van, mégsem hagyott el, nem hagyott magunkra, hanem mint megdicsőült, viláგuralmat gyakorló Istenember, ma is él és mindig velünk van, értünk szól, tesz és él. A világ Ura van velünk láthatatlanul, de mégis rendíthetetlenül, hatékonyan, bizonyosan. Tőle senki és semmi el nem választhat, el nem szakíthat, ez biztos, ehhez térjünk vissza, ehhez ragaszkodjunk mindig.

Vázlat: Isten velünk: senki sincs ellenünk!

1. Akkor sem, ha az életben így érezzük:

Ebbe a világban sok minden elbizonytalanít: az élet, a hétköznapi egyhangúsága, az emberek a bánásokkal, csalódásokkal; a jövő kilátástalansága, a jelen átláthatatlansága; a saját lelkem, bűneim, mulasztásaim, lelkiismereti vádjaim, hitem ingadozása, amikor már szinte imádkozni sem tudok, úgy érzem egyedül vagyok, el vagyok veszve.

2. Mert Isten nem vádol, hiszen velünk van:

Isten nem vádol, nem ítél el, hanem fölemel, velünk, értünk van, hiszen mindent nekünk adott. Jézusban Isten egyszer és mindenkorra kinyilvánította az egész világ és minden ember felé a szeretetét, jóságát. Ez rendíthetetlen bizonyosság, erre mindig, minden körülmények között számíthatunk, ebben minden helyzetben bízhatunk. Ő biztosan mellettünk van, ezért senki sem árthat nekünk. Szeretett és szeret, ezért nekünk ajándékozott mindent: üdvösséget, vég nélküli boldog életet, biztonságot, lelki békességet már ebben az életben és örökre.

3. Tőle senki és semmi sem szakíthat el:

Legyünk nyugodtak, biztosak: szeretetétől semmi el nem választhat, mert a mennyben levő megdicsőült mindenek fellett Úr Krisztus lelke bennünk van. Benne, vele élünk, Krisztussal, Krisztusért mindennél erősebbek vagyunk. Az Ő biztos, hatalmas kezében, szeretetében van az életünk, a jövőnk, ezért nincs félnivalónk, ne essünk kétségbe. Hozzá tartozásunknak nem a mi választásunk, erőnk, kitartásunk, hanem az Ő kegyelmes, minket magához vonzó határtalan és felfoghatatlan szeretete a záloga, alapja.

Isó Zoltán

I. Egezetikai megjegyzések

A pünkösdi csoda nyomán kialakult tanácstalanság: „mi akar ez lenni?” – hamarosan rokonértelmű variánsában jelentkezett nemcsak a kívülfallóknak, hanem a megkereszelteteket vezető tekintélyes tizenkettő lelkében is: *mi lesz ebből?* A Feltámadott köré csoportosuló gyülekezet, miközben gyarapszik, egyre ellentmondásosabb események sorozatát éli át. A pünkösdi háromszor, a béna meggyógyítása után említett ötezer igénk első versében már becsült létszámmeghatározás nélkül szerepel: „nőtt a tanítványok száma”. Ezzel párhuzamosan azonban nőtt a külső nyomás is, kialakultak a belső gondok: kétszeri elfogatás, kihallgatás, bebörtönzés, Anániás és Szafira megdöböntése: sikkasztás, hazugság embernek és Istennek. Az egyre élénkülő eseményeket már nem tudta kézben tartani a tizenkettő, tekintélyükkel, csodatévő erejükkel eszközként kerültek a Szentlélek munkájának egyre erőteljesebb sodrásába. Mi lesz ebből?

Ekkor történik igénk eseménye: nem egyszerű elégedetlenségből vagy túlérzékenységből fakadó sértettség moraja hangzik a keresztyének gyülekezetéből: a gépezet komoly hibájának első jele ez. Látszólag halk hang, jelentéktelen nesz, de nagy hibát jelez! A közös asztal a keresztyén gyülekezet számára mindig többet jelentett az étkezésnél, az evés pedig többet a testi szükségletek kielégítésénél. A közös „asztal” Isten asztala, ahol senki sem maradhat éhen. Most hirtelen megváltozott az a rend, amelyről 3,43k pontosan beszél. Idegen özvegyek – halmozottan hátrányos helyzetűek kerültek egyesek látószögén kívülre, ezzel felborult a jézusi rend. Riadó! Jel Krisztus testében, ahol ha az egyik tag szenved, vele együtt szenved a többi is.

Két megfontolandó mozzanat: nem kifejezett bűnről van szó, mint Anániás és Szafira esetében. Itt *nincsenek felelősségre vonható vétkesek*. Az egyház gépezetének első és azóta is állandóan kísértő hibája: Krisztus rendjének megsértése látszólag személytelenül történhet. Akik megteszik, a körülmények áldozataiként jelenhetnek meg. Egyszerűen figyelmetlenség történt, nem nagy dolog, ilyen tömegben más sem tudott volna mindenkire odafigyelni.

A másik *az emberi lehetőségek tényleges behatároltsága*. A Szentlélek ereje nem ismer határokat, ám nem mondható el ugyanez a Lélek „edényeiről”. Még Isten szolgálatában állva is rá kell döbbernünk határainkra. Igénk a születő egyház egyik kezdeti problémájaként mutatja be azt, amit lelkészek gyakran átélnek: az imádság és igehirdetés szolgálat mellett az összes egyéb gyülekezeti munkát is felvállalni – lehetetlen. Legalább annyira lehetetlen, mint (s ezt is alapigénk igazolja) igeközösséget élni asztal-(oltár)-közösség nélkül.

Nem állíthatjuk, hogy a megoldás egyenesen eredményezte a későbbi egyház gyakorlatát: az epizskopátus és a diakonátus kialakulását. E két szolgálat megkülönböztetése csak később vált általánossá. Pál is csak későn, Fil 1,1-ben említi egymás mellett a kettőt. A hét diakónus szolgálata azonban nem egyenlő a páli értelemben vett diakonátussal. Inkább a későbbi presbiterekhez hasonlítanak, mint a dologi ügyek intézésével és a szegények gondozásával megbízott diakónusok és diakonisszák. Szolgálatuk rendje (prédikáltak és kereszteszteltek is, vö. 8, 4k; 38. 40) és beiktatásuk ünnepélyessége is ezt igazolja.

A választásnál érdemes figyelni arra a részletre, hogy nem a tulajdonképpeni problémának a felvetéséből indítják az ügy megoldását, hanem *az igazszolgálat zavartalanságának biztosítása* az indok (2b). Az egyház közösségének minden szolgálata az ige hirdetésére és az imádkozás közösségére épül. Ezáltal van meg a kapcsolat az Úrral. Ahol ez rendben van, ott nem lehet nagy baj az egyéb szolgálatokkal sem. Az ige fölötti vívódásaimban, készülésem során ismételtelen visszatért a kérdés, hogy vajon itt csupán egy bölcs intézkedésről, ügyes munkamegosztásról, vagy annál többről van-e szó. Mivel úgy érzem, hogy ez a „több” ott lappang a szavak mögött, erre építem a prédikációt is, melynek alapfogolata ez lehet:

Emberszeretet, jó rend csak Krisztus szeretetéből támadhat.

II. Vázlatjavaslat és néhány gondolat az igehirdetéshez

1. A szeretetlenség: bűn

a) Igénkben a *figyelmetlenség*ből eredő háttérbe kerülésről van szó. Ki számít valakinek ma a világban vagy az egyházban? Bölcsnek tartott szelekciók nem rejt-e hasonló veszélyeket? Egészen konkrét esetben: kínálja-e a keresztyén gyülekezet, az istentiszteleti közösségünk az oda betérőnek, oda menekülőnek, vagy találmra betévedőnek a testvéri közösséget? Figyelünk-e az új arcokra? És a régi, megszokottakra?

Segédlelkész koromban egyik volt évfolyamtársammal együtt Bulgáriában töltöttünk néhány napot. Vasárnap lévén, érdeklődtünk, van-e Burgaszban evangélikus templom, van-e istentisztelet. Igenlő választ és útbaigazítást kaptunk. A megadott időben érkezünk gyalogosan egy torony nélküli egyszerű házhoz és amint odaérve, kutató tekintettel kerestünk valami templomra utaló jelet, egyszerre ketten is mellénk léptek, barátságosan invitáltak befelé, érdeklődtek, kik vagyunk és szemmel láthatóan örültek jelenlétünknek. Kiderült, valami szektába csöppentünk, a szertartás közben kimentünk és nem messze találtunk egy „igazi” (róm. katolikus) templomot. A misén kevés ember, egymástól távol ülve csendesen magába fordulva imát mormolt. Senki sem vette észre, hogy hátul megálltunk. Otthon éreztük magunkat.

b) Gyakori az *ítélkezés* miatti *kirekesztés*. Ez már nem egyszerű figyelmetlenség! Ez tudatos diszkrimináció. Vannak, akik kipróbálnák, jönnének közösségeinkbe, s nem hitetlenségből, közönyből, hanem a többiek nyelvével való félelemből nem érkeznek oda. Túl sok testvére van a tékozló fiaknak.

c) Az egykori jeruzsálemi eseténél éppúgy, mint ma, *evangelium* *hitele* került veszélybe. A megfeleledkezés, a mások feletti átnézés, lekezelés, a szűró tekintetek és megjegyzések, a gőgös csendesség és a szeretetlen pusmogás – egyházat rontó és bomlasztó bűn!

2. A szeretet rendet teremt

A keresztyén gyülekezet, az egyház belső rendje nem azáltal valósul meg, hogy nagyszabású etikai elhatározásra szánjuk magunkat és ezt másoktól is követeljük. Stílusunk, viselkedési normáink, emberi megjelenésünk felülvizsgálatára természetesen szükség van, ha lehet, minél gyakrabban. Az új élet azonban nemcsak belőlünk, erkölcsi tisztulni akarásunkból fakad, hanem Krisztusból, aki „*előbb szeretet*”. Az ő szeretete tesz képessé minket is a szeretetre és az állandó megújulásra.

b) *Ahol Krisztus szeretete befogadó emberi szívekre talál, ott megváltozik a rend* (vö. „tiközöttetek nem ez a rend...”). Az ő szeretete mindig rávezet azokra az együttélési formációkra, amelyekben megvalósul és hatásosan működik az egyház, a Krisztus teste. Miért járhattak élen a keresztyén erkölcsiség kimagasló személyiségei, miért képesek sokan névtelenül, de hősiiesen hordozni a maguk és mások terhet is betegápolásban, nevelésben, gonoszkodó munkatársak és durva családtagok naponkénti elviselésében? Mert Krisztus szeretete, az evangélium járta át szívüket.

3. A rend megtartása áldozatos szeretetet igényel

Szolgálatunkért, megújult közösségünkért, életünkért mindnyájan felelősséget hordozunk. Alapigénkből kiérezhető a gyülekezetért, a Krisztus ügyéért érzett egyéni és kollektív felelősség komolyanvétele. Kik és hogyan képviselik ma Krisztus egyházát? A forgalomban lévő repülőgépeket időnként komoly ellenőrzésnek, anyagfáradási vizsgálatnak vetik alá. Fáradt keresztyénségünkben, rideg és megcsontosodott szemléletű statikus gyülekezeteinkben milyen könnyen bekövetkeznek a törések! Rugalmatlan önigazságunkban, a Lélek megújító ereje nélkül milyen könnyen sérthetőek, sebezhetőek vagyunk! Krisztus megtapasztalt szeretete nélkül értelmet-

len mártíriumnak tekintünk apró zökkenőket, nehézségeket életünkben és szolgálatukban. Krisztus működő és működte-tő szeretete bátorítson lelkészt és gyülekezetet *István diakónus* példájával, aki nemcsak az asztal körüli szolgálata volt alkalmas, hanem röviddel ezután, mint első vértanú, hitének bátor megvallásával távozott e földi világból. Bátorítson *Fülöp példája*, akinek különös tehetsége volt a gyűlölködéseket elcsitításában, a szamaritanusok között alapította meg Jézus Krisztus gyülekezetét.

Senkit se bátorítalanítson el igénk figyelmeztetése: Krisztus szeretetében élni sok lemondással, önmegtágadással jár. Inkább lelkesítsen az a vigasztalás és megnyugtatás, hogy a szeretet képes falakat rombolni, hidakat verni és a minden napi életnek értelmet adni egy rezignált és elkönyösült világban. Erre pedig ma is éheznek és szomjaznak az emberek, s ezért lehet az egyházban is pozitív jövőszemléletünk: „Az Isten ígéje pedig terjedt és nagyon megnövekedett a tanítványok száma”.

Zsügn Tamás

PÜNKÖSD ÜNNEPE ApCsel 5,27–32

A Szentlélek ajándéka a növekedéshez

Kontextus:

Az egyház születésének ünnepén évről-évre azért imádkozunk, hogy hitünk megújuljon, a gyülekezet épüljön, Isten népe növekedjen. Most is a Szentlélek munkáját és erejét kérjük, hiszen Ő adott bátorságot annak idején is az apostoloknak, hogy félelem nélkül, a szentanú meggyőződésével adják tovább az evangéliumot. Az első gyülekezet megtapasztalta, hogy a Krisztustól örökölt üzenet továbbadása nem volt eredménytelen. Erősödött a keresztyének közössége annak ellenére, hogy prédikációikkal sorozatosan megszegték a Nagytanács szigorú parancsát: „Ne tanítsatok annak nevében!” A tiltás súlyát emeli ki a szóismétlés: parangelia parängeilamen. A 4. fejezetben hasonló történetet olvashatunk. Az apostoloknak tehát kétszer is meg kell állniuk a Nagytanács előtt. A szigorú parancs ennek ellenére hatástalannak tűnik. A hívek számának gyarapodása, az egyház terjedése arról tanúskodik, hogy *semmi nem állhatja útját az evangélium terjedésének!*¹

Igy indul el az egyház történelme, és mi is ennek a történelemnek a része vagyunk. Az ünnep ígéje megismertet minket az első keresztyének küzdelmeivel, és megörvendeztet minket annak a reménységével, hogy Isten Szentlelke jelen van hívei közösségében, és meg is tartja azt a nehéz időkben.

Megjegyzések a szöveghez:

27–28. Kihallgatás zajlik, a főpap mégsem kérdésekkel ostromolja az apostolokat, hanem nekik támad a jogos váddal: szembeszegültek a Nagytanács parancsával. A főpap szavai érzékeltetik féktelen dühét és tehetetlenségét.² Szeretne megszabadulni a Jézust követők felforgató társaságától, nem is akar tudni az egészlől. Már ki sem mondja a „nevet”. A 17. vers irigységgel indokolja ezt a magatartást, de itt lényegesen mélyebbről erednek a problémák. A tanács maga ellen beszél – elszólja magát: „*ránk akarjátok hártani annak az embernek a vétét*”. Mt 27,25 juthat itt eszünkbe, ahol a nép éppen ezekkel a szavakkal vállalja magára Jézus elítélésének következményeit. Ha a feltámadásról szóló üzenet meggyőzi az embereket, a Nagytanács nem menekülhet a vád alól: *megfeszíteték a Messiást!*³

Peplérokate: Isten ügye úgy zajlik tovább, hogy azt ember meg nem állíthatja. Maga a főpap ismeri el, hogy a tanítványok betöltik egész Jeruzsálemet. Azt a szót használja itt Lukács, amely a Szentírásban Isten ígéreteinek beteljesedését jelzi. Az apostolok mokaessága kifog a főpap hatalmán. Itt valami különleges dolog történik: valami *beteljesedett*. Jézus el-lenségei vannak – önkéntelenül – az Üdvözítőről (hasonló módon más kijelentésekhez – pl.: „*Mondd meg nekünk, te vagy-e a Krisztus, az Isten Fia?*” vagy *Bizonny, ez Isten Fia volt!* stb.). Erdemes megfigyelni az oltári ígét is, amelyben éppen egy samáriai asszonyról olvasunk, aki pogány léte Jézusban

A Lélek gyümölcse

felismeri a Krisztust! Ilyen körülmények között érthető a Nagytanács tagjainak aggodalma. Félelem fogja el őket: érzik, hatalmuk mit sem ér, hiszen Jézus tanítványai kiszabadultak a börtönből, s most végzik tovább küldetésüket.

29–30. Péter és az apostolok ügyesen kezlik a vitát: keresik a közös nevezőt. Olyan igazságot mondanak ki, amellyel a főpapnak is egyet kell értenie: „Istennek kell inkább engedelmeskedni...”. Péter szava kiemeli, hogy nem olyan Istenről van szó, akit a keresztyének találtak ki maguknak, hanem „atyáik Istenéről” beszélnek. Őt a Nagytanács tagjai is elismerik, tisztelik. A látszólagos egyetértés mögött azonban óriási feszültség érződik. Akit Isten feltámasztott – azt *ők feszítették meg!* A Nagytanács Jézust a Tóra rendelkezései alapján ítélte halálra (5Móz 21,22kk), és ezzel elismerte, hogy a vádlott főbenjáró bűnt követett el. Jézus nevét így tették *átokká* (ld. Gal 3,13). Ezen a ponton már hiába keressük a közös nevezőt! Akit Isten fejedelemmé és üdvözítővé tett, az a zsidók szemében elvetemült gonosztevő!

31. Péter újra kapcsolópontot keres a „beszélgetéshez”. Az Ószövetség szakkifejezéseit használja: ApCsel 2,33-ban URnak és Messiásnak mondja Jézust.

Ezen a helyen pedig a fejedelem is üdvözítő szavakkal illeti, ami tulajdonképpen átfogalmazása az előbbi megnevezéseknek. Így teszi az apostol „újszövetségivé” a régi teológiát. A *szótér* szó csengése a mi számunkra Istennek azt az új szövetségét juttatja eszünkbe, ami Jézus Krisztus halála és feltámadása révén lépett érvénybe közöttünk. Ez az Isten új akaratát: ezt teljesítette be Jézus:⁴ peplérokaté. Ez okozott első sorban megütközést a zsidóknak.⁵

Dunomai: egyszerű, sokszor előforduló ige, itt mégis jelentős a szerepe. Arra a lehetőségre mutat rá, amit Jézus földi szolgálata és betöltött küldetése adott meg minden ember számára: ez pedig a megtérés (metanoia). Ma a gyülekezetekben egyre nagyobb hangot kap azok felháborodása, akik újjal mutogatnak azokra, akik együtt fordulva a világgal, egyszerűen csak megjelennek a templomban, „és ott ülnek az első sorban” – ahogy néhányan mondogatják. A megtérés lehetősége azonban fennáll azok számára is, akik talán magukat „Jézus ellenségeinek” tekintik. Péter rámutat a felajánlott lehetőségre. Így a Nagytanács tagjai a lelkiüket terhelő súlyos bűntől is megszabadulhatnak. Péter nem akarja „rájuk kenni Jézus vérért”, sőt azt hirdeti, hogy Jézus vére értük is kiontatott.

32. *Réma:* a legújabb magyar fordítás „események” szóval adja vissza az eredeti héber kifejezés nagyon gazdag tartalmát, ami ugyanis nem egyszerűen valamilyen dolog, tárgy, hanem leginkább a „tény” szóval fordítható. Nem lényegtelen, mellékes dolgokról kell tanuskodniuk az apostoloknak, hanem világraszóló eseményekről. Ebbe a bizonyágtételbe kapcsolódik bele a „*testimonium spiritus sancti*” (a Szentlélek tanúsága)⁶, ami nem azért hangzik el csupán, hogy alátámassza az apostolok igehirdetését, hanem az egy Istentől jövő „történés”, ajándék, ami nem független az ember által tolmácsolat üzenetétől. Eppen ellenkezőleg! Ez teszi lehetővé az apostolok bizonyágtételét, ettől lesz Isten ígéje élő és ható.

Vázlat

1. Kapjuk a Szentlelket
(Ez egy kijelentés)
 2. Fogadjuk a Szentlelket!
(Ez egy felszólítás)
 3. Engedelmeskedjünk a Szentléleknek!
(Ez egy figyelmeztetés)
- Ajánlott énekek: 233, 237, 390, 469.

Vető István

¹ Ld. bővebben: Jürgen Roloff: *Die Apostelgeschichte (NTD)*, Berlin – 1981.

² Ezt később a 33. vers érzékelteti nagyon erőteljes szavakkal: „*dühükben a fogukat csikorgatták*”.

³ A 39. versben Gamáliel is ennek a veszélyére utal.

⁴ Erről a megváltásról, a Megváltó személyéről szólnak az alábbi próféciák, illetve hitvallások: Zsolt 19,15; És 41,14; 44,6; Jer 50,34; Hós 13,4; stb.

⁵ Hozzá kell természetesen tenni, hogy a *szótér* megjelölés a római megszállás alatt élő országban csakis a császárt illette meg, és az apostolok hitvallása ezáltal politikai feszültséget is okozott.

⁶ Ez a kifejezés a későbbiekben meghatározó teológiai alapfogalom-má lett.

Kontextus:

Pünkösd második napjának homiletikuma a Szentlélek ajándékait élvező gyülekezet életében bekövetkezett változásokra irányítja a figyelmet. Olyan új „mozgalom” indult el a keresztyénségben, amire nem számítottak a zsidó nép köréből származó apostolok és az első gyülekezetek tagjai. Az evangélium terjedése odáig jutott el, hogy most már pogányok is be akarnak kapcsolódni a keresztyén közösségbe. Ezt a váratlan fordulatot nem könnyű feldolgozni. Nincs rá „rendelkezés, utasítás”. Az apostoli tanács bölcsességén múlik, hogyan döntenek.

Mai egyházunk élete nagymértékben hasonlít az első – vagy inkább már a *második* – keresztyén gyülekezet helyzetéhez. Olyan új kérdések vetődnek fel, amelyekre nincsen kész válasz a Szentírás lapjain.¹ A gyülekezet vezetőinek és tagjainak bölcsességén, éleslátásán és hitén múlik, hogyan döntenek. A döntés – Péter apostol szavai szerint – a *Lélek gyümölcse*. Ugyanez a Péter mondja ki az oltári igében: „*Té vagy a Krisztus, az élő Isten Fia*”. A Szentlélek munkája (gyümölcse) az, hogy felismerte Jézus valóságát. Ez az a hit, amelyet a Mester kösziklának nevez; erre építi az egyházat.

Péter apostol erre a megbízatásra hivatkozik, amikor gyakorolja a kulcsok hatalmát, amikor „átveszi az irányítást” az egyház vitatkozó tagjai fölött. Nem különleges kiváltságot hangsúlyozza ezzel, hanem arra az ajándékra mutat rá, amelyből részesednek mindnyájan: az apostolok és a gyülekezet egyaránt.²

Péter ezzel a meggyőződéssel áll fel az apostoli gyűlésen. A reménytelennek látszó vitában a Szentlelket állítja a középpontba, hogy az Ő segítségével juthassanak el a helyes döntésre. Meggyőződése: a *döntés a Lélek ajándéka lesz*.

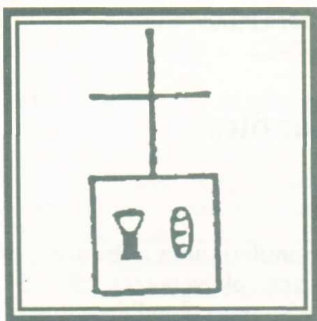
Megjegyzések a szöveghez:

7. *Etné:* pogányok. Azok a népek, akik a zsidók szerint hitetlenek, tehát semmi közik sincs Istenhez. Nekik nem is szól az evangélium – mondták a pogány-keresztyénség ellenzői. Ezt látszik megerősíteni Péternek az a megjegyzése is, hogy „közületek (*en umin*) választott ki az Isten”.³ Ez a megjegyzés mégis inkább azt húzza alá, *honnan indult el* a misszió, és távolról sem zárja ki a pogányok megtérését. *Af hémeron archaion:* ez a kifejezés egy új kezdetre utal. A jánosi Prológusban köszön még vissza a *teremtést* földidőz gondolat. Ami Péterrel történt, egy egészen új korszakot nyit meg a keresztyénség történelmében. A joppéi látomás ismertette meg vele, hogy Jézus új utat adott a megtérésre. Ennek kézzel fogható bizonyítéka Kornéliusznak és házanépének megtérése (ApCsel 10). Az új út pedig ez: hitrejutás az evangélium meghallása által.⁴ ApCsel 11,15 ugyanakkor ezt az új kezdetet a Szentlélek kitöltésétől, pünkösd ünneptől számítja.⁵

8. *A szíveket ismerő Isten* képe többször visszatér a könyvben (pl. 1,24). Ez az emberközeli Isten-kép segít megérteni az UR személyválogatás nélküli szeretetét. Péter apostol hangsúlyozza itt is és szolgálata során még sokszor, hogy a Szentlélek ajándéka nem az ő kiváltsága – mindnyájan megkapják!

10. *Peiraxo:* kihívás, kényszerítés. Az embernek ezt a magatartását nagyon jól ismerték már az ószövetségi írók is. Ezt tanúsítja: 2Móz 17,2; zsolt 78,18 például.

Az *iga* kifejezés szerepel a zsidó terminológiában is, csak hogy nem úgy, mint elviselhetetlen teher!⁶ Az Újszövetség pozitív értelemben használja: Máté evangéliuma szerint Jézus

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Köszöntjük Sajtóosztályunk vezetőjét!

Amikor most a sajtólelkésznek, Tóth Szöllös Mihálynak 70. születésnapjára gratulálunk, megkértük, hogy négy kérdésünkre válaszoljon:

1. Családi háttér: honnan jött?
2. Lelkészi pályájának állomása

3. Csúcspont vagy kitérő volt-e a LVSZ világyűlése 1984-ben
4. Mit jelent egy lelkésznek a sajtómunka?

Aki közelről ismeri őt, tudja, hogy milyen nagy munkabírású, éles kritikát is türelemmel viselő, sok feladatot teljesítő lelkésztestvérünk ő. Isten áldja meg, hogy áldás lehessen!

VALLOMÁS AZ ÚTRÓL

●A Lelkipásztor szerkesztője arra kért, hogy egy jelentős határkőnél vallomást tegyek életemről, az eddig megtett útról. Nem könnyű saját magamról írni, de ha megteszem, azzal kezdem el, amit édesapámtól kaptam konfirmációi útravalóul: „*megáldalak... és áldás leszel*” (1Móz 12,1). Azóta mind többször megtapasztaltam, hogy ami jó és eredmény volt életemben, az ennek az Istentől való áldásnak következménye és minden más az én bűnöm és mulasztásom miatt lett rossz vagy eredménytelen. Az áldásokért most is csak hálat tudok mondani.

A főváros szélén, a rákosszentmihályi gyülekezetben nőtem fel, fásori diák voltam és a háború kellős közepén iratkoztam be a soproni Hittudományi Karra. A lelkészi pályára irányt már 15-16 éves koromban kaptam, különösen hatással volt rám a nyári Tahi-táborok levegője, üzenete. Teológus éveim nem mondhatók könnyűnek, ami a külső körülményeket illeti. Félidőben ment keresztül rajtunk a háború, szülőktől, családtól elszakítva tanultunk meg a magunk lábára állni egy nem könnyű helyzetben. De ami nyeresége volt ennek az időszaknak, az a professzorainkkal való bensőséges kapcsolat, szinte családtagokká fogadtak minket. *Sólyom Jenő* professzoromnak és családjának ma is hálával tartozom ezért. Azt hiszem, sem azelőtt, sem azóta nem volt olyan „családiás” kapcsolat tanárok és hallgatók között!

●Lelkészi avatásom a rákosszentmihályi gyülekezetben történt, *Ordass Lajos* püspök küldött ki a szolgálatra és Cinkotán kezdtem. Volt munkám – hála Istennek. Heti 28 hittanórát tartottam négy község területén. Első fizetésemből vett használt kerékpáron rohantham egyikből a másikba – akkor még az órákat egész napra beosztva tarthattuk, nem csupán utolsó órákban. Emellett ifjúsági munkát végeztem és volt 11 csoport gyermekbibliköröm, melyeknek vezetésére az ifjúság tagjait hetenként készítettem fel. Ma is örömmel emlékezem rájuk. A vezetők közül kaptam Istentől feleségemet is, aki akkor végezte el a tanítóképzőt Cinkotán. Mindezt nem dicsérvésből írtam le, csupán azért, mert ma sokat panaszkodnak a túlterheltségre. Akkor is volt ilyen. Nem panaszkodtunk. Az ötvenes években örültünk, hogy végezhetjük és hálát adtunk érte.

Kiskőrösi segédlelkészkedés következett. A nagy gyülekezetben ismét volt mit tennem, több éven át kántori és énekarvezetői szolgálatom is volt. Tíz évi segédlelkészkedés után választott meg a dunaegyházi gyülekezet lelkészének. Egy – akkor még eléggé izolált – gyülekezetben kellett lassan kinyitni a szemeket az „egész egyház” látására, ledönteni kerítések és megismerni a testvéreket szomszédban és távolabb is.

A következő állomás Kecskemét volt. A gyülekezet kisebb létszáma először szokatlan volt, de kárpótolt a családiás levegője, az egymáshoz közel- és összetartozás, és az is, hogy sokat segítettek meg-növekedett munkámban. Ekkor választottak meg esperesnek a Bács-Kiskun Egyházmegyében.

Az esperesi szolgálatban akkor azt láttam legfontosabbnak, hogy „egyek legyünk minden dolgunkban”. Nagyon jó volt a fraternitás, Korán – már a hatvanas években – elkezdtük a presbiteri konferenciák tartását. Így a lelkészi fraternitás hamarosan áterjedt a gyülekezeti tisztségviselőkre, munkásokra is. Abban az időben ennek hihetetlenül nagy jelentősége volt.

●Ekkor kezdtem résztvenni nagyobb kiterjedésű munkákban is. Meghívtak kaptam az énekeskönyv szerkesztői közé, a dallami bizottságba.

Pályám egyik legszebb és soha nem álmódott feladata volt, hogy az 1984-es LVSZ Világyűlés rendezői közé meghívtak. A háznagyi szerepkör olyan „mindenestét” jelentett. Megterveztem és lebonyolítottam a megnyitó istentiszteletet és úrvacsoraosztást. Ilyen addig soha sem volt Magyarországon, hogy egy istentiszteletben, egy helyen 12-13 ezren vegyenek úrvacsorát és mindezt 25 perc alatt kellett elvégezni. Sok fejtörés és tervezés volt mögötte, de az áldást reá Isten adta. Az egyházunkat bemutató esti műsor szinte próba nélkül, a helyszínen állt össze. Szellemi, fizikai és idegi munka volt benne bőven. De sikerült. Ezenkívül naponta kellett forgatókönyvet készítenem a következő nap minden szükséges intézkedéséről és a végrehajtásokról. Nem vettem észre fáradtságot, hajtott az alkotás öröme...

●Pályám utolsó szakasza visszahozott Budapestre. 1989-ben ugyancsak meglepődtem, amikor a sajtómunkába kaptam kinevezést. Nem volt új a munka, mert még teológus koromban dolgoztam az Evangélikus Élet akkori szerkesztésénél. A technikai dolgokat ott tanulgattam. De most szerkeszteni kellett a lapot.

A munkám kettős, – most sem unatkozom. Egyrészt a lapszerkesztés, másrészt a kiadói munka. Cikkeket összegyűjteni – olykor írni is, és lapot, könyveket kiadni, nyomdákkal tárgyalni, a „háttér-munkát” intézni és ha nincs más, hát elvégezni. Valahogy mindig az az érzésem, hogy akik a kiadványainkat kézbeveszik, csak a jéghegy csúcsát látják, bírálják, méricskélik. Nem látják azt, ami a víz felszíne alatt van – és ez a nagyobbik rész. Ezért viszont hetente van meg az a „sikerélményem”, hogy újra megjelentünk, valamennyire sikerült az elképzelésünket betűkbe, formába, „lapba” önteni. Szép munka, örömmel végzem.

Végigtekintve utamon, csak hálát adhatok Istennek. Lépésről-lépésre többet bízott rám, de erőt is adott a véghezvitelre. Kis gyülekezetből nagy gyülekezetbe, segédlelkésziségből az önállóságba, egy egyházmegye élén esperességre, majd esperességből egy „országos” kiterjedésű szövegre léptetett, küldött. Mindig szerettem dolgozni. Az egyházban, az egyházért. Van mit megköszönöm ennél a határkőnél. Bibliái kor – hetven vagy ha feljebb – nyolcvan. Nem tudom, mennyi adatik még. De ma ezt tudom elmondani a szoltárossal együtt: „*Istenem vagy; hálát adok neked, Istenem, magasztallak téged!*” (Zsolt 118,28)

Tóth-Szöllös Mihály

igája egyenesen *gyönyörtésés!* Pál az óember jellemzésére alkalmazza az iga példáját, de mindig olyan értelemben, hogy attól meg lehet szabadulni. Péter szóhasználatában azonban egészen másról van szó. Ő most nem egy állandósult teológiai szakkifejezést emleget, hanem a konkrét helyzetet elemzi egy olyan korban, amelyben tényleges veszély fenyegeti az egyház egységét.

11. *Dia tés charitos soténai:* amikor Lukács ezeket a szavakat írja le, még nem ismeri a kegyelem általi megigazulás teológiai tételét, csak mintegy ösztönösen ismétli meg Péter felismerését. A furcsa Krisztró megengedi, hogy így értelmezzük ezt a verset: *Jézus Szóztusba vetett hit = kegyelemből való megigazulás.* Pál apostolnál természetesen ennél sokkal határozottabban jelentkezik ez a teológia (pl. Gal 2,15-ben).

Az igehirdetés felé:

Nem lesznek sokan a templomban... pedig pünkösöd aktuális üzenete jobban kidomborodik ebben az alapigében, mint a vasárnapi textusban. Most tanulhatjuk meg igazán, hogyan olvassunk ki a Bibliából mára szóló üzenetet! Nem konkrét kérdésre kapunk konkrét választ, mégis határozott útmutatást hallunk Péter szavaiból. Hogyan kezeljük vitás kérdéseinket? Hogyan jussunk el a jó döntésre? *Hívjuk segítségül a Szentlelket!*

Az apostol a saját példáján tanulta meg, mi az, ami Isten kedve szerint való. A látomás a tisztáról és a tisztátalanról világossá tette számára: Isten kegyelme bármit és bárkit megtisztíthat. Az apostolok vitája egyúttal arról győzte meg, hogy nincs is más lehetőség, mint a kegyelem. A törvényhez való ragaszkodás, az öngigazság keresése tévút csupán. A lényegről tereli el a figyelmet.

Az egyetlen út Isten felé: alázatos odaadás, ragaszkodás a kegyelem Istenéhez, aki adja a Szentlelket: „*nekik éppen úgy, mint nekünk.*”

Vázlat

1. A Szentlélek vezet minket
 2. Elcsendesedünk a Szentlélek munkája láttán
 3. Hittel elfogadjuk a Szentlélek ajándékát
- Ajánlott énekek: 43, 241, 244, 364.

Vető István

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Igehirdetési előkészítő Pünkösöd ünnepére: *Wettler Sándor* (Lelkipásztor, 1989. 111–113. oldal)
 Igihirdetési előkészítő Pünkösöd 2. napjára: *Sztojanovics András* (Lelkipásztor, 1989. 171–174. oldal)
D. Hans Conzelmann, Die Apostelgeschichte – Handbuch zum Neuen Testament (Tübingen, 1972.)
Dr. Werner de Boor, Die Apostelgeschichte – Wuppertaler Studienbibel (Wuppertal, 1973.)
Jürgen Roloff, Die Apostelgeschichte – NTD (Berlin, 1981.)
William Barclay, The Acts of the Apostles – The Daily Study Bible (Edinburgh, 1976.)
Fritz Rienecker, Sprachlicher Schlüssel zum Griechischen Neuen Testament⁸ (Brunnen-Verlag Giessen-Basel, 1952.)

¹ Ilyenek például: az egyháztól elidegenedett személyek visszahívása a gyülekezetbe, a fiatalok megértése az evangéliummal, egyházi ingatlanok böles kihasználása, társadalmi szerepünk helyes fölismerése, stb.

² Alapigénket áthatja annak a gondolata, hogy a lelki ajándékokat ki-ki megkapja személyválogatás nélkül. A 11. vers utolsó mondata – mint az állítást megerősítő megjegyzés – húzza alá ezt az egyenlőséget.

³ Ezzel a kifejezéssel határolja el magát Péter az antiokiai gyülekezetétől, amely később a pogánykereszténység bölesője lett.

⁴ A megtérésnek immáron nincsen semmi akadálya; nem szabályozák mózesi törvények, nem szabnak feltételeket a zsidó vallás hagyományai.

⁵ Id. Conzelmann, Die Apostelgeschichte (Tübingen, 1972.) S. 91.
⁶ Az öszövetési iratok a nevelés eszközeként említik (5Móz 28,48; 1Kír 12,4; JerSír 3,27).

Egyik kedves Olvasónk (Újházy György) hosszú levélben szólt hozzá a *Jetro* nevű alakuló szerzetesrend szolgálatához. Az egész terjedelmes levelet természetesen nem tehetem közzé, néhány sorát idézve érzékeltetem, hogy ilyen vélemény is van. Gyülekezeteink életének gyöngeségeit ismerve, reményt látlál a tekintetben, hogy ez az „új magyar evangélikus szerzetesrend” tud segíteni és meg tudja eleveníteni a lelkiéletet csakúgy, mint a szeretetszolgálatot. Többek között így ír: „*Buzgó ökumenikus szerzetesek nagyban segíthetnének a sokszor alaposan túlterhelt lelkész uraknak a Szentírás további népszerűsítésében, az előremutató keresztény tulajdonságok kifejlesztésében, plusz az egyházközségi szolgálatban... prózai tekintetben is van bőven tennivaló egy templomban, egy lelkészi hivatalban: takarítás, virágok gondozása, az oltár rendben-tartása... Felkészült ökumenikus szerzetes – mozgósítva az evangélikus egyházzal való ismereteit – sokat segíthet lelki-szellemi téren is, a prózai teendők elvégzése mellett... Ráadásul a bokros szerzetesi tevékenység felélvezheti az érdeklődést ama még eléggé ismeretlen rend iránt, ami segítheti a tagtoborzást, az utánpótlás nevelését...”* – *Öszintén szólva először kicsit meghökkenve olvastam ökumenikus szerzetesrendről – amatőr hívői gyakorlatomban eddig a katolikus vallással fonódott össze ez a fogalom, sebj! – hasznos nemes új kezdeményezésnek mindig örülni kell. Kérem a Jóisten különleges kegyelmét ahhoz, hogy a rend mielőbb és minél hatékonyabban megszerveződjön*” – eddig az idézet.

Ezzel a *Jetro* jelenséget a Lelkipásztor nem tartja tovább a Fórum keretei között. Az illetékeseknek utalja át. Az lehetséges, hogy a szerzetes közösségek iránti protestáns nosztalgiairól, mint európai jelenségről más vonatkozásban még adunk tudósítást. Kérem a pro és contra véleménnyel jelentkezőket, hogy már ne lapunkon keresztül levelezzenek egymással. Kérem, tartsák jelzés értékűnek, hogy a Lelkipásztor is foglalkozott ezzel az ügygel!

Szerk.

Két, nyugdíjasokat érintő kérdésben

nyilvánítok véleményyt:

1. Felhívták a figyelmemet, hogy terjed a *nyugdíjas és nyugdíjazott* lelkész kifejezés cserefogalomként használata. A két jelző között nyilvánvaló különbség van. *Nyugdíjas* az a lelkész, aki elérte a nyugdíjkorhatárt és évtizedekig végzett szolgálat után nyugállományba vonult, (illetékes egyház hatóságainak tudtával és megfelelő jogi formák között) – *Nyugdíjazott* az a lelkész, akit fegyelmi, vagy azelőtt „közegyházi érdekből” nyugdíjaztak, esetleg betegség, baleset stb. miatt kényszer-nyugdíjaztak nyugdíjkorhatár előtt... Személyi méltóságát és jogait tiszteltben tartva, ezt a statust valóban meg kell különböztetni az előzőtől, anélkül, hogy discriminatio lenne. –

2. *Nyugdíj, vagy segély?* A forint sajnálatos elértéktelenedése folytán a közegyházi és állami erőfeszítések ellenére is a nyugdíjasok úgy érezhetik, hogy *megszolgált nyugdíjuk segélygé változott*, ami idős korban joggal lehet sértő. Egyik variációja ennek a kérdésnek a *karácsonyi vagy más alkalmi segély*, amit nyugdíjasoknak időnként jutattak. – Az elmúlt karácsonykor – váratlanul, kérés nélkül három helyről is kaptam segélyt. Amikor a küldőnek megköszöntem – elhárította magától a köszönet szavát azzal, hogy ezt testvéregyházak tették lehetővé. Ne tekintsek büszkeségnek, mégis meg kell írnom, hogy soha még ilyen rossz érzéseket felkavaró helyzetben nem voltam pénzzel kapcsolatban! 18 éves koromtól kezdve magam tartottam el magamat és családomat. *Nem élttem segélyből.* Ha kellett, vállaltam kiegészítő munkát (fordítások, előadások, tanítás stb.), de segélyt soha nem fogadtam el. Mi nyugdíjasok természetesen nem kapunk 13. havi illetményt, de valamiként nem kellene így nevezni ezt a fajta „juttatást”. Mi lesz, ha már nem tudok a kezem között szétolvasó nyugdíjaim mellé munkával keresni pótlást? Segélyből fogok élni? El lehet ezt viselni? Nagyon nehezen!

ÚJ KAZETTA:

„Nézz föl!” – 2 x 15 perc fiataloknak, fiatalokról
szöveg: Fabiny Tamás, zene: Promise együttes

Megrendelhető az Evangélikus Rádiómisszió címén:
2142 Nagytarcsa, Pf. 19.

1.) A magyarországi lelki sérült emberekkel foglalkozó Szeretetszolgálatok számára 1995. április 29-én Országos Találkozót szervez az OPNI Valláslélektani Osztálya és a Human-Agape Ökumenikus Műhelye. Az egésznapos rendezvény központi témája:

„Ő a fény, mi színei”

és de. 10-től du. 5 óráig tart az OPNI kápolnájában (1021 Bp. Húvösvölgyi út 116.).

2.) Ugyanitt mentálhygiénés szimpóziumot rendezünk május 26-án pénteken du. 2-6 óráig

„A megtérés útjai és tévútjai”

címmel.

3.) 1995 szeptembertől a Valláslélektani Osztály kétéves, továbbképző

Valláspatológiai szemináriumot

(a hitélet és a lelkibetegségek kölcsönhatása és keveredése) szeretnénk indítani orvosok, pszichológusok, lelkészek és a lelki sérültekkel foglalkozó szeretetszolgálatosok komolyan érdeklődő munkatársai számára.

4.) Az OPNI Valláslélektani osztálya alkalmazni tud szakképzett

nővéreket és ápolókat,

akik hitbéli kérdések iránt nyitottak.

Mindegyik témában jelentkezni és érdeklődni dr. Süle Ferenc főorvosnál lehet:
1021 Bp. Húvösvölgyi út 116.
T.: 176-0922/260

Tisztelt Olvasónk!

A szokottnál rövidebb e számban a Szerkesztői üzenetek „rovat”. Két jelenségre hívom fel a figyelmet:

1. Öröndetesen megnőtt postaládánk anyaga. Szaporodnak a levelek. Szinte valamennyi „csatornánkhoz” van hozzá-
zolás, nemcsak a Fórum rovatban napvilágot látott véleményekhez. Aki nem ismeri leveleinket, alig alkothat véleményt arról, milyen is lelkézi karunk, mennyire ellentétesek a fel-fogások, mennyi a félreértés. A legtöbb levél a felkért cikkel együtt érkezik, s a java igazán jóindulatú és dicsérettel. Vannak rendszeresen előkérülő vélemények előkészítőről, egyháztörténeti eseményekről, nekrológok hangjáról, naiv ökümenizmusról stb.

Van keserűség is néha egy-egy megnyilatkozásban pl. vádként hangzik el, hogy túlságosan Budapest-centrikusak vagyunk, pedig egyházunk népének négyötöde nem Budapesten él. Másik hasonló vád, hogy azokkal iratok, akik „közel vannak” a tűzhöz. Aránylag könnyen tudok válaszolni. Az elmúlt 25 évben 295 cikket 230 cikkíró írt. – S hogy ez a tűz melegít-e, vagy éget is, az már újra más kérdés...

2. Olyasmit kérnek a Lelkipasztortól, ami kívül esik kompetenciánkon: pl. perikopaváltoztatást – ez püspöki jogkör. Van, aki sokalja a Zsidókhoz írt levél favorizálását, mások szeretnék többször öszövettség perikopáról is prédikálni. – Az Ágenda imádságos anyagának revíziójára is szükség van, több kolléga szerint (autó és üzemi balesetek ma gyakoriak) kenetteljesek az esküvői imádságok, pedig éppen itt foy leginkább a kazuálék száma. Az oratio oecumenica gondolatszegény és sablonos stb. Itt már többről van szó, mint a Lelkipásztor állásfoglalásáról, vagy „közbenjárásáról”, amint egyik lelvélírónk kéri...

Jó olvasást, kritikus válaszokat kívánok Olvasóimnak és Olvasóinktól továbbra is:

A szerkesztő

**„A Magyar Népfőiskolai Collegium
július 24–30-ig nemzetközi konferenciát
rendez Balatonszárszón
– az ENSZ által is meghirdetett program –**

**„A tolerancia lehetőségei és hatásai
a társadalom és az egyén kapcsolatában”**

**címmel. A konferencia iránt már most igen nagy az érdeklődés, ezért a rendezők kérik,
hogy a jelentkezéseket április 30-ig**

juttassák el címükre:

**Dr. Kis Boáz, 1373 Budapest,
Pf. 494. Tel.: 111-5719.”**